Pravosuđe u Srbiji

TRI GRANE VLASTI: CRNO

Portret savremenika: Ana Brnabić

KAKO JOJ ON KAŽE

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

9 770353 802002 01420

VREME

broj 1428

17. maj 2018.

ESKALACIJA FEMICIDA

PRAVDA ZA ŽENE

Koristite Raiffeisen Visa karticu za šansu da osvojite put na finale 2018 FIFA World Cup™ koji obezbeđuje Visa

VISA

worldwide partner

FIFA WORLD CUP RUSSIA 2018

Od 1. do 27. maja

Koristite Raiffeisen mPay aplikaciju putem mobilnog telefona ili beskontaktne Raiffeisen Visa kartice i možete osvojiti put na finale 2018 FIFA World Cup™ za dve osobe, kao i 10 LED full HD televizora od 49 inča, koje obezbeđuje Visa.

Raiffeisen BANK

raiffeisenbank.rs

IGRAJ PRODUŽETKE!

©2017 Visa. All Rights Reserved. ©2017 Getty Images

VREME
BROJ 1428
17. maj 2018.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jelena Popović

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Vladimir Milovanović, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Olga Babić;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 Zoom: Osiromašeni život

06 Nasilje u porodici: Pravda za žene

10 Pravosuđe u Srbiji: Tri grane vlasti – crno

17 Nuspojave: Ana i hladnoća špricera

18 Portret savremenika:
Ana Brnabić, premijerka

27 Populaciona i demografska politika:
Nestaje li Srbija

28 **Intervju:**
Slavica Đukić Dejanović

31 Seksualno i reproduktivno zdravlje:
Ko je neplodan, a ko sterilan

33 Intervju: Dr Zorica Crnogorac,
stručnjak u lečenju steriliteta

35. Muški život: Stari auti

36 Vojska i četnici: Čiča Dražina brigada

38 Intervju:
Predarag Marković, direktor Danubiusa

KULTURA

40 **Poruka:**
Zato što – da herojima!

42 Jubilej: Tri priče o nama

46 Pred iseljenjem:
Poslednje izložbe sa Obilićevog venca

47 Koncert: Audio predsednici

48 Pozorište:
Tri sestre našeg doba u našem dobu

50 Uspomena: Rekonstrukcija Vlade

51 TV manijak:
Gde je Hitler iz našeg sokaka

SVET

52 **Bliskoistočna politika SAD:**
Od lošeg ka gorem

56 Smena premijera u Jermeniji:
Jermensko proleće 2.0

MOZAIK

61 Navigator: Ubre

62 Strip: Japanska onomatopeja

62 Vreme uživanja: Hleb

"Pravo žena na rađanje je neotuđivo pravo žene i samo ona može odlučiti kada i koliko će rađati. Ali, u 21. veku žene u Srbiji ne bi trebalo da planiraju porodicu prekidima trudnoće", kaže ministarka. "Nije ideja da se žene ubeđuju da rode, već da se iznesu činjenice i da je posavetuju o planiranju porodice"

PIŠE: BILJANA VASIĆ

I zato što su mladim ljudima potrebne vera u bolje sutra, inspiracija i nada, zato što onaj ko zna da razume prošlost, razume i sadašnjost, zato i predstava *Smrt fašizmu: O Ribarima i Slobodi*

PIŠE: ALEKSANDRA ĆUK

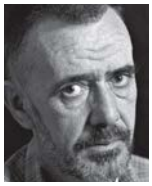

Ono što od evropskih zvaničnika skoro niko ne izgovara glasno, ali većina misli, definisao je savetnik palestinskog predsednika Mahmuda Abasa Saeb Erekat, koji je izjavio da je Trampova administracija "postala problem" i da njegov "bliskoistočni tim nije kvalifikovan". "Svetu su potrebni pravi lideri, a oni (zvaničnici Bele kuće) su trgovci nekretninama, a ne lideri", rekao je Erekat

PIŠE: MOMIR TURUDIĆ

Ilustracija na naslovnoj strani: Marija Janković

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Osiromašen život: Komisija za uranijum i drugi razlozi oboljevanja, uključujući tu i Kosovo

Ne znam samo kako će razdvojiti žrtve osiromašenog uranijuma od žrtava osiromašenog društva u kome je stres, kao jedan od važnih faktora rizika prilikom kancerogenih oboljenja, posledica bede i beznađa širokih slojeva stanovništva

POLITIČKA ARHEOLOGIJA: SETILI SE POSLE DVE DECENIJE

Posle skoro dvadeset godina od NATO bombardovanja država se setila da formira komisiju koja će ispitati posledice upotrebe municije sa osiromašenim uranijumom na zdravlje stanovnika Srbije, posebno na porast broja obolelih od kancera.

I u domaćoj stručnoj javnosti podeljena su mišljenja o tome, ali je Skupština Srbije, odnosno njeni poslanici, bila jednoglasna oko formiranja te komisije, uz blage primedbe da to liči na još jednu političku jeremijadu s ciljem da se narod prevodi žedan preko vode.

Ali, niko normalan ne može da bude protiv tog zahvata jer je u duhu tradicije, običaja, pa i morala, da se saučešće sa žrtvama pokazuje, pa ćemo dobiti još jednu komisiju arheološkog tipa. Ona će, naime, na iskopinama relativno davne prošlosti pokušati da dokaže da je porast broja obolelih od malignih bolesti direktna posledica upotrebe municije sa osiromašenim uranijumom.

Ne znam samo kako će razdvojiti žrtve osiromašenog uranijuma od žrtava osiromašenog društva u kome je stres, kao jedan od važnih faktora rizika prilikom kancerogenih oboljenja, posledica bede i beznađa širokih slojeva stanovništva, uključujući tu čak i decu na koju se prenosi svaka bolest iz sveta odraslih.

Pravičnije bi i, čini mi se, društveno opravdanije bilo da se formira neka komisija koja bi istražila sve uzroke povećanog broja obolelih od kancera i tu bi se osim tog uranijuma, ako se dokazi nađu, našlo i sirotinje, totalne nebrige o zdravlju nacije, zapostavljanje često i minimalnih ekoloških standarda i sijaset drugih zala, ali bi izostala mogućnost plasiranja targetirane političke poruke, a i videlo bi se da je car go i da na siromaha ide svaka bolest.

SAMO JE ON FALIO: KAD SKOT KAŽE...

Umešao se u raspravu i američki ambasador u Beogradu Kajl Skot, što će da ohrabri pristalice teorija zavere, po principu kad se taj javi, u tom dimu ima vatre. Takvima drugi dokaz i neće biti potreban.

Ambasador je, javlja Fonet, izjavio da su mnogi stručnjaci zaključili da nema zdravstvene opasnosti u Srbiji ili bilo gde u svetu gde je korišćena municija sa osiromašenim uranijumom i da slično tvrde i Svetska zdravstvena organizacija (SZO) i Program Ujedinjenih nacija za zaštitu životne sredine.

"Spremni smo da sarađujemo u svakom ozbiljnom naučnom istraživanju o tome", rekao je Skot i dodao da je Program UN za zaštitu životne sredine 2001. sproveo istraživanje i zaključio da mesta sa osiromašenim uranijumom ne predstavljaju značajnu opasnost po zdravlje.

"Nekoliko srpskih naučnika, epidemiologa i radiologa sprovelo je nezavisna istraživanja, koja nisu pronašla dokaze da osiromašeni uranijum izaziva zdravstvene probleme u Srbiji", izjavio je Skot.

"Iako je nekome možda od političke koristi da rast nivoa oboljenja od raka u Srbiji pripiše upotrebi osiromašenog uranijuma, nije mi poznat naučni dokaz koji bi to potkrepio", rekao je Skot.

On je ocenio da bi podjednako prihvatljiva objašnjenja za viši nivo oboljenja od raka mogla biti pronađena u sve starijem

Foto: Jaroslav Pap /Tanjug

stanovništvu Srbije, genetici, velikom broju osoba koje puše ili se na neki drugi način ne ponašaju zdravo ili u velikom broju neregulisanih otpada sa opasnim i kancerogenim materijama, otkrivenim u Srbiji.

"Trenutak podnošenja zahteva za sprovođenje novog istraživanja i neke izjave povezane sa tim mogli bi dovesti do toga da se neko upita da li su inicijatori već došli do zaključka, bez obzira šta bi dokazi mogli pokazati", izjavio je Skot, uz konstataciju da nije lekar, ali da zna da je stopa rasta kancerogenih oboljenja u Srbiji počela da se povećava mnogo pre 1999. godine.

"Podaci koje sam video ukazuju da je nivo dijagnostikovanog kancera u Srbiji srazmeran drugim evropskim zemljama. Nivo smrtnosti od raka je istovremeno znatno viši, što ukazuje na kasno dijagnostikovanje ili druge probleme prilikom lečenja, uključujući sporo prihvatanje inovativne medicine", rekao je Skot.

CRKVA I DRŽAVA: ONI NIŠTA, JA JOŠ MANJE

Jedna od stresnih tema, generalno opasna po zdravlje, jeste i Kosovo. Aleksandar Vučić nam, uostalom, svako malo pominje kako pati od nesanice, grči se, ne može ni da jede ni da pije, ali nam nikako ne otkriva šta je to što Srbija traži od onih koji su nas pritisli da potpišemo obavezujući dokument u skladu s Briselskim sporazumom.

I posebno nam ne otkriva svoju platformu za rasplitanje kosovskog čvora osim što stalno pominje da nam partneri u pregovorima nude manje nego što mi dajemo. Nemoj na kraju da ispadne da je to Zajednica srpskih opština bez izvršnih i upravnih ovlašćenja formirana po regulama kosovskog zakona, plus 100 evra po glavi i šteka cigareta.

Predlog nekakve platforme najavio je za april pa je, sasvim razumljivo, taj rok prolongirao i posle završetka prvog kruga unutrašnjeg dijaloga o Kosovu, a sada se neki srpski predlog očekuje na jesen uz neodređenu najavu referenduma – "narod će da se pita."

Kad Vučić prigovara zagovornicima "zamrznutog konflikta" da iz toga ne vidi šta oni nude, može mu se odgovoriti da ne vidimo ni mi šta on predlaže.

Velibor Džomić, potpisan kao protojerej-stavrofor i doktor nauka, u autorskom tekstu za Novu srpsku političku misao, napisao je, između ostalog, i ovo:

"Vučić je, kako je preneo 'Blic', naveo da 'u deklaraciji SPC o Kosovu nije video šta je rešenje' (neprimereno je svođenje Saborske Poruke na 'deklaraciju', jer deklaracija u pravnom i političkom životu označava politički akt zakonodavnog organa). Niko do danas od njega nije čuo šta je njegovo viđenje rešenja kosovsko-metohijskog pitanja. Pažljivo čitam njegove izjave i najave. Jedino uočavam nesigurnost, haos i tumaranje. Uz to, još uvek nismo dobili odgovor: zašto je predsednik Vučić 24. jula 2017. godine, kroz obznanu tzv. unutrašnjeg dijaloga, pokrenuo 'rešavanje' kosovsko-metohijskog pitanja u ovo nedoba? Srbi čekaju odgovor na to pitanje. Ne mislim da je reč o, kako neki govore, pseudomesijanskim razlozima. Bojim se da su u pitanju obaveze koje znače – vlast!"

U međuvremenu, pronađite negde ceo tekst Ahtisarijevog plana o Kosovu – glatko je odbijen svojevremeno – i vrlo je mogućno da ćete doći do zaključka da boljeg rešenja uskoro, da ne napišem baš nikad, neće biti.

Čini li se i vama da nam je "zamrznut život"? ¶

PRAVDA

Za nešto manje od dve nedelje navršiće se godinu dana od stupanja na snagu Zakona o sprečavanju nasilja u porodici. Dan nakon što ovaj broj "Vremena" izađe iz štampe, 18. maja, država Srbija će prvi put zvanično obeležiti Dan sećanja na žene žrtve porodičnog nasilja. U prošloj, 2017. godini, u porodičnom i partnerskom nasilju stradalo je 26 žena. Samo u prva četiri i po meseca 2018. ubijena je 21 žena. Kada se ukrste podaci o femicidu od 1. juna 2017. kada je Zakon stupio na snagu do danas, računica kaže da je u prvih godinu dana sprovođenja Zakona stradalo njih 34.

Fotografije: Marija Janković

LJUBOMORA, RASKID, ORUŽJE

Autonomni ženski centar (AŽC) objavio je nedavno publikaciju "Nijedna žena manje", iscrpnu analizu slučajeva femicida u 2017. godini, na osnovu podataka koje je Mreža "Žene protiv nasilja" prikupila prevashodno iz novinskih članaka, ali i iz dodatnih informacija koje su o slučajevima dostavili centri za socijalni rad i policijske uprave. Ukratko, žena u Srbiji je najugroženija u sopstvenom domu, najveća opasnost preti joj od bivšeg ili sadašnjeg partnera, naročito ako on poseduje vatreno oružje. Velike su šanse da počinilac nakon ubistva pokuša, i najčešće uspe, da se i sam ubije. Od 26 ubijenih žena, 23 su ubili bivši ili sadašnji partneri, a tri sinovi. Njih 13 ubijeno je prošle godine nakon stupanja na snagu Zakona o sprečavanju nasilja u porodici. Posebno je zanimljiv podatak da je 15 počinilaca nakon femicida izvršilo samoubistvo, dok je jedan pokušao. Da je momenat kada žena odluči da prekine odnos sa partnerom jedan od najvećih faktora rizika pokazuje podatak da je više od polovine žena koje su ubili partner, njih 23, stradalo u trenutku kada više nisu živele u zajednici sa partnerom, odnosno ubicom. Iako je odluka o raskidu ili razvodu, ili najava partneru da će biti napušten jasno isticana godinama unazad kao jedan od najvećih faktora rizika, ona u Zakonu uopšte nije prepoznata kao takva. Osim toga, prema rečima Vanje Ma-

ZA ŽENE

Žena u Srbiji je najugroženija u sopstvenom domu, najveća opasnost preti joj od bivšeg ili sadašnjeg partnera, naročito ako on poseduje vatreno oružje. Velike su šanse da počinilac nakon ubistva pokuša, i najčešće uspe, da se i sam ubije. Od 26 ubijenih žena, 23 su ubili bivši ili sadašnji partneri, a tri sinovi. Da je momenat kada žena odluči da prekine odnos sa partnerom jedan od najvećih faktora rizika pokazuje podatak da je više od polovine žena koje su ubili partner, njih 23, stradalo u trenutku kada više nisu živele u zajednici sa partnerom, odnosno ubicom

canović, advokatice i aktivistkinje (AŽC), suprotno uvreženom mišljenju, prethodna istorija fizičkog nasilja uopšte ne spada u najčešća tri faktora rizika od femicida. "Na prva tri mesta, kao najčešći rizici jesu: ljubomora, odluka žene da raskine odnos i činjenica da partner poseduje oružje", rekla je Macanović na predstavljanju izveštaja "Nijedna žena manje".

Kada je reč o ponašanju institucija i njihovom odnosu prema nasilju u porodici, u deset slučajeva femicida iz 2017. godine nijedna od tri ključne institucije – policija, tužilaštvo, centri za socijalni rad – nije imala informacije o žrtvi i počiniocu, odnosno o prethodnom nasilju. U svim ostalim slučajevima, bar jedna od navedenih institucija imala je u evidenciji žrtvu ili nasilnika, od toga najviše tužilaštvo (10), policija (9) i centri za socijalni rad (7). U 13 slučajeva počinilac je bar jednoj od ovih institucija bio ranije prijavljen zbog nasilja prema žrtvi. »

U pet slučajeva, sve tri institucije razmenjivale su informacije o slučajevima, na šta ih inače obavezuje Zakon o sprečavanju nasilja u porodici. Naime, po ovom zakonu, na području svakog osnovnog javnog tužilaštva u Srbiji mora da bude osnovana grupa za koordinaciju i saradnju koja ima zakonsku obavezu da se sastaje jednom u 15 dana i razmatra slučajeve prijavljenog nasilja i da dogovara odgovarajuće mere i vrši procenu rizika. Nažalost, prema rečima Tanje Ignjatović iz AŽC, u mnogim mestima se ovi sastanci ne održavaju redovno, a tužilaštva se ili žale na odbijanje saradnje centara za socijalni rad ili tvrde da sastanci nisu mogli da budu održani zbog godišnjih odmora. Prema onome što se može saznati iz medija, jedno ubistvo se dogodilo upravo dok je trajao sastanak grupe za koordinaciju i saradnju, a u jednom drugom slučaju grupa se nije sastala nijednom jer, kasnije su tvrdili, nije bilo nijedne prijave nasilja od stupanja Zakona na snagu. U ovom slučaju, sve tri institucije imale su saznanja o konkretnom slučaju. U dva slučaja, predstavnici grupa za koordinaciju i saradnju nisu se sastajali, iako je bilo prijava nasilja i saslušanih svedoka.

Pored preporuke da se odluka o raskidu prepozna kao ozbiljan faktor rizika, AŽC u izveštaju "Nijedna žena manje" skreće pažnju i na to da su institucije još uvek nedovoljno senzibilisane i ne razumeju dovoljno složenost nasilnih odnosa, ne prepoznaju dovoljno ni aktuelno nasilje ni opasnost od njegovog ponavljanja, a u analiziranim slučajevima očigledno je i da izostaje adekvatna procena rizika od eskalacije nasilja, odnosno femicida. Takođe, zabrinjavajuće je veliki broj slučajeva femicida u kojima nije bilo ranije prijave ni nasilja ni ugrožavanja bezbednosti. To govori o neophodnosti šireg sistema podrške žrtvama kako bi prepoznale i prijavile nasilje i, na kraju, iz njega izašle.

SVI OPERATERI SU ZAUZETI

Kada je reč o sveobuhvatnoj podršci, u novembru prošle godine, tokom globalne kampanje "16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama", ministar za rad, zapošljavanje i socijalna pitanja najavio je pokretanje nacionalnog SOS telefona za žene žrtve nasilja. Licencu za ovaj telefon Ministarstvo za rad dodelilo je 22. novembra 2017. godine Udruženju "Savetovalište protiv nasilja u porodici", čija je koordinatorka Vesna Stanojević.

Ministar Zoran Đorđević, gradonačelnik Siniša Mali i Predrag Ćulibrk, direktor Telekoma, potpisali su 25. novembra Memorandum o saradnji na uspostavljanju SOS telefonske linije za žene žrtve nasilja. Da sve bude potpuno paradoksalno, dan pre nego što je ovaj dokument potpisan poništena je javna nabavka za izbor nevladine organizacije kojoj će voditi pomenuti projekat. Ovu odluku potpisao je lično ministar Đorđević, a objavljena je na portalu Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike. Na sajtu Ministarstva i dalje stoji da organizacija Vesne Stanojević, sada već izabrane odbornice SNS-a u Skupštini Beograda, ima licencu za SOS telefon do 2020. godine, ali se na broj 0800-222-0003 ne javlja niko. U novembru se pozivom na ovaj broj mogla dobiti informacija da su svi operateri zauzeti, a sada se čuje samo obaveštenje da je poziv besplatan, i ništa više. Odluku o poništavanju javne nabavke ministar Đorđević do danas nije obrazložio javnosti, pa ostaje nepoznato ko će i da li će dobiti 30 miliona dinara koji su za ovu godinu opredeljeni za rad nacionalnog SOS telefona za žrtve porodičnog nasilja. Inače, Srbija je potpisivanjem Istanbulske konvencije 2013. godine preuzela obavezu da osnuje ovu telefonsku liniju. Prema onome što se govorilo u novembru 2017, kolcentar je trebalo da bude u palati "Beograđanka", a konkurs za operatere bio je još uvek otvoren u vreme kad je broj 0800-222-0003 aktiviran. U prevodu: plan je bio da operateri počnu da rade odmah po zatvaranju konkursa, bez ikakve posebne obuke za rad sa žrtvama nasilja, što bi, da je realizovano, bilo skandal po sebi. Iz izjava ministra Đorđevića iz tog perioda moglo se zaključiti da je SOS telefon zapravo neka vrsta dispečerske službe koju žrtva pozove, a onda je oni preusmeravaju na policiju ili hitnu pomoć. Ozbiljan problem je što, tako koncipirana, ova usluga prosto nije SOS telefon, odnosno ne zadovoljava minimume standarda koji su definisani Istanbulskom konvencijom.

Takođe, nije dovoljno samo otvoriti telefonsku liniju i ostaviti nekoga ko će se javljati ako telefon zazvoni. One ženske organizacije koje imaju SOS telefone više od 15 godina, organizuju ozbiljne višenedeljne obuke za buduće volonterke, a uz telefon nude i niz drugih integrisanih usluga, zapravo, sve što je žrtvi neophodno, od psihološke podrške preko individualnog plana izlaska iz nasilne situacije do besplatne pravne pomoći. Sve to bi žrtvama trebalo da obezbedi sistem, ali se to još uvek ne događa.

NOVI ZAKON, STARI PROBLEMI

Iz izveštaja "Nijedna žena manje" AŽC vidi se da je odnos sistema prema žrtvi i dalje isti kao i ranijih godina, a karakterišu ga nepoverenje, insistiranje na tome da mora aktivno i nedvosmisleno da učestvuje u krivičnom i drugim sudskim postupcima. Kao i pre novog zakona, institucije isključivo na osnovu izjava žrtve odlučuju o daljim postupcima, ne uzimajući u obzir to da žrtve najčešće iz straha od nasilnika povlače ili menjanju iskaze.

Terorizam iz mržnje prema ženama

Kada se 23. aprila iznajmljeni kamion u punoj brzini zaleteo među pešake u Torontu, ubivši 10 (8 žena i 2 muškarca) i povredivši 16 ljudi, velika većina u prvi mah je pomislila da je reč o islamskom fundamentalizmu. Međutim, ispostavilo se da svet ima novu terorističku pretnju: frustrirane muškarce koji žive u nedobrovoljnom celibatu, okupljaju se u mračnim delovima interneta, sami sebe nazivaju incelima (skraćeno od involuntary celibate – nevoljni celibat) i smatraju da su uskraćeni za pravo na seks sa ženama. Alek Minasijan, počinilac napada u Torontu, bio je aktivan u internet grupama u kojima se okupljaju inceli, a neposredno pred napad na Fejsbuku je najavio "veliku pobunu incela". Iako se okupljaju na raznim mestima širom veba, nisu svi inceli ekstremisti, ali mnogi slave i hvale Minasijanov čin. Uz to, ovo nije prvi teroristički akt počinjen iz čiste mržnje prema ženama: 2014. na Univerzitetu Kalifornija u Santa Barbari, 22-godišnji Rodžer Eliot u serijskoj pucnjavi ubio je šest i ranio 16 ljudi, pre nego što se ubio. Pre toga, napisao je svojevrsni manifest na koji se mnogi inceli često pozivaju.

Odnos države prema ženama vidi se ne samo iz strategija i mera za sprečavanje i smanjenje nasilja, već i iz demografskih mera za povećanje nataliteta. I njima je, opet, najveći teret svaljen na leđa žena, što nas vodi ka pitanju da li je ostao makar jedan deo tela, bar jedan segment života žene u Srbiji u kom ona nije eksploatisana, mučena ili ubijena. Metaforički i bukvalno

Stupanjem na snagu Zakona o sprečavanju nasilja u porodici 1. juna 2017. policija i tužilaštvo dobili su nove alatke za borbu protiv nasilja – hitne mere udaljenja nasilnika iz porodice, te zabrane prilaska i komunikacije sa žrtvom. Policija može da izrekne ove mere u trajanju od 48 sati, tokom kojih tužilac donosi odluku o njihovom produženju u trajanju od 30 dana do okončanja postupka. Za prvih sedam meseci primene, izrečeno je više od 13.000 hitnih mera. Prema izveštajima koje u nezavisnom monitoringu radi AŽC, prosečan broj hitnih mera koje se izreknu varira od 1300 do 1700 mesečno, kada je reč o zabrani kontaktiranja i oko 600–700 mera iseljenja nasilnika. Broj mesečno razmatranih slučajeva nasilja na mesečnom nivou stabilno se drži na 4000.

Prema nalazima nezavisnog monitoringa, stabilizovao se mesečni broj izrađenih individualnih planova zaštite i podrške žrtvi, svakoga meseca oko 850 planova, sa izuzetkom marta, u kojem je izrađeno za 240 planova više. To još uvek ne odgovara očekivanom broju planova, koje bi trebalo izraditi za sve nove slučajeve nasilja, bez obzira na to da li su predložene i izrečene hitne mere zaštite, kao i za određeni broj tekućih slučajeva, u kojima se radi dopuna, odnosno revizija plana.

Izveštaj "Nijedna žena manje" sadrži i jedan vrlo dragocen deo koji se odnosi na analizu dva sudska postupka u slučajevima femicida. Ova dva procesa vođena su u Jagodini i Požarevcu, a suđenja su bila otvorena za javnost. Iako su okolnosti u kojima je zločin počinjen i sve što mu je prethodilo veoma slični u ova dva slučaja, zbog neujednačene sudske prakse došlo je do toga da krivična dela budu različito kvalifikovana u optužnici, što je uticalo i na presudu, odnosno težinu dosuđene kazne. U oba slučaja bilo je prisutno ranije nasilje, svedoci su potvrdili da je kod žrtve već postojao strah od nasilnika, obe žrtve su majke maloletne dece. Ni u jednom slučaju deca nisu kvalifikovana kao oštećena strana, već su oštećenima smatrani roditelji žrtava. U prvom slučaju (Jagodina) počinilac je žrtvu prvo pretukao, a onda je napao nožem, međutim, ubodi su bili površinski, te je žena zapravo umrla od unutrašnjeg krvarenja. Tužilac je ovo okvalifikovao kao teško ubistvo, a počiniocu je izrečena kazna od 30 godina zatvora. U požarevačkom slučaju, okrivljeni je policajac, pa otuda ne čudi što žrtva nije prijavljivala nasilje. U momentu femicida više nije bila u vezi sa počiniocem. Presreo ju je i ispalio u nju hice iz službenog pištolja dok je bila u automobilu, na mestu suvozača. Ovde je, međutim, tužilac smatrao da je reč o ubistvu, a ne o teškom ubistvu. Okrivljeni je osuđen na 13 godina, a kao olakšavajuće okolnosti uzeto mu je to što je otac troje dece (i žrtva je bila majka dvoje, ali to nije uzeto u obzir) i to što je na sudu izjavio da se kaje zbog onoga što je učinio.

Naravno, kaznena politika i njeno pooštravanje retko i teško mogu da odvrate nekoga ko je rešio da počini ubistvo. Ipak, ujednačenija sudska praksa važna je zbog pravde koju zaslužuju žrtve. Na kraju, ostaje otvoreno pitanje kako je moguće da imamo ovakvu eskalaciju femicida od početka 2018. godine i to baš u prvoj godini stupanja novog zakona na snagu. Prvo, treba imati u vidu da broj žrtava femicida ima već godinama velike oscilacije (u zavisnosti od godine do godine varira između 25 i 42). Drugo, što je možda i najveća mana ovog i ovakvog zakona, jeste to što je on pre svega namenjen prevenciji porodičnog nasilja i saniranju situacije u "lakšim" slučajevima, dok je u situacijama već poodmaklog nasilja ili visokog rizika po život žene prilično neupotrebljiv. Bolja koordinacija institucija, čvršća saradnja grupa za koordinaciju i saradnju, kao i bolja obuka zaduženih za procenu rizika od femicida mogli bi da pomognu.

Međutim, femicid i fizičko nasilje su samo jedan, istina najcrnji segment priče o položaju žena u Srbiji. Dodajmo tome slučajeve eksploatacije jeftine radne snage u Srbiji i afera koje isplivavaju u javnost: po pravilu je reč o proizvodnim granama u kojima dominira ženska radna snaga, poput industrije tekstila i obuće. Odnos države prema ženama vidi se ne samo iz strategija i mera za sprečavanje i smanjenje nasilja, već i iz demografskih mera za povećanje nataliteta. I njima je, opet, najveći teret svaljen na leđa žena, što nas vodi ka pitanju da li je ostao makar jedan deo tela, bar jedan segment života žene u Srbiji u kom ona nije eksploatisana, mučena ili ubijena. Metaforički i bukvalno. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

TRI GRANE VLASTI: CRNO

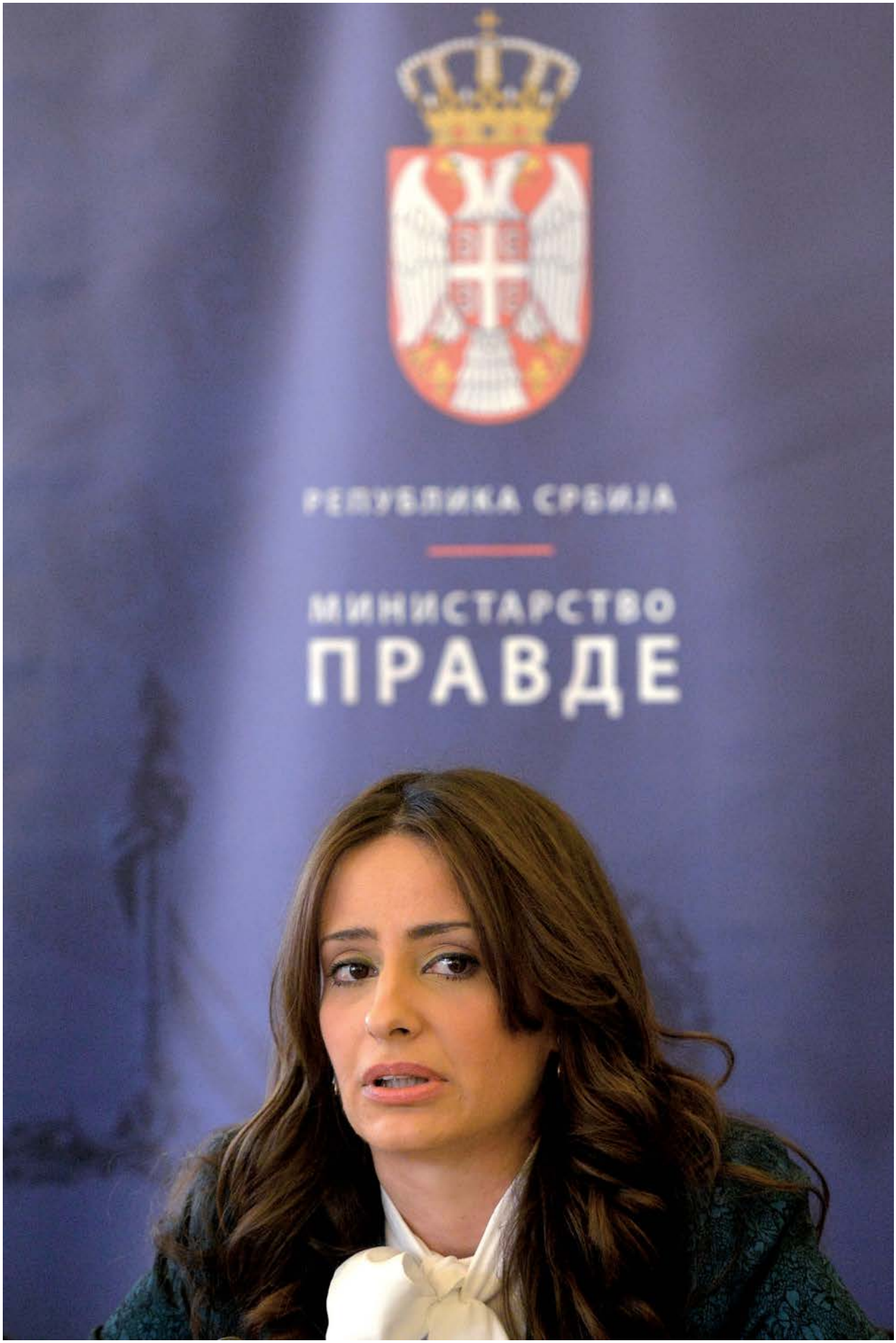
“Znate li šta je najhitnije i najvažnije da se promeni kad Slobodan Milošević ode sa vlasti?”, upitao je profesor Ljubiša Rajić u proleće 2000. ustreptale polaznike Beogradske otvorene škole toliko željne promena. “Policija i pravosuđe. To su dve ključne stvari za razvoj demokratije”, rekao je profesor Rajić. Nekoliko godina ranije čuveni i nagrađivani poljski reditelj Kšištof Kišlovski završio je svoju kapitalnu filmsku trilogiju “Tri boje: plavo, belo, crveno” inspirisanu fundamentalnim nasleđem Francuske revolucije – bratstvo, jednakost, sloboda, postulatima koji će postati osnova svake moderne demokratije. Srećom po njih, a na žalost mnogih građana Srbije, Kišlovski i Rajić nisu dočekali da vide kako Aleksandar Vučić i njegovi prijatelji sistematski razgrađuju dvovekovnu evropsku tradiciju zavijajući pravosuđe u nešto što ni fizika ni likovna umetnost ne priznaju za boju – crno

Tomislav Anđelović, vlasnik prodavnice i menjačnice iz Smedereva, pao je obliven krvlju na stepenište ispred svoje kuće uveče 5. januara 2017. Užasnuti ukućani odmah su prevezli Tomislava u bolnicu, a njegova sestra je u panici i strahu obrisala lokvu krvi ispred ulaznih vrata. Upravo će ovaj detalj smederevskoj policiji kasnije poslužiti kao dobar izgovor za slabo napredovanje istrage jer je, navodno, lice mesta kontaminirano i dokazi uništeni. Bio je to treći i poslednji napad na Anđelovića, posle kojeg je bio u komi tri i po meseca. O ovom slučaju, kao primeru kako izgleda tužilačka istraga u Srbiji, pisala je prošle godine u prvom martovskom broju “Vremena” Tatjana Tagirov:

“Policija je uradila kako je uradila uviđaj, saslušanje rodbine, pregled videosnimaka iz mjenjačnice... Da bi se potom ustanovilo da je tek kasnije nađena palica koju je Tomislav Anđelović nosio zbog lične zaštite. Posljednjeg dana januara cijela priča s Osnovnog tužilaštva u Smederevu – sve u nastojanju da se predmet zavede kao ‘samopovređivanje’ – prelazi u Više tužilaštvo, koje tek 13. februara (43. dana od napada) temeljem svoje odluke pribavlja DNK žrtve, kako bi se izvještačili tragovi na palici nađenoj u dvorištu kuće gdje je napadnut. Rezultata snimaka kamera u mjenjačnici također još nema (tek su početkom februara ponovo uzeli, po drugi puta, hard-disk i naložili novu analizu); kako za ‘Vreme’ kaže Suzana Anđelović, njoj je rečeno da se njen otac ‘samopovredio’, u neslužbenim razgovorima liječnici kažu da su povrede glave njenog oca mogle biti posljedica pada s višekatne zgrade, tužioci za sve probleme krive sistem i problem odnosa tužilačke istrage i rada policije, s time da je policijski inspektor koji radi na slučaju – po čuvenju – pošten i nekorumpiran policajac... A njen otac je, u vrijeme nastanka ovog teksta u utorak, 28. februara, i dalje u komi i ne može reći tko ga je, posljednji puta 5. januara, napao po treći puta u zadnjih nekoliko godina. I da, da ona kao kćerka nije toliko uporna, ni ovo malo detalja ne bismo znali.”

Ako su se istražitelji naivno nadali da će se žrtva, kao u holivudskim filmovima, probuditi iz duboke kome i, kao da se ništa nije desilo, ispričati ko ga je i kako napao, taj im je plan propao. Tomislav Anđelović je preminuo u bolnici krajem aprila 2017. ne došavši svesti. Policijska ili tužilačka istraga (ako je sad ta razlika važna) i dalje traje bez naznaka pomaka.

Član Upravnog odbora Udruženja tužilaca Srbije i zamenik javnog tužioca u Trećem osnovnom javnom tužilaštvu u Beogradu Nenad Stefanović kaže za “Vreme” da je glavni problem u tužilačkoj istrazi slaba komunikacija između policije i tužilaštva: “Tu onda nastaje ping-pong dopisa između tužilaštva i policije, ali bez ikakvog efekta i tu stradaju građani, odnosno oštećeni u postupku. Tako da taj predistražni postupak može da traje godinama. Bukvalno, sve do neke prve dokazne radnje, kao što je saslušavanje svedoka, to toliko dugo može da traje. Otkud mi znamo da li je policajac slao pozive za saslušanje, kako je prikupljao pisanu dokumentaciju? Mi tu nemamo nikakav uvid. Mi imamo formalnu tužilačku istragu uvedenu 1. oktobra 2013. a faktički i dalje imamo da policija uvodi tuži- »

ČVRSTO IZA USTAVNIH AMANDMANA UPRKOS STRUCI: Nela Kuburović

Foto: Zoran Žestić/ Tanjug

Lj. Milutinović: Ujednačavanje sudske prakse

Foto: Miloš Perić

“Pravna sigurnost podrazumeva ujednačenu sudsku praksu. U pravnim sistemima zasnovanim na većem broju sudova istog stepena sasvim je moguće da dođe i do različitog tumačenja prava. Takvo tumačenje je nekada objektivno zasnovano na okolnostima konkretnog slučaja, pa naizgled ista situacija može rezultirati različitim ishodom. To je slučaj kada je stranka ili njen punomoćnik koristio pravna sredstva, procesne i materijalne prigovore koji mu po zakonu stoje na raspolaganju – ili ih nije koristio – što je dovelo do različitog ishoda. Ipak, to su situacije koje moraju biti dobro obrazložene da se iz njih nesumnjivo može zaključiti zašto je doneta takva odluka. U sistemu četiri apelaciona suda u Srbiji moguća su drugačija tumačenja u primeni prava, ali se o tome dosta vodi računa. Apelacioni sudovi se često sastaju radi provere zauzetih stanovišta i uočavanja razlika u postupanju, da bi iznošenjem pravnih argumenata, bez nametanja mišljenja, prevazišli moguće razlike. O usaglašenim mišljenjima izveštavaju Vrhovni kasacioni sud, u čijoj zakonskoj nadležnosti je praćenje i ujednačavanje sudske prakse. Mislim da su u tom cilju postignuti značajni rezultati, što je konstatovano i u Godišnjem izveštaju Evropske komisije o napretku Srbije za 2018. godinu, gde se naglašava napredak naročito kroz smanjenje broja zaostalih predmeta izvršenja i uspostavljanje mera za usklađivanje sudske prakse”, kaže sudija Vrhovnog kasacionog suda Ljubica Milutinović.

laštvo u istragu u nekoj kasnijoj fazi od trenutka kada je učinjeno krivično delo. Policija radi operativno i prvi put kad se jave je, recimo, kad traže listinge baznih stanica za mobilne telefone ili zahtev za pretres stana. Tek tad oni obaveštavaju tužioca o nekoj istrazi i zbog čega nešto traže. Dakle, policijski operativni rad je bez kontrole tužilaštva. S druge strane, slučajevi koji se medijski spinuju dobijaju neku svoju brzinu u rešavanju.”

Policajci građanima najčešće kažu da čekaju tužioce da pokrenu istragu, dok tužioci navode da im je za tužilačku istragu ostavljen samo jedan radni dan u toku nedelje. Tužilačka istraga uz korupciju, nakaradnu primenu načela oportuniteta i predugih procesa predstavljaju primere neefikasnosti srpskog pravosuđa koje građani najčešće mogu da vide, a neki i da osete na svojoj koži.

VERUJETE LI SUDIJI

“Građani ne razumeju da u njihovom najvećem i prvom interesu nije da im sledećeg meseca povećaju platu ili penziju za deset posto, već da se uspostavi institucija pravne države”, kaže za “Vreme” advokat Vladimir Gajić, predsednik Advokatske komore Beograda, odnosno jednog njegovog dela, jer postoji i druga organizacija koja se identično predstavlja, a na čijem čelu je Jugoslav Tintor. Gajić naglašava da je stvarni interes građana Srbije da imaju vladavinu prava: “Da najzad imamo nešto što nikad u istoriji nismo imali. A kad bismo to imali, to bi dalo jedan osnov da se i život promeni. Ovako, ako imate parnični postupak protiv bilo koga ko ima veze sa vlašću, ako ste u pravu, presuda neće nikad biti doneta, a ako niste, izgubićete brzinom svetlosti.”

Sudija Vrhovnog kasacionog suda Ljubica Milutinović smatra da se poverenje građana u sudstvo gradi kroz blagovremeno postupanje sudija u sudskim postupcima i kvalitet pravne zaštite: “Generalno, mislim da građani veruju u sudski sistem, ali imaju očekivanja koja su realno veća i opravdana”, kaže sudija Milutinović.

Milan Marinović, predsednik Prekršajnog suda u Beogradu i predsednik Udruženja sudija prekršajnih sudova Republike Srbije kaže da im građani veruju i to uprkos pojedinim suprotnim, ne tako malobrojnim, mišljenjima u javnosti: “Svakako da stepen poverenja građana u pravosuđe, pa i u prekršajne sudove, nije na nivou na kakvom bismo svi želeli da bude, ali to, samo po sebi, ne znači da nam građani ne veruju. Nažalost, dešava se da pojedini, javnosti poznati, sudski slučajevi (koji ne predstavljaju ni promil

PRETRPANI, SPORI, NEEFIKASNI: Sudovi u Srbiji

Foto: Sava Radovanović/ Tanjug

u ukupnom broju svih sudskih predmeta) ne dobiju onakav epilog kako to građani očekuju, ali to ne mora biti isključivo posledica nerada ili lošeg rada suda, već zavisi od raznih faktora, a naročito od brojnosti i kvaliteta dokaza u svakom konkretnom sudskom predmetu – a za prikupljanje, obezbeđivanje i predlaganje dokaza u postupku nisu ovlašćeni sudovi već organi gonjenja. Takođe, pri oceni poverenja građana u sudove mora biti uzeta u obzir i činjenica da u velikom broju sudskih predmeta postoje dve strane sa suprotstavljenim interesima i da jedna od njih, na kraju postupka, mora biti nezadovoljna ishodom postupka, što direktno utiče na njenu ocenu poverenja u pravosuđe."

"Smatra se da je pravedna odluka kada su obe strane nezadovoljne", kaže Nenad Stefanović i dodaje: "Ta strana koja je nezadovoljna u dvostranačkom sudskom postupku uvek će smatrati da je to sudija uradio zato što je dobio neku privilegiju, najčešće novac. Ako pričamo o klasičnom obliku korupcije, primanje i davanje mita, mi mislimo da to u pravosuđu nije prisutno više nego u drugim društvenim oblastima – zdravstvu, obrazovanju, policiji. Ako pričamo o nekim privilegijama i političkom uticaju na pravosuđe i intervenisanju u pojedinim predmetima kako bi sutra neki sudija ili tužilac zbog svoje odluke napredovao – tu bismo mogli da se složimo da takva korupcija postoji."

DRŽAVNI LJUBIMCI

Za preduge procese odgovornost snose i tužioci i sudije i advokati i sami građani. Nije neobično da se neke imovinske parnice vode po više decenija, čak i da ih naslednici stranaka u sporu nastavljaju. Advokatima ovakvo stanje odgovara jer tako mogu godinama da pružaju pravnu pomoć svojim vernim klijentima. I da to naplaćuju iako bi i građanima i sudstvu bolje bilo da stranke postignu nagodbu. Novinaru "Vremena" jedan advokat koji je stupio u emotivnu vezu sa ženom koju je zastupao prilikom razvoda svojevremeno je priznao: "Ona se meni odmah dopala. Iz tog razloga sam ja predložio da se razvod završi vansudskim poravnanjem. I nije ona tu loše prošla. Da nije bilo tako, ja bih još uvek 'vukao' taj predmet."

Napominjući da on nije taj advokat, Vladimir Gajić kaže: "Nažalost, advokati su deo lanca u korupciji. Vrlo često se dešava da neki sudija kroz glasine bude okvalifikovan kao neko ko je pod uticajem korupcije doneo odluku, a da taj sudija nema veze sa tim. Ima mnogo sudija i mnogo tužilaca, veoma mali broj njih je uključen u korupciju. Korupcija ide od izvršne vlasti. Nije korupcija samo da neko primi novac. Korupcija se sastoji u tome da je sudija svestan šta vlast može da mu uradi i da ima neku prirodnu autocenzuru. Sudija čita žutu štampu i sam zna kakvu odluku javnost očekuje, odnosno kako ju je kreirala tabloidna štampa. To je jedna vrsta korupcije. Treba da zamislite sudiju koji sudi nekom predstavniku vlasti kao fizičkom licu. Evo, ja sam zastupao Natašu Kandić protiv generala Ljubiše Dikovića. Pa, to – to nije suđenje. Ja nisam ni jednog sekunda mislio da može da se desi da sudija ne donese

»

Nenad Stefanović: Miloševićeve sudije

Foto: Sava Radovanović/ Tanjug

"Najveći problem je sada što mi imamo prebacivanje loptice izvršne vlasti sudskoj da su sudije i tužioci korumpirani, da su birani u Miloševićevo vreme, da se zbog toga ušlo u ove ustavne promene, a ne zbog depolitizacije. Ja, evo, potpisujem da na osnovnom nivou takvih nosilaca pravosudnih funkcija nema ni deset posto pošto je većina birana posle 2000. Osnovni problem sudija i tužilaca i napredovanja u njihovim karijerama jeste preveliki uticaj politike, odnosno Skupštine i Vlade na njihov izbor koji je bio do sada, a biće i ubuduće. Amandmanima je predloženo da se šefovi tužilaštava biraju u Skupštini, a ostale će birati Vrhovni savet tužilaca, u kome će većinu imati predstavnici te iste Skupštine. Tako se ništa tu neće promeniti i pogrešna je percepcija da su sudije i tužioci korumpirani i da su građani njima nezadovoljni, pa ih treba staviti pod kontrolu. Građani su nezadovoljni pravosuđem zato što imamo tripliranje nadležnosti tužilaštva: imamo Zakon o sprečavanju nasilja u porodici, imamo uvođenje tužilačke istrage od 2013, imamo Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv korupcije, dakle, tu se povećavaju nadležnosti tužilaštva, a nisu praćene adekvatnim sistematizacijama. Ne pričam samo o zamenicima javnih tužilaca i sudijama, već i o referentima, zapisničarima i pratećem osoblju. Mi nismo imali konkurs za pripravnike već pet godina. Sistem od 2013. funkcioniše na volonterima koji dve godine rade posle završenog Pravnog fakulteta, kada stiču uslov za polaganje pravosudnog ispita. Takođe, par godina nije bilo konkursa za sudijske i tužilačke pomoćnike. Danas je opterećenost po jednom zameniku javnog tužioca u Beogradu od 1200 do 1500 predmeta. Upravo zato imamo katastrofalno stanje u pravosuđu jer smo mi tromi u postupanju. Izuzetak su krivična dela koja počinjemo da procesuiramo još za vreme dežurstava kao što su ubistva, razbojništva ili nasilje u porodici. Mi smo od uvođenja tužilačke istrage od istražnih sudija, kojih više nema, u samo jednom danu nasledili 50.000 starih predmeta, a novi se pokreću svakog dana. Što se starih predmeta tiče, tu ima nekih pomeranja, rešavaju se, ali na naših 1200 do 1500 predmeta sudije imaju po, otprilike 30. Mi ne možemo da stignemo da sve predmete iznesemo pred sud. Zato je sudijama sad dodeljeno da se bave i izvršenjima", kaže zamenik javnog tužioca Nenad Stefanović.

Vladimir Gajić: Istorija srpskog pravosuđa

Foto: M. Milenković

"Srbija nikad nije imala nezavisan sud. Ni sudsku vlast. Mi u tome nemamo nikakvu tradiciju. Sad je bila prilika da kroz ustavne promene koje traže pravna nauka, strukovna udruženja, pa i ova Advokatska komora Beograda koju ja predstavljam, probamo da im damo tu nezavisnost. Da ona bude institucionalizovana kroz Ustav. Da vidimo da li će da bude nekih pomaka ukoliko oni budu sami odlučivali o svojoj unutrašnjoj organizaciji. Zašto im vlast to ne da? Zato što vlast svoj pritisak na sud i na tužilaštvo vrši, pre svega, preko starešina koje ona direktno postavlja. Svakog predsednika suda u Srbiji postavila je vlast. Svakog starešinu tužilaštva na bilo kom nivou postavila je vlast. To oni rade bez greške. Inače bi se desilo ponekad da neki sudija donese odluku koja se ne dopada vlastima. To je skoro nemoguće iako nisu problem same sudije i tužioci koje postupaju u konkretnom predmetu već njihove starešine. Pogledajte kako je Prvo osnovno javno tužilaštvo koje je nadležno za centralne beogradske opštine uništilo svaki predmet koji je bio interesantan za javnost gde su građani očekivali neki ishod. I Savamalu i napad na novinare prilikom inauguracije predsednika prošle godine. To se završava ne preko onog koji postupa u predmetu, kod njih važi hijerarhija kao u Vojsci, ne može zamenik tužioca nijednu odluku da donese bez saglasnosti svog šefa", kaže advokat Vladimir Gajić.

odluku u korist generala Dikovića. On, u stvari, tu parnicu nije smeo da dobije. Tužilaštvo za ratne zločine drži u fioci, u mraku, predmet protiv njega za koje je Fond za humanitarno pravo prikupio vrlo relevantne dokaze. Tužilaštvo i vodi neki predistražni postupak protiv njega. On je toliko siguran u sebe da može da tuži Fond i Natašu Kandić za naknadu nematerijalne štete što mu je nanet duševni bol i da to dobije."

Sudije Marinović i Milutinović slažu se da javno komentarisanje sudskog postupka i presuda kojima su državni funkcioneri skloni (recimo gradonačelnik Novog Sada Miloš Vučević ili predsednik Srbije Aleksandar Vučić) nanose veliku štetu poverenju građana u pravosuđe.

"Treba istaći da ponekad pojedini funkcioneri iz izvršne vlasti, svesno ili nesvesno, vrše jednu vrstu pritiska na pravosuđe kada javno i u sredstvima informisanja komentarišu pojedine sudske postupke, posebno one koji su još u toku, ili pojedine nepravnosnažne sudske odluke, čime potpuno neosnovano ali značajno doprinose kreiranju negativnog javnog mišljenja u odnosu na pravosuđe", kaže Milan Marinović, a Ljubica Milutinović dodaje: "Teško je govoriti o direktnim političkim pritiscima izvršne vlasti. Veština dobrog suđenja podrazumeva da sudija ne sme da podlegne plasiranim izjavama u javnosti, ako to nije u skladu sa konkretnim činjeničnim stanjem i pravnom regulativom, bez obzira od koga te izjave dolaze."

Jedan od slučajeva za koji su jednako bili zainteresovani i vlast i građani jeste prebijanje Andreja, brata Aleksandra Vučića, i Predraga, brata Siniše Malog, od strane žandarma tokom Parade ponosa 2014. ili napad pomenute dvojice i njihove pratnje, pripadnika specijalne jedinice Vojske Srbije "Kobre" na žandarme. Gledajte na to kako vam se više dopada, samo vam je to ostalo. Jedan od branilaca Vladimir Vučinić, ranije poznat kao sudija koji je "zglajzao" jer je u toku sudskog postupka privremeno vratio pasoš Miroslavu Miškoviću, izjavio je da je to bila "mudra odluka sudije".

Na to Vladimir Gajić kaže da je vlast bila zadovoljna "bilo kojom osuđujućom presudom koja će, ako postane pravosnažna, da dovede dotle da žandarmi postanu bivši – da budu izbačeni s posla. To će biti njihova kazna. S druge strane, da su oni stvarno krivi i da su tukli premijerovog brata i pripadnike specijalnih jedinica Vojske Srbije, oni bi morali da dobiju ozbiljne kazne. Razumete? Da su prekoračili svoja ovlaštenja, da su postupali suprotno pravilima službe, oni ne bi mogli da budu kažnjeni kao da su ukrali jabuke na pijaci. Mudrost je sa stanovništva te sudije koja je donela tu odluku, a koja je nakon te odluke odmah avanzovala i prešla u Specijalni sud. Ona je sada član veća koje sudi grupi Darka Šarića na Specijalnom sudu. Kao što je u Privrednom sudu onaj sudija koji je sudio u slučaju Asomacum – sećate se toga – preduzeće navodno osnovano na osnovu falsifikovane karte Andreja Vučića, presudio kako je odgovaralo familiji Vučić, evo, pre pet-šest meseci izabran je u Privredni apelacioni sud iako nije dobio nijedan glas od svojih kolega u sudu. Recimo, sudija koja je dobila sve glasove kolega u tom sudu, koja tamo sudi 20 godina, nije prošla. To je direktan znak da se vlast zahvaljuje onima koji donesu šta se od njih očekuje. Ne mora vlast da ih zove. To je jedan začarani krug koji je uvek postojao, ali ovaj režim je napravio nešto novo. Mi nikad nismo imali nezavisan sud niti sudije. Imali smo i komunizam 50 godina, mada je tada postojala jedna pravna sigurnost. Ako neki predmet nije bio povezan s politikom, ako nije bio protiv socijalizma ili Tita, nedaj Bože, imali ste pravnu sigurnost na zakone koji su bili na snazi da ste mogli da, kao advokat, kažete stranci sa nekom izvesnošću kako će proces da se završi. Ja na osnovu svog iskustva mogu u 90 posto slučajeva da kažem kako će da se završi neki spor. Da znam da li ću da ga dobijem ili izgubim. Ali danas, ja nijednom klijentu ne mogu da kažem sa nekom sigurnošću, kamoli da mu obećam da će predmet da se završi u ovom ili onom pravcu. To je nemoguće. To danas zavisi od milion okolnosti."

MINISTARSTVO I ISTAKNUTI PRAVNICI

Da u pravosuđu sve bude kako treba, pobrinula se radna grupa Ministarstva pravde izradom teksta amandmana na Ustav Republike Srbije. Predviđeno je da se sudije i tužioci više ne biraju u Narodnoj skupštini, već u nezavisnim pravosudnim savetima u kojima će većinu

(ili makar veći neformalni uticaj) imati predstavnici skupštine. Ti predstavnici će biti "istaknuti pravnici" sa minimalnim radnim iskustvom od deset godina.

"Kako se utvrđuje ko je istaknuti pravnik?", pita se Nenad Stefanović: "Stavljena je formulacija da taj neko treba da ima deset godina radnog iskustva. To znači da neko ko završi pravni fakultet sa 24 godine već sa 34 može da bude istaknuti pravnik. Mi smatramo da to može da bude samo neko ko navrši 50 godina. Sad vidimo da se sudijama i tužiocima prebacuje da je problem u njima, u njihovoj stručnosti, osposobljenosti i njihovom integritetu. To apsolutno nije tačno. Naravno, u svakoj profesiji ima dobrih i loših, kao što lekara ima dobrih i loših, ali to ne može da se generalizuje."

Tekstu amandmana usprotivila se (uz nekoliko važnih izuzetaka) kompletna struka: Vrhovni savet sudstva, Državno veće tužilaca, Vrhovni kasacioni sud, strukovna udruženja sudija, tužilaca i njihovih pomoćnika, ali čini se da od tog jedinstva neće biti prevelike vajde.

Sudija Marinović kaže da su sudije i pomoćnici prekršajnih sudova "svoje nezadovoljstvo artikulisali preko Udruženja sudija prekršajnih sudova koje je sačinilo kritički komentar navedenog teksta sa predlozima za poboljšanje teksta. Ministarstvo pravde je uvažilo neke od naših ključnih primedbi i predloga i smatramo da je novi tekst, iako nije idealan i u potpunosti saglasan sa našim stavovima, suštinski bolji od prethodnog."

Šefovi tužilaštava na čelu sa Republičkom javnom tužiteljkom Zagorkom Dolovac otišli su korak dalje i prihvatili predloge za izmenu Ustava koje je sačinilo Ministarstvo pravde. Od tada se raspreda i tumači da bi nakon usvajanja amandmana moglo doći do reizbora Republičkog javnog tužioca. Jedna od glavnih zamerki sudijama i tužiocima koje su Ministarstvo pravde i pomoćnik ministarke Čedomir Backović, upućivali tokom nečeg što je trebalo da bude javna rasprava o radnom tekstu amandmana je da su se nosioci pravosudnih funkcija odvojili od naroda, da među njima vlada klijentilizam i nepotizam i da oni, ako su nezadovoljni najavljenim promenama, izvole izaći na izbore i da dobiju podršku građana kakvu ima sadašnja vlast, toliko spremna da pravosuđe približi narodu, građanima ili biračima.

Kako bi izgledalo pravosuđe birano na opštim izborima može se videti veoma blizu, na manje od 400 kilometara od Beograda, u Banjaluci, gde svako ko imalo drži do sebe ima stav o tome šta se dogodilo nesrećnom mladiću Davidu Dragičeviću (vidi tekst "Slučaj koji je sve razgolitio", str. 22). Do tada, sudije, tužioci, advokati, a ni za građane ne bi bilo loše da pogledaju televizijsku seriju "Dekalog" Kšištofa Kišlovskog, remek dela filmske umetnosti koja u deset epizoda temeljno razmatra deset Božjih zapovesti. Pogotovo prvu i sedmu. Ili da makar razmisle i shvate šta im je činiti kad čuju omiljene reči profesora Ljubiše Rajića, koji je svoja predavanja umeo da završi sa: "Ljude ne možete naterati na dve stvari: nikog ne možete naterati da se zaljubi i nikog ne možete naterati da bude hrabar." ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

Milan Marinović: Kvalitet presuda

Foto: Dragan Kujundžić/ Tanjug

"Kvalitet presuda, nažalost, jeste podređen traženoj efikasnosti suda i postoji stalni sukob između kvaliteta i efikasnosti, odnosno kvantiteta. Ovome posebno doprinosi činjenica da, što se najbolje može uočiti na primeru tzv. sudijske norme za sudije prekršajnih sudova, ne postoji klasifikacija sudskih predmeta po težini (tzv. ponderisanje), već svaki predmet vredi i boduje se isto iako među njima postoji veoma velika razlika kako u oblasti prekršaja tako i u složenosti i težini predmeta, broju stranaka u postupku, broju dokaznih radnji koje treba sprovesti, vremenu trajanja postupka i sl. Pri ovome posebno treba ceniti činjenicu da sudije prekršajnih sudova u Srbiji postupaju po prekršajima iz svih oblasti života koji su propisani u više od 270 zakona i uredbi i više stotina odluka lokalnih samouprava. Tako se npr. sudiji prekršajnog suda podjednako računa odluka doneta u postupku vođenom zbog nenošenja lične karte ili isteka važnosti saobraćajne dozvole kao i odluka doneta u veoma složenom postupku vođenom zbog nekog carinskog ili budžetskog prekršaja, što otežava specijalizaciju sudija za postupanje u pojedinim oblastima", kaže sudija prekšajnog suda Milan Marinović.

NE PROPUSTITE NOVU EPIZODU "ZUMIRANJA"

POLITIČKE EMISIJE U PRODUKCIJI NEDELJNIKA "VREME"

ČETVRTKOM U 18H UŽIVO NA WWW.VREME.COM I NA YOUTUBE I FACEBOOK KANALIMA "VREMENA"

EMITUJE SE I NA SLEDEĆIM LOKALNIM TV STANICAMA:

- TV ŠABAC
- TV SANDŽAK
- TV KULA
- T1 ZAJEČAR
- TELEMARK ČAČAK
- TELEVIZIJA VALJEVO PLUS
- KRALJEVAČKA TELEVIZIJA KATV
- FORUM TELEVIZIJA PRIJEPOLJE

I NA PORTALU JUŽNE VESTI

TEOFIL PANČIĆ

Ana i hladnoća špricera

Najvažnije je zalagati se baš za one na koje najmanje ličite, koji su ponajdalje od vas, koje ne predstavljate time što ste "jedan od njih"

Mic po mic i svi smo se navikli na nju, kao da je tu oduvek, mada nije još ni godinu dana: premijerka Brnabić Ana, osoba koja ima neverovatan talenat da nikada ne pomisli (kamoli učini) nešto što se ne bi dopalo Aleksandru Vučiću, a mimo te okolnosti je slobodna misliteljka širokog spektra. Dakle, biće u isto vreme i krajnje ordinarno i sasvim neobično u ekosistemu Vučićeve piramide vlasti: pristojna, izrazito neprovincijalna, kultivisana, mada ponekad začudno verbalno neekspresivna (za to sumnjičim nedostatak dobre lektire usled tehnokratske usmerenosti), u osnovi delujuća kao iz nekog sasvim drugog žanra kada je stavite pored svih onih vulina, bata gašića, đorđevića i sličnih tvorevina jedne endemske toksične i degenerisane ne samo političke kulture, ali s druge strane beskrajno lojalna i poslušna Jedinoj Pravoj Vlasti, što je – ta kombinacija naizgled disparatnih svojstava, naime – čini idealnim izvršnim organom samodršćeve prćije. Što ovaj, još jednom se pokazalo, predobro zna i ne kani ništa mijenjati glede i u svezi toga.

Evo je već polako utihnuo skandal(čić) oko famoznog tvita ministra Nenada Popovića, i možda je sada, kad se tvar malo slegla, pravo vreme da vidimo šta nam je ta nepogoda u čaši vode eventualno otkrila. Najpre, što se samog "homofobnog" ispada Popovićevog tiče, jasno je da je Ana Brnabić u toj stvari potpuno u pravu. Nema tu "podele odgovornosti", nema "zlatne sredine": ili si sa opresorima, ili protiv njih. Premijerka je tu zauzela pravu stranu, i o tome je suvišno dalje raspredati. To što je Vučiću (hajde da preskočimo prenemaganje tipa "zašto baš njemu kad Ustav bla-bla") dramatično ponudila ostavku jer su je "na Vladi" nasekirali homofobni ministar i još nekoliko njemu identičnih ali manje tvitljivih, kao i dve ministarske alapače koje imaju svoje razloge da je ne vole, a ti su razlozi strogo, hm, političko-tržišne naravi, i to što se jadala okolo kako joj je to bio "najteži dan otkad je u Vladi", s jedne je strane savršeno prirodno i razumljivo, a s druge uznemirujuće – i baš o ovom potonjem bi valjalo promisliti. Jer nas drastično približiva srcu tame mizernog stanja ovog društva.

Premijerka se, naime, od početka postavila kao "tehnokrata" koji nema izvoran politički legitimitet, nego samo onaj koji joj je "delegirao" Vučić; nešto strukturno slično Mesečevom sjaju koji je varka ljudskog oka i zapravo ne postoji: radi se samo o reflektovanju Sunčevog sjaja. Verovatno zato, Ana B. evo bezmalo godinu dana uspeva da bude hladna kao špricer i opasno tiha na sve skandalozne svinjarije Vučića i njegove kamarile, na sve ono što ozbiljno degradira i usvinjava ovo društvo, svodeći ga iz dna u dan na nivo palanačke despotije najnižeg reda. Premijerka takve stvari sistematski ne vidi, ili ih otvoreno negira, ili se neretko direktno blamira (a građane ponižava) eksplicitno stajući na stranu predatora protiv žrtava. Da ne bude zabune: bilo bi pravo čudo da je drugačije, jer je u te svrhe – između ostalog – i postavljena, a ne zato da izigrava nekog novog ombudsmana Jankovića, i ona je toga odlično svesna. Ali je to neće poštedeti ni od čeg, naprotiv. Beslovesnima možeš halaliti štošta, razumnima i pismenima ne.

Megjutoa, ako je već tome tako i to nije tajna ni za nju ni za druge, čemu onda ona "pobuna" protiv nedostojnog Popovićevog "natalitetskog" mrsomuđa? Ključ je tu u nesumnjivo homofobnoj osnovi popovićevskog pogleda na svet, a to Anu Brnabić pogađa veoma lično, neposredno, direktno. Jednostavnije rečeno: nije joj neophodna bilo kakva moć empatije da prepozna otrovni potencijal takvog jezika. Svako u njenoj koži tome se nauči jako rano, i te lekcije nikada ne prestanu da budu aktuelne.

U čemu je onda problem? Pa, baš u tome. Osoba koja je uspela da ućuti, ili sasvim pogrešno da reaguje na brojne svinjarije i ugrožavanja sloboda i prava raznih kategorija građanki i građana Srbije (pripadnici političke opozicije i novinari koji žele slobodno da rade svoj posao samo su neki od njih), trebalo bi da bude dosledna pa da ućuti i na govor koji direktno pogađa populaciju kojoj i sama pripada, dakle – nju lično. Ako učini drugačije, šta iz toga treba da zaključimo? Da Vučić nije ni najmanje pogrešio kada ju je postavio za čuvarku premijerske fotelje (jer nikad se ne zna hoće li mu ova ponovo zatrebati) u predsedničkom periodu. Jer joj nedostaje jedino relevantno, a u njegovom svetu jedino zabranjeno svojstvo: znanje i svest, ili barem osećanje, za univerzalne i svevažeće standarde liberalnog i demokratskog poretka, koji imaju bazično važiti za sve (u protivnom smo u divljoj šikari političkog tribalizma i svakovrsnih narcisističkih proizvoljnosti). I utoliko ćete se jače, doslednije i beskompromisnije zalagati baš za one na koje najmanje ličite, koji su ponajdalje od vas, koje ne predstavljate time što ste "jedan od njih" nego time što ste na javnom položaju koji podrazumeva i to da se borite za njihova prava i interese, mada su vam lično i intimno daleki, možda i nerazumljivi. Bez tog znanja, svesti ili barem osećanja, autokratiji ništa ne stoji na putu rasta i cvetanja. Javni govor i javni čin bez tog sastojka nije drugo nego saučesništvo u degenerisanju osnovnih društvenih standarda. I zato Vučić "ne da Anu": potrebna mu je, i to baš takva kakva je, ranjiva gde bi trebalo da je stamena, a ravnodušna i tvrdokorna gde bi joj trebala sva osetljivost ovog sveta. ¶

KAKO JOJ ON

Ista netrpeljivost prema kritičkom stavu, prema drugom i drugačijem, koja je kod Vučića više nego očigledna, kod Brnabić se sve teže skriva i sve češće izbija na površinu. Na isti se način njih dvoje izjašnjavaju o radnicima u štrajku, o medijima, o opoziciji, o penzijama, o siromaštvu, o svakoj po njih negativnoj konstataciji, samo što se premijerka koliko-toliko kontroliše

Da je najpre sanjao, a potom "kredom crtao" osobu koja će ga naslediti u premijerskoj fotelji, Aleksandar Vučić teško da bi nacrtao nekog adekvatnijeg od Ane Brnabić. Jer, tokom godinu dana svog premijerskog mandata, ona je uspešno dokazala da nije "fikus" kako je nezvanično nazivana, već aktivna i zapažena učesnica u Vučićevom teatru apsurda, obmana i spinova, perfektan činilac njegove političko-propagande računice.

O bilo kojoj temi da je reč – od ekonomije do medijskih sloboda – upravo je Brnabić bila ta koja je do iznemoglosti ponavljala predsednikove teze, koja je kao senka pratila svaki njegov korak, objašnjavala ono što on nije imao vremena ili živaca da objasni, sve s idejom da dodatno naglasi bravure glavnog glumca.

"ZNAM ŠTA ANA MISLI I ŠTA ŽELI"

Poslednja u nizu takvih premijerkinih izvedbi bila je izjava o penzijama. Nakon što je Misija Međunarodnog monetarnog fonda sugerisala predstavnicima vlasti da ukinu krizne mere za penzionere, tj. famozni Zakon o privremenom umanjenju penzija, premijerka je 11. maja brzopotezno reagovala: "Mi ne možemo samo da vratimo penzije, onako kao što MMF traži, na pređašnji nivo. Zato što bi to značilo da za 80 odsto penzionera vi umanjujete penzije." U njenoj interpretaciji, dakle, ukidanje mera iz Zakona o umanjenju penzija znači dalje umanjenje penzija. Minus i plus daju još veći minus.

Istu tu bizarnu i nikom razumljivu priču plasirao je mnogo puta i sam predsednik, a ekonomista Danilo Šuković je sve to u "Danasu" od utorka, 15. maja slikovito definisao rekavši da "veću nebulozu odavno nije čuo".

U ovom slučaju, ali i inače, Brnabićkin problem jeste u tome što njena izvedba naprosto nije u rangu Vučićeve. Kad predsednik izgovara neistine, to nekom neupućenom može čak i da izgleda tačno: izraz lica, mimika, struktura rečenice, sve to upućuje na zaključak da on naprosto veruje u to što govori. Premijerka, s druge strane, deluje kao neko ko je loše naučio inače loš tekst, pa sad ni sama ne zna kako da se izvadi: neverovatnu konstrukciju o penzijama on je smislio, a ona je izgovara zato što joj nema druge.

Takva podela uloga je možda najočiglednija bila u slučaju predstavljanja novih mera reproduktivne politike. U jednom od svojih istorijskih govora, Vučić je 17. marta 2018. obećao znatnu finansijsku pomoć porodiljama, pomoć u procesu veštačke oplodnje, unapređenje radnih prava porodilja, uz osvrt na odbranu granica, Gvozdeni puk i belu kugu.

Iako ovakve mere spadaju direktno u domen Vlade i njene predsednice, govor je održao Vučić, a premijerke nije ni bilo na događaju. Upitana zašto nije prisustvovala konferenciji za novinare, ona je rekla da za tim nije bilo potrebe, a da je bilo važno da se predsednik obrati javnosti: "Bilo je važno, jer to nije političko, već pitanje od nacionalnog značaja", objasnila je Brnabić, poluvešto izbegavši daleko očiglednija pitanja u vezi sa sumanutim i totalno promašenim merama. Pri svemu tome, Brnabić je – kao građanka, kao lezbejka i kao žena bez dece – morala da odreaguje makar na Vučićevu priču o samoživosti žena i muškaraca koji nemaju porod. Da ne govorimo o tome da je, kao premijerka direktno odgovorna za plaćanja iz budžeta, ona neizostavno trebalo da bude prisutna u trenutku dok predsednik objašnjava na šta će se trošiti budžetski novac.

U temi iz svog domena delovala je kao slučajna gošća, putnica namernica.

To, naravno, nije bila prva situacija u kojoj se Brnabić saginjala kako ne prilični njenoj funkciji. Saginjanjem je, da podsetimo, i započela svoj mandat.

Samo nekoliko dana nakon što je imenovana za premijerku, Brnabić je dala intervju agenciji Blumberg, u kojem je rekla da je "potpuno jasno da idemo u EU", a što je urednik malčice "doradio" i u naslov stavio "Ako bude morala da bira, Srbija će se opredeliti za EU umesto Rusije". Još se burica oko te izjave nije ni smirila, a iz Moskve je stigao uragan: portparolka ruskog Ministarstva inostranih poslova Marija Zaharova rekla je da je američka agencija pogrešno interpretirala reči srpske premijerke i da je to i dokazala ambasadoru Aleksandru Čepurinu putem transkripta intervjua koji mu je lično predala.

Pritom, pošto je Zaharova prethodno znatno mirnije komentarisala sporni intervju (rekavši da je "optimalno biti i s jednima, i s drugima"), bilo je jasno da je inicijativa za "pranjem" i posipanjem pepelom stigla ne iz Kremlja, već iz Nemanjine ili iz Pionirskog parka.

Da zlo bude gore, iz predsedničkog kabineta tim povodom nije stiglo ništa ni nalik konkretnoj podršci. Nakon što je napadnuta sa svih strana (Vesna Pešić rekla je da Srbiju niko nije toliko ponizio, a ministarka Zorana Mihajlović da je transkript trebalo da bude donesen pred Vladu), Vučić se distancirao od čitavog događaja kao da su u pitanju pe-

KAŽE

riferne teme: "Ne znam da li je ko davao bilo kakve transkripte. Niti me to zanima", istakao je, napominjući da on zna "šta Ana misli, zna šta želi" i da se "Srbija nalazi na evropskom putu".

Inače, predsednik na svakom nastupu, pred ma kojom publikom, premijerku obavezno oslovljava samo kao "Anu", što predstavlja dodatnu degradaciju njene inače degradirane pozicije.

"NAJTEŽI DAN"

Osim izjavom o penzijama, premijerka Brnabić se u poslednje vreme iskazala i u epizodi sa gej slikovnicom. Naime, nakon što su u javnost izašle slikovnice o istopolnim bračnim parovima i njihovoj deci, ministar Nenad Popović prisetio se Vučićevog Gvozdenog puka i tvitovao: "U trenutku kada se kao država borimo na sve načine da podržimo rađanje, iz Hrvatske nam uvoze gej slikovnice! To pod hitno treba zaustaviti! Moramo da stanemo na put onima koji žele da nas ubede da je u redu da 'Roko ima dve mame, a Ana dvojicu tata'."

Prvi put za godinu dana, Ana Brnabić se prisetila da je na čelu Vlade koja se bar formalno zalaže za evropske vrednosti, ali i da sama pripada LGBT zajednici. Izjavila je da je Popović uvredio deo građana Srbije za koje radi i koje plaćaju Vladu, poručujući da bi volela kada bi se njeni ministri malo više bavili svojim poslom, a ne iznosili lične stavove na razne teme koje nisu u njihovoj nadležnosti. Takođe, rekla je kako smatra da njegova izjava "nije u duhu tolerancije koju Vlada pokušava da promoviše": "I gej ljudi imaju reproduktivne organe. I gej ljudima nikakav ministar, nikakva vlada ne može da odredi da li će imati decu ili ne, niti da to kontrolišu."

Ali, ne lezi vraže! Ponos nije dugo trajao. Posle njene izjave, digla se kuka i motika unutar same Vlade. Na sednici 4. maja, najpre su se sukobili premijerka i Popović, a potom se u raspravu uključila Jadranka Joksimović, inače, ironije radi, ministarka za EU i dobitnica Nagrade "Duga" za promociju prava LGBT ljudi: "O čemu mi pričamo? Da li su u Srbiji dozvoljeni istopolni brakovi? Ako jesu, onda Popović nije u pravu." Premijerka je odgovorila da to što piše da neko ima dve mame ili dve tate, ne podrazumeva gej brakove.

Pobunila se i ministarka Zorana Mihajlović, napomenom da ministri imaju pravo na svoje mišljenje, a da javne kritike nisu u redu.

To je, dakle, bila zvanična informacija. Ono što se saznalo nezvanično, jeste da je na Vladi bio "lom", što donekle objašnjava i vrlo emotivni nastup premijerke Brnabić u danima koji su sledili.

Samo dva dana nakon ove sednice, premijerka je osvanula na naslovnoj strani Blica i objasnila da je rekla "predsedniku Vučiću da me ovakvi dani nateraju da razmislim o svom mestu i ulozi u Vladi", ali da su "prevagnule ljubav prema Srbiji, vera da ova zemlja može mnogo više i bolje, i lična odgovornost da se preuzeti posao završi – da građani Srbije bolji život osete kroz svoje novčanike, karijeru, veće izbore u životu, prosperitet za svoju porodicu". Nije izostavila ni da tu postoji "želja da Vlada i ja damo punu podršku Aleksandru Vučiću da provede zemlju kroz izuzetno izazovna vremena i da iz svih nedaća koje nas sada pritiskaju izađemo kao zemlja mira, stabilnosti i jednakih šansi za sve".

No, ovo izlaganje "kao iz spomenara" u petom razredu osnovne, nije glavni razlog za mučninu. To je ipak bila naslovna strana, s fotografijom Ane Brnabić u polusvetlu, sa sklopljenim rukama i naslovom "Moj najteži dan kao premijerke".

Nije Ani Brnabić bilo najteže u trenucima kada su ovde uništavani ljudi, institucije i zakoni. Ne. Ženi koja je premijerka države u kojoj nijedan državni segment ne funkcioniše, u kojoj se ljudi rađaju, žive i umiru kao stoka, u kojoj je svaki dan izazov, a odlazak s tačke A na tačku B prava avantura – ta je žena sklopila ruke i konstatovala da joj je najteže bilo u sukobu zbog slikovnice!

Da stvar bude još (o)tužnija, a čitava ova predstava još pritvornija, vredi reći da se premijerka Brnabić do sada nije »

Foto: Tanjug / Dragan Kujundžić

Knjige u izdanju nedeljnika

VREME

možete kupiti u:

prostorijama redakcije,
boljim knjižarama,
pouzećem ili preko interneta

proslavila po zastupanju LGBT zajednice: o toj je stvari uglavnom ćutala i do današnjeg dana njeno je najveće "dostignuće" što je "autovana" kao lezbejka (to je u avgustu 2016. uradio Aleksandar Vučić lično, imenujući je za ministarku državne uprave i lokalne samouprave) i što se sa partnerkom pojavljuje na javnim događajima. Ipak, kao što već biva, i po tom pitanju bolje bi joj i bilo da je samo ćutala i izlazila s devojkom. U januaru 2018, u intevjuu za londonski "Ekonomist" pitali su je šta bi rekla Vladimiru Putinu kada bi s njim pričala o pravima manjina i gej osoba, a ona je izgovorila sledeće: "Odlično pitanje. Ne znam, razmislila bih o tome kada bih ga srela. Ne znam ni da li bismo uopšte pričali o tome. Ali, ne zaboravite da ima i EU zemalja koje nemaju baš pozitivan stav prema manjinama i koje ne postupaju dobro sa manjinama."

Nakon što je novinarka konstatovala da "ipak nema mnogo EU zemalja", ili da zapravo ne postoji nijedna, čiji lideri gej osobama govore ono što im govori Putin, Brnabić je samo konstatovala da je "to tačno".

Premijerka deluje kao neko ko je loše naučio inače loš tekst, pa sad ni sama ne zna kako da se izvadi

"JA NE RAZUMEM"

Iako ni u jednoj kategoriji svoje delatnosti nema baš visoke ocene za "umjetnički dojam", aktuelna premijerka verovatno najgore nastupe ima u domenu odnosa sa medijima. Tu je, što se kaže, briljirala i svakom se svojom izjavom upisivala direktno u istoriju.

Prva antologijska izjava pala je u septembru prošle godine, nakon fizičkih napada na novinare, u vreme najžešćih pritisaka na novine "Vranjske", štrajka glađu Vukašina Obradovića i početka ozbiljnije borbe medijske zajednice. Komentarišući te događaje, ona je pred kamerama N1 vidno uzbuđena rekla: "Znate kako znam da je četvrtak? Tako što kad ustanem ujutru stiže mi kliping i taj kliping izgleda ovako: negativan kliping, negativan kliping, negativan kliping... Ja onda znam da je četvrtak i da su izašli nedeljnici. Nisam nikad videla da se neko uplašio da kaže šta god je hteo i o meni lično i o vladi i o predsedniku Republike."

Malo potom, u oktobru, otišla je u Brisel i pred Evropskim parlamentom konstatovala da u Srbiji "sada ima nedostatka istraživačkog novinarstva, ali ne zato što to guši Vlada, već ga nema, jer nema objektivnog novinarstva u Srbiji, odnosno jako je malo objektivnih novinara". Ta je rečenica toliko puta analizirana, da je ovde zaista suvišno posvetiti više od pola reda tu iznetim neistinama, nonsensima, zamenama teza i uvredama.

U novembru 2017, premijerka se sastala sa predstavnicima Grupe za slobodu medija, gde je – između ostalog – optužila Grupu da je na tada održanoj regionalnoj konferenciji u Tirani, situaciju u Srbiji predstavila kao da je u pitanju Severna Koreja. Potom je više od mesec dana sastavljala odgovor na zahteve Grupe za poboljšanje stanja u medijima, da bi im odgovorila dugačkim i teško čitljivim nizom fraza i opštih mesta.

To je ipak nije sprečilo da se u međuvremenu o nekim medijima vrlo konkretno izjašnjava. Komentarišući nalaze portala KRIK o njenoj imovini, Brnabić je u emisiji "Upitnik" na RTS-u rekla: "U ovom trenutku imamo razne, takozvane istraživačke medije, koji kako god hoće, bez ikakve odgovornosti i bez ikoga da njih pozove na odgovornost, kopaju po imovini funkcionera."

KRIK, taj "takozvani istraživački medij" je – da se ovde podseti – za svoj rad nagrađen najozbiljnijim i najvažnijim domaćim i međunarodnim priznanjima. Baš kao što su nagrađivani i ostali istraživački portali u državi "u kojoj ima nedostatka istraživačkog novinarstva".

Brnabić je određeni broj medija i novinara diskvalifkovala i u aprilu ove godine, nakon što joj je uručen izveštaj Evropske komisije u kojem je izražena zabrinutost EU zbog nivoa slobode govore i informisanja. Najpre je rekla da "ne razume u čemu je problem sa medijima", a potom i: "Mislim da ne postoje problemi, ali postoje ljudi koji misle da postoje problemi" (?!).

Teško je zapravo napraviti "best of" listu najskandaloznijih premijerkinih teza o medijima, jer je svaka bila ispod nivoa koji bi se očekivao s tako visoke državne funkcije – svaka je pokazivala neznanje, nepostojanje želje da se stvari poprave, žmurenje na očigledne probleme. Ipak, u svima je Brnabić isticala podelu na "ove" i "one" govoreći o polarizaciji društva kao najvećoj prepreci ka svetloj budućnosti koja nas neizbežno čeka.

U intervjuu za "Blic" 17. decembra rekla je da je tačno da je postala osetljivija na kritike, jer je to normalno kad "u nešto ulažete toliko energije i ubeđeni ste da stvari idu napred, a ni opozicija ni određena grupa medija nikad ništa pozitivno da kažu": "Te kritike su mi strašne. Duboko verujem da sa jako polarizovanim društvom kakvo imamo danas ne možemo da idemo napred održivo. Mi možemo da rešavamo neke *ad hoc* probleme i da se pomalo pomeramo, ali što je društvo polarizovanije, to je sve teže za neke ozbiljne pomake."

Kako je u pitanju manje-više isti tekst koji Vučić već godinama ponavlja, tu zapravo dolazimo do suštine: ono što Vučić misli, Brnabić izgovara, samo manje ubedljivo i manje vešto nego on. Ista netrpeljivost prema kritičkom stavu, prema drugom i drugačijem, koja je kod Vučića više nego očigledna, kod Brnabićke se sve teže skriva i sve češće izbija na površinu.

Na isti se način njih dvoje izjašnjavaju o radnicima u štrajku, o medijima, o opoziciji, o penzijama, o siromaštvu, o svakoj po njih negativnoj konstataciji, samo što se Ana Brnabić koliko-toliko kontroliše.

U toj sličnosti možda i leži tajna, odnosno objašnjenje zašto je jedna prilično sposobna žena pristala da bude "fikus": da stoji u senci čoveka koji nju i javno zove "Ana", koji je preuzeo dobar deo njenih premijerskih ovlašćenja, koji predstavlja i diči se merama u direktnoj nadležnosti Vlade, koji o budžetskom novcu govori kao da mu je dedovina, i koji je proglašenjem za predsednika samo promenio adresu.

Zbog svega toga, i za nju i njega prava je sreća što se broj negativnih klipinga i kritičkih medija stalno smanjuje i što u sedmici ima samo jedan četvrtak. Dok i njega ne ukinu. ¶

TAMARA SKROZZA

Slučaj koji je sve razgolitio

“Pravda za Davida” potpuno je novo i drugačije kolektivno ponašanje i teško je predvideti kako će se stvari dalje odvijati. Na velikom protestu, koji je održan 21. aprila ove godine, bilo je prisutno više građana nego zajedno na mitingu i kontramitingu, koji su pre dvije godine upriličili vlast i opozicija u Banjaluci. Tu su građani iz cele BiH zatražili da se sem pravde za Davida, razreše i sva do sada nerazjašnjena ubistva. Na okupljanjima na banjalučkom trgu izbrisane su sve etničke i verske podele među ljudima, što vladajućim etnonacionalistima predstavlja ozbiljan kamen u cipeli koji ih žulja

Duže od pedeset dana traju protesti građana u Banjaluci i to onakvi kakve bosanskohercegovačko društvo decenijama čeka. Naime, vlasti su građane u Bosni i Hercegovini preventivno držale u nacionalnim torovima. Tako i sada brojni akteri u BiH priželjkuju – što javno, što tajno – da pripadnici grupe “Pravda za Davida” koja na društvenim mrežama broji skoro 300 hiljada članova i to ne samo iz Bosne i Hercegovine već iz cijelog regiona i Evrope, što prije nestanu sa banjalučkog Trga krajine. Naime, pojavili su se u nezgodno vrijeme narušavajući idilu življenja u etnonacionalnom zaokruženom prostoru i izborne rejtinge političkih partija u izbornoj godini. Sem toga, visoko podignute pesnice protestanata u vazduh vlast neodoljivo podsjećaju na Otpor, pa je tim veći prezir prema onima koji se okupljaju.

Kao i nebrojeno puta do sada, svaki protest makar i u nastajanju biva

PROTESTI KOJI SU UZDRMALI REPUBLIKU SRPSKU: Otac Davida Dragičevića i Milorad Dodik
Foto: Siniša Pašalić (RAS); Zoran Žestić (Tanjug)

označen kao obojena revolucija izvođena Soroševim novcem, a krajnji cilj joj je rušenje Republike Srpske. U slučaju Davida Dragičevića, kritike na rad Ministarstva unutrašnjih poslova i policije u konačnici bivaju prepoznate kao plod djelovanja određenih centara moći. Predsjednik Republike Srpske Milorad Dodik tvrdi da se Dragičevićev pokret politički koristi kako bi se oslabila policija bosanskih Srba, u cilju da se ona stavi pod kontrolu zajedničkih institucija u Sarajevu, čemu se većina Srba protivi.

Lideri opozicije optužili su MUP RS tvrdnjama kako u njegovom vrhu djeluje zemunski klan. To je ozbiljno razljutilo ministra unutrašnjih poslova Republike Srpske Dragana Lukača. On je optužio Srpsku demokratsku stranku i njenog predsjednika Vukotu Govedaricu da su "glavni mehanizam u pokušaju kriminalizacije Ministarstva unutrašnjih poslova i ponovnog pokretanja reforme policije s ciljem oduzimanja nadležnosti Republici Srpskoj da se brine o svojoj bezbjednosti, kao i bezbjednosti svojih građana". Tvrdnje Vukote Govedarice o postojanju "zemunskog klana" u vrhu MUP-a označio je sramnim i rezultatom projekta "koji su zajedno osmislili Savez za promjene i bošnjačke stranke s ciljem ponovnog pokretanja reforme policije".

RAZUMEVANJE, SAUČEŠĆE I ČUVENO – ALI

U smrti Davida Dragičevića slike su skrenute u crno-bijele krajnosti. Dok je za jedne ona bez sumnje ubistvo, koje dijelovi institucija sistema nastoje zataškati i sačuvati pojedince iz vrha vlasti, za druge je riječ o zadršci, traženju opravdavanja i relativizaciji pa makar i samog ubistva, jer je David bio "narkoman", koji potiče iz "nesređene porodice".

Strašne slike mrtvog Davida sa obdukcije objavljene posljednjih dana pokazuju teške modrice i natečenost koje su u obdukcijskim izvještajima okarakterisane kao "lake" povrede. Opozicija je ukazivala na brojne propuste i nelogičnosti. Ministar unutrašnjih poslova se poziva na izvještaj autopsije, naglašavajući da on pokazuje da se David Dragičević udavio i da je u njegovom organizmu bilo alkohola i narkotika.

Bez izuzetka je ovaj slučaj za sve aktere, posebno političke, tragičan događaj, strašna stvar i svi iskazuju duboko saosjećanje sa porodicom, dok se ne dođe do onog čuvenog – ali. Premijerka Vlade Republike Srpske Željka Cvijanović tako je na početku svog govora na posebnoj sjednici Narodne skupštine RS, održanoj 10. maja i posvećenoj isključivo slučaju Dragičević, nakon iskazivanja saučešća porodici "stradalog dječaka" izrazila strah da je porodica zloupotrijebljena i da "jednog dana, kada budu svjesni šta im se desilo, neće imati nikog uz sebe". Ona je naglasila kako je jedna "porodična tragedija ispolitizovana", naglašavajući da je spremna snositi punu odgovornost zbog onog što je rekla. Na istoj sjednici potencirala je nemiješanje u rad pravosudnih institucija i poštovanje njihove nezavisnosti, samim time i nezavisnu istragu. Gotovo da je istakla kako ne zna i ne želi da zna šta i kako radi resor ministarstva unutrašnjih poslova u vladi na čijem je čelu. Inače, nezavisnost pravosuđa nije poštovao ministar unutrašnjih poslova Dragan Lukač, koji je kao politička ličnost zvao tužioca i tražio da se istraga okonča čim prije, a vjerovanje u nezavisnost pravosuđa u Bosni i Hercegovini gotovo je ravno naučnoj fantastici.

Od samog početka, od prvog okupljanja na banjalučkom trgu, ovaj događaj mnogi nastoje smjestiti u okvire politizacije, opozicionim partijama se zamjera da nastoje profitirati na ovom događaju, dok se u isto vrijeme u samu istragu, mimo ovlašćenja, uključio predsjednik entiteta Milorad Dodik. On je zahtijevao ponovnu obdukciju, bio na mladićevoj sahrani i protestovao sa građanima ispred Tužilaštva RS kako bi se ubrzala istraga. Crta je podvučena onog trenutka kada su se među građanima počeli okupljati i predstavnici opozicije. Građani su tad poučeni kako su institucije, a ne ulica, mjesto za utvrđivanje istine o Davidovoj smrti. Pozivanje iz vrhova vlasti i političke sfere da "institucije treba da rade svoj posao", sudija u Sudu BiH Branko Perić vidi kao primijenjenu političku mudrost, koju u logičkom smislu nije moguće dovoditi u pitanje i istovremeno kao besmislenu frazu. Po njegovom mišljenju, u stvarnosti funkcioniše pravilo da institucije ne rade svoj posao, te je slučaj "Dragičević" paradigma inverzije, koji treba biti nauk za budućnost.

Davor Dragičević, konobar, otac, dobro poznat u Banjaluci, kojeg su zbog traženja odgovora na pitanje ko mu je ubio sina proglasili teroristom, vehabijom, svakog dana je upozoravao da ne želi politizaciju slučaja, već samo istinu i pravdu za Davida. U Narodnoj skupštini je ponovio kako mu je sin otet, brutalno mučen i ubijen, potom bačen u kanalizaciju, te je optužio ljude iz MUP-a i Dragana Lukača, Darka Ćuluma, Darka Ilića i tužioca Dalibora Vreću za saučesništvo u ubistvu.

"Moj je sin tražio pravdu za druge stradale i sam je od istih ubijen...David nije ni lopov ni narkoman. Tražim istinu i »

DO SADA NEZABELEŽEN BROJ LJUDI NA TRGU KRAJINE: Policijski kordon i protest u Banjaluci
Foto: Oksana Toškić (Tanjug); Siniša Pašalić (RAS)

pravdu i ko god je umiješan u ubistvo da odgovara", rekao je Davor Dragičević pred narodnim poslanicima Republike Srpske.

Tako je "zaradio" tužbe za klevetu koje su podnijeli Lukač, direktor policije Darko Ćulum, načelnik uprave za teški i organizovani kriminal Darko Ilić i patolog Željko Karan. Sa istim tužbama suočio se i bloger Slobodan Vasković. Njima je najprije sa skupštinske govornice zaprijetio ministar Lukač pokretanjem krivičnog postupka zbog "rušenja institucija RS", da bi na kraju obojicu tužio za klevetu; prema pisanju blogera Vaskovića, tražio je i 8 hiljada maraka za pretrpljenu duševnu bol.

Za ministra Lukača je istup oca stradalog mladića Davora Dragičevića u parlamentu "performans" koji je osmislio "strašni bloger" Slobodan Vasković.

Prvih 20 od 90 minuta, koliko je govorio o slučaju smrti Davida Dragičevića, Lukač je posvetio novinaru Slobodanu Vaskoviću. Lukač je rekao kako "Vasković javno piše da zna ko su ubice, ali neće da kaže", te je postavio pitanje – ko onda prikriva ubice. Naveo je i kako je tri puta tražio da se Vasković sasluša, ali da su mu odgovorili: "Pustite budalu, on nije relevantan". Udruženje novinara "BH novinari" oštro je osudilo ministrov napad na kolegu sa skupštinske govornice.

Lukač je ubijeđen da mu se sa optužbama da je on "saučesnik u ubistvu Davida Dragičevića" stavlja meta na leđa. Iako sve vrijeme poziva na poštivanje rada institucija i zakonitosti, sem sopstvenih uticaja i pritisaka, vrlo otvoreno je poručio šta bi učinio u situaciji da je njemu neko ubio dijete: "Meni da je dijete neko ubio i da znam ko je to i da institucije neće da postupe, ja znam šta bih radio, a mislim da i svi ovdje znate šta bi radili u tom slučaju."

Poslanik Partije demokratskog progresa Adam Šukalo nazvao je sramnim obraćanje ministra Lukača, jer je Lukač tokom svog izlaganja u par navrata isticao nalaz u kome se navodi da su u Davidovoj krvi pronađeni, između ostalog, i tragovi halucinogene droge LSD.

"Optužili ste pokojnog Davida da je narkoman ovdje. Od koga je David, ako ga vi optužujete da je bio narkoman, kupovao tu droge u Banjaluci!? Ko je narko klan u Banjaluci!? Od koga djeca u Banjaluci kupuju drogu, zašto ne procesuirate te kriminalce!?", upitao je Šukalo.

Čitav ovaj slučaj dospio je i do Amerike: "Smrt studenta izazvala je svakodnevne proteste koji traju već duže od mjesec dana i optužbe na račun najviših policijskih dužnosnika o zataškavanju istine. Svakodnevni protesti predstavljaju izazov za vladu Milorada Dodika", stoji u tekstu "Vašington posta", koji je prenio agencijsku vijest Asošijeted presa.

"VLAST PROTIV OBIČNOG ČOVJEKA"

David Dragičević nestao je 18. marta 2018. godine. Prema policijskoj verziji Davidove smrti, koju je Lukač ponovio pred poslanicima, kaže se da se David u noći sa 17. na 18 mart stigao potući, pojesti burek i opljačkati jednu kuću u naselju Lauš u kojoj je ukrao laptop i novac, o čemu svjedoče i snimci nadzornih kamera, te da je nakon pljačke nastupila smrt utapanjem u Rijeci Crkvenoj. Tijelo je pronađeno 24. marta, a policija je ekspresno uspjela riješiti slučaj na "čuvenoj" pres konferenciji, održanoj 26. marta, istog dana kada je počelo okupljanje građana i kada su počele ozbiljne sumnje u istragu.

Profesor na Fakultetu političkih nauka u Banjaluci Đorđe Vuković od prvog dana je na Trgu, a u razgovoru za "Vreme" najbolje oslikava početak okupljanja građana u ovom gradu i sudar dvaju prizora:

"Kada je na gradski trg izašao Davor Dragičević, Davidova porodica i vršnjaci, izašli su na pres konferenciju predstavnici MUP-a i patolog. Pred našim očima su se sudarila dva prizora i dva pristupa ovom događaju. Prvi toliko iskren, emotivan, uvjerljiv, onaj koji budi saosjećajnost u bolu i u zahtjevu da se sazna istina o Davidovoj smrti. Drugi koji je toliko neuvjerljiv, trapav, pun predrasuda i kontroverzi, onaj koji budi sumnju, izaziva prezir, mučninu, produbljuje osjećaj nesigurnosti, podsjeća na laži koje nam se godinama serviraju. Otac je svakodnevno ponavljao da želi da sazna samo istinu, ma kakva bila, da to traži od institucija, da ne želi političko dizajniranje ovog događaja, da do zadovoljenja pravde želi da dođe isključivo na miran i dostojanstven način, u interesu sve djece, svih ljudi. Koliko jednostavan, kako plemenit vapaj, zahtjev kakav besprekoran čin građanske dužnosti, ljudske vrline".

Ovaj događaj je ubrzo otkrio sve slabosti društva, razgolitio je elementarno neznanje u procedurama, postupcima, primjeni zakona kao posljedicu partijskog kadroviranja u institucijama, u kojima je narušan profesionalizam, čak i u tome ko vodi istragu i na koji način.

"Institucije su zakazale, isplivala je njihova nesposobnost, diletantizam, kako u samom radu, tako i u odnosima sa javnošću, ponašanjem u kriznim situacijama. Nije se moglo razabrati šta je nesposobnost, a šta namjera da se nešto svjesno sakrije, ućutka. Političari koji su na vlasti i njihov birokratski i propagadni aparat od prvog trenutka je svoje sugrađane predstavljao kao obojenu revoluciju, sanatorijum, Soroševce, obavještajce,

rulju koja na ulici želi da sruši otadžbinu, vrijeđali su narod ignorisanjem, medijskim spinovanjem, brutalnim uvredama, što je samo izazivalo veći gnjev, inat, mobilisalo mase, utvrđivalo početno uvjerenje da je vlast protiv običnog čovjeka", zaključuje profesor Vuković.

Nakon famozne pres konferencije policije koja je odmah po pronalasku tijela Davida Dragičevića "rasvijetlila" slučaj, oglasio se i ministar unutrašnjih poslova Dragan Lukač sa informacijom da je smrt nastupila utapanjem i da ne "postoje ni najmanje indicije da se radi o ubistvu". Sudija Branko Perić održao je stručnu i javnu lekciju ministru Lukaču, predsjedniku Dodiku i tužiocu, nakon čega se našao pod velikim pritiscima. Perić je u Lukačevom miješanju u istragu i oglašavanju o uzrocima smrti – što nije ministrov posao – našao elemente krivičnog djela ometanja istrage. Naime, nigdje u svijetu ministar policije nema ovlašćenja da komentariše istrage krivičnih slučajeva dok istrage traju, te ministrovu brzopletost kroz prizmu običnih građana tumači kao nečiste poslove i njegov interes da se slučaj okonča kako je on zaključio. Perić se dalje zapitao da li je Milorad Dodik kao predsjednik Republike Srpske ovlašćen da usmjerava istragu, kao i otkud pravo policiji da izvršava naredbe predsjednika Republike o preduzimanju istražnih radnji.

"Oba primjera pokazuju da ministar policije i predsjednik Republike nisu radili svoj, nego tuđi posao. I kada su išli u posjetu roditeljima žrtve, ogriješili su se o moralne principe neutralnosti i pravičnosti. Znači li to da će od sada ići u posjete porodicama svih tragično preminulih žrtava ili će ići samo kada su izbori", zabrinut je sudija Perić.

On je istovremeno decidno istakao kako ni tužilac nije radio svoj posao, jer da je radio, istragu ne bi vodila policija, nego on, sa timom najboljih tužilaca:

"Da je radio svoj posao, morao je javno reagovati na saopštenje ministra policije o uzroku smrti Davida Dragičevića i reći mu da o rezultatima istrage po zakonu odluku donosi tužilac, a ne ministar policije. Takođe, morao je javno reagovati i na uplitanje u istragu predsjednika Republike, ma koliko mu se od toga tresle noge i drhtala ruka. Dok su drugi govorili, tužilac je ćutao. Kasnija tužilačka saopštenja nisu pratila logiku istrage. Djelovala su neuvjerljivo i bez mnogo smisla. Zvučalo je pomalo patetično i neuvjerljivo oglašavanje glavnog tužioca kako su i tužioci roditelji i kako 'nema dana da tužilac nešto ne radi na slučaju'. Ko se imalo razumije u istrage krivičnih djela ubistva, zna da se u istrazi polazi od uzroka smrti. A na tom ugaonom kamenu istrage, sve se, izgleda, iskomplikovalo. Ostaje nejasno zašto je tužilac na iste okolnosti (uzroka smrti) proveo dva vještačenja. To se nikada ne radi. Takvom praksom tužilac diskredituje sam sebe. Ako je prvobitno izabrao kredibilnog vještaka i dao mu dobra uputstva šta treba da utvrdi, onda nije imao nikakvog razloga da angažuje još jednog vještaka. Ako je vještačenje povjerio šarlatanu (kakvih, nažalost, ima u svim oblastima), onda nije dobro obavio svoj posao. Ako je to učinio samo da učvrsti nalaz koji ima, onda ima problem sam sa sobom".

TUŽILAČKA, ULIČNA I SKUPŠTINSKA ISTRAGA

Zahtjev opozicije da ministar Lukača podnese ostavku odbijen je u Narodnoj skupštini RS. Osnovan je Anketni odbor, a prema nekim ocjenama njegovim formiranjem i sastavom vruć krompir bačen je u ruke političara opozicije. U Anketnom odboru nalazi se pet članova, četiri iz reda opozicije i jedan iz reda vladajućih, a zadatak mu je da "sagleda sve relevantne činjenice vezano za slučaj stradanja banjalučkog mladića Davida Dragičevića."

Prema riječima Milorada Dodika, sada je jasno da su oni koji su tražili sjednicu Skupštine danas nosioci važne aktivnosti, a to je rad u Anketnom odboru.

"Ako neko želi da se informiše u vezi sa navedenim događajem, od danas će da pozove Borenovića (Branislav, predsjednik Partije demokratskog progresa) i članove Odbora. Borenović će u ime Skupštine morati da informiše javnost o onome šta se dešava i vjerujemo da će svemu pristupiti objektivno", naglasio je Dodik.

Za lidera Srpske demokratske stranke Vukotu Govedaricu čudno je da u ovom odboru sjedi samo jedan član iz redova vladajućih partija.

Uz dvije postojeće paralelne istrage, kako ih je sudija Branko Perić nazvao, jedne tužilačke, i druge ulične, tako je dobijena i treća – skupštinska. Ionako, po njegovim rečima, sve ide u pravcu diskreditacije institucija koje još rade na istrazi i još dubljoj politizaciji slučaja.

"Političko brbljanje o slučaju koji još nije okončan u pravosudnim institucijama treba zaustaviti. Ako se to ne »

učini, gubitnik će biti pravda! O ugledu tužilaštva i integritetu pravosuđa, da ne govorim. U tom srljanju izgubiće i politika. Političko lešinarenje svakim danom postaje sve očiglednije i nailazi na osudu. Politička upotreba tragičnih događaja i (zlo)upotreba pravosuđa za političke ciljeve pokazuje jad i bijedu politike. Oni koji su tužiocu otežali posao sutra će se okomiti na njega i tražiti njegovu odgovornost uz tvrdnje da 'nije radio svoj posao'. Neće u tome mnogo griješiti. Zbog toga je ovo slučaj iz koga pouke treba izvući, prije svih, tužilac. Da je ova istraga od starta bila u rukama ozbiljnog tužioca, sve bi do danas bilo razjašnjeno, bar kada je uzrok smrti u pitanju. Ovako, i kada bude razjašnjeno, biće u sjenci političkog, medijskog i uličnog narativa", smatra Perić.

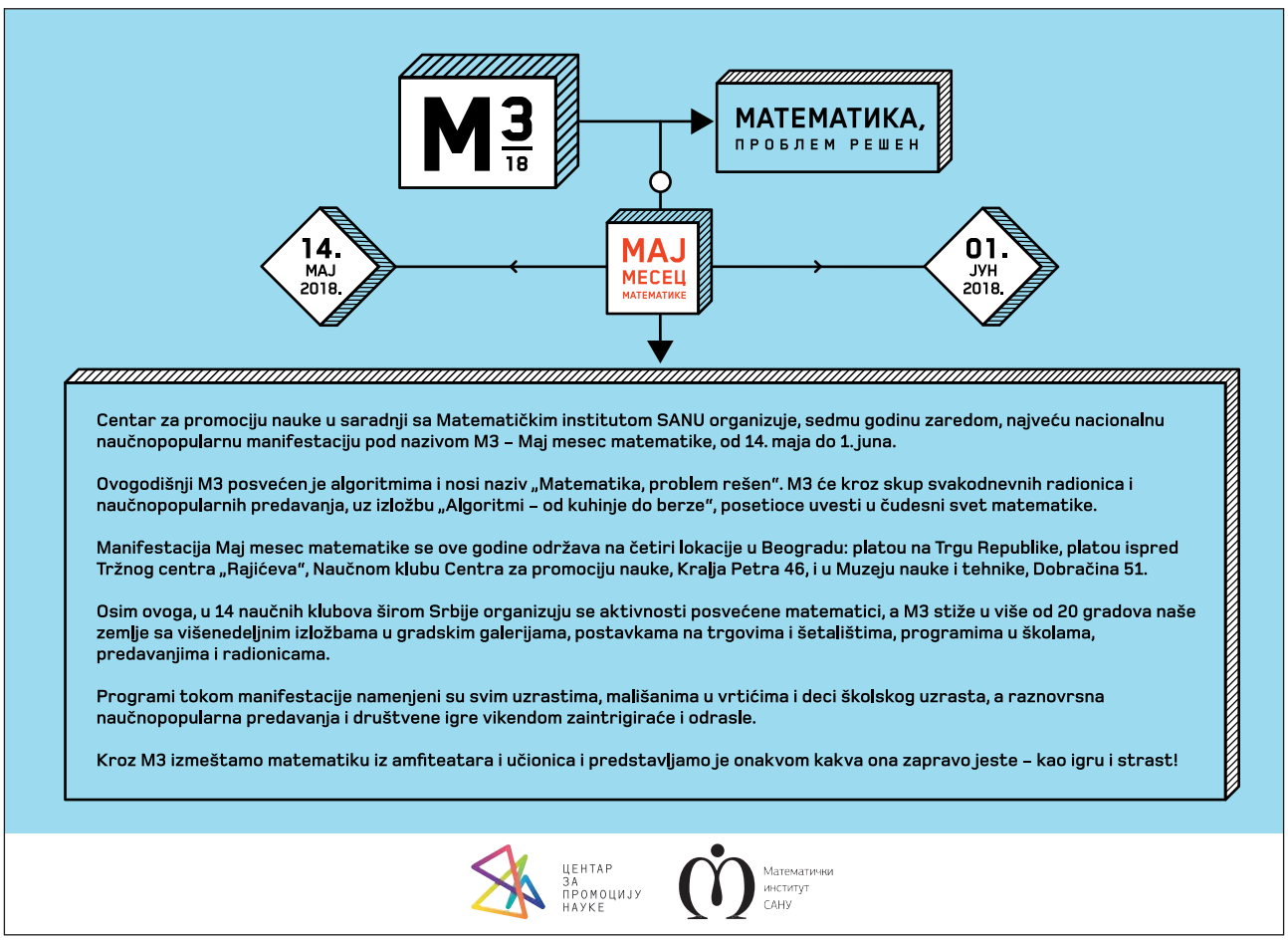
"Pravda za Davida" je potpuno novo i drugačije kolektivno ponašanje i teško je predvidjeti kako će se stvari dalje odvijati. Na velikom protestu, koji je održan 21. aprila ove godine, bilo je prisutno više građana nego zajedno na mitingu i kontramitingu, koji su prije dvije godine upriličili vlast i opozicija u Banjaluci. Na protestima su građani iz cijele BiH zatražili da se, sem pravde za Davida, razriješe i sva do sada nerazjašnjena ubistva. Na okupljanjima na banjalučkom trgu izbrisane su sve etničke i vjerske podjele među ljudima, što vladajućim entonacionalistima predstavlja ozbiljan kamen u cipeli koji ih žulja. Na Trgu su otvorene i priče o ratnoj prošlosti u Banjaluci nekih danas uglednih političara, koji po svaku cijenu nastoje opravdati stav vladajućih struktura i vjeru u institucije. Dok se ionako podijeljeno društvo još više podijelilo, "sve više ekstremizovalo, sva obilježja autoritarne vlasti, nedemokratskog ambijenta, društvene svijesti i mentaliteta izbila su na površinu. Istovremeno se manifestovala i najljepša, dobro poznata crta balkanskih naroda – saosjećajnost, solidarnost, bliskost između ljudi različitih vjerskih i nacionalnih opredjeljenja, ali i euforično ukazivanje na sva nezadovoljstva politikom, zatalasalo se kao nikad, a da nijedan kamen nije bačen, nijedan metak ispaljen, nijedna ratoborna parola izrečena, nijedan agresivan pokret napravljen. Ako jedni u ovom događaju vide udžbenički primjer obojenih revolucija, drugi takođe mogu da prepoznaju građansku neposlušnost, nenasilni otpor sistemu, senzibiliziranje kritičkog, slobodnog javnog mnjenja za opšte interese", zaključuje profesor Đorđe Vuković u razgovoru za "Vreme".

U međuvremenu, protesti, u manjem obimu i stidljivije, šire se i na ostale gradove.

Zbog slučaja "Pravda za Davida" pale su teške riječi između Jelene Karleuše i Milorada Dodika. Dodik ju je nazvao "pjevaljkom" koja nije dorasla predsjedniku i njegovim pjevačkim sposobnostima. Karleuša je Dodikovo ponašanje nazvala "džukačkim", ističući da koliko ona zna, tog "čovjeka niko ne voli."

Kako se sve ovo dešava u izbornoj godini, političke elite će nastojati da izvuku korist za sopstvenu političku opciju, a niko ne zna, kako smatra profesor Đorđe Vuković, dokle su spremne da idu. I same su, po njegovim riječima, postale robovi ambijenta kojeg su decenijama kreirale. U tom ambijentu institucijama se sve manje vjeruje, dok nas političari sve intenzivnije pozivanju na povjerenje. ¶

TANJA TOPIĆ

Nestaje li Srbija

Foto: PIXABAY

Da li je seksualnost i dalje tabu tema u porodici i u obrazovnom sistemu? Da li se žena i dalje anatemiše kao karijeristkinja koja neće da rađa? Da li nam preti bela kuga ili je odliv mozgova u porastu, ko će da rađa ako sva pamet ode iz Srbije? Šta su komisije za prekid trudnoće iz nemedicinskih razloga, strašni sud ili savetodavno telo? Zašto se čeka na usvajanje Zakona o rodnoj ravnopravnosti? Zašto se za žene kaže da su "neplodne", a za muškarce da su "sterilni"? Muški sterilitet, ma nije valjda da i to postoji u Srbiji? Da li smo kao država i društvo spremni da preuzmemo odgovornost za decu koja su tu, među nama, ili nam je kvantitet važniji od kvaliteta? Kako imati četvoro dece i biti zaposlena majka? Da li će Strategija za podizanje stope nataliteta rešiti sva ova pitanja po njenom usvajanju prvog dana jula?

Intervju: Slavica Đukić Dejanović, ministarka bez portfelja zadužena za demografiju i populacionu politiku

Nadoknada za bolje roditeljstvo

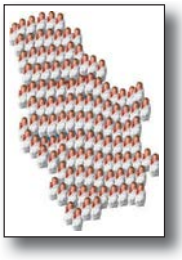
"Pravo žena na rađanje je neotuđivo pravo žene i samo ona može odlučiti kada i koliko će rađati. Ali, u 21. veku žene u Srbiji ne bi trebalo da planiraju porodicu prekidima trudnoće", kaže ministarka objašnjavajući postojanje komisija za prekid trudnoće iz nemedicinskih razloga, koje su meta kritike. "Ta komisija postoji već godinama, ali za sada ona samo formalno potpisuje abortus, a da pri tome uopšte ne vidi ženu. Nije ideja da se žene ubeđuju da rode, već da se iznesu činjenice i da je posavetuju o planiranju porodice"

Strategija za podizanje stope nataliteta zvanično stupa na snagu 1. jula. Šta je sve predviđeno strategijom, pitali smo ministarku Slavicu Đukić Dejanović. "Kad se govori o merama koje se preduzimaju, treba ih podeliti na dve grupe: opšte i posebne. Opšte mere su one koje proističu iz strategije za podizanje fertiliteta žena u Srbiji. Naime, da bi nas bilo koliko nas ima, a malo nas ima, bilo bi potrebno da svaka žena u fertilnom periodu ima dvoje dece, a trenutno je indeks 1,46. Cilj strategije je da se taj indeks podigne na 1,85. Naša strategije kaže: da bi nas bilo više i da opadanje broja stanovnika ne bi bilo ovako drastično (prošle godine nas je bilo za 40.000 manje nego u 2016), potrebno je da se nađu stimulativne mere", objašnjava ministarka.

"VREME": To je finansijska pomoć roditeljima, da li možete da nam kažete o kojim je iznosima reč?

SLAVICA ĐUKIĆ DEJANOVIĆ: Te stimulativne mere su posebne mere, kojih ima nekoliko. Pre svega, ublažavanje ekonomske cene roditeljstva, snižavanje psihološke cene roditeljstva, usklađivanje rada i roditeljstva, edukacija u domenu reproduktivnog zdravlja i populacione politike, fokusiranje rada na gradove i opštine, jedinice lokalne uprave. Odredili smo izvršioce ovih mera (ministarstva, institucije) i rokove. Ministarstvo rada i socijalne politike dalo je predlog izmene Zakona o finansijskoj podršci porodici, u kojem se predviđa da se za prvo dete dobija jednokratna finansijska pomoć od 100.000 dinara, za drugo je 10.000 svakog meseca u trajanju od dve godine, dok je finansijska pomoć za treće dete 12.000 svakog meseca u trajanju od deset godina, a za četvrto dete je 18.000 na mesečnom nivou u roku od deset godina. Majke koje u nekom bliskom periodu dobiju treće i četvrto dete, imaće finansijsku pomoć od 30.000 dinara svakog meseca u roku od deset godina.

Da se razumemo, to nije nadoknada da majke ne rade, nego da se kvalitetnije bave odgojem dece. Po ovoj strategiji, želimo da žene budu zaposlene i mnogo radimo na usklađivanju rada i roditeljstva. Smatramo da žene treba da imaju velike benefite u usklađivanju ove dve važne funkcije i o tome se mnogo razgovara sa poslodavcima i biće nekih mera. Mislim da finansijska pomoć treba da podigne standard višečlanih porodica, da njihov standard ne bude manji od porodica sa manjim brojem dece. Pomoć je usmerena na standard deteta, a ne na finansijsku nadoknadu majci bez posla. Smatramo da majke treba da rade i to je tendencija strategije.

Kako imati četvoro dece i biti zaposlena majka, da li je strategijom obuhvaćeno rešenje za nju?

Majke koje donose odluku o roditeljstvu prilično su opterećene tradicionalnim obavezama koje proističu iz kulturoloških navika, jer koliko god da je ženino postignuće na radnom mestu, kad se vrati kući, čeka je kuvanje, peglanje, eventualno briga o bolesnom članu porodice, briga o učenju dece, o odvođenju dece na sportske aktivnosti i na rođendane. U našoj kulturi, otac ima socijalno predstavljanje porodice u spoljnom sveta. Ako želimo da budemo moderno društvo, moramo mnogo više raditi na partnerskom odnosu, te strategija predviđa čitav niz savetovališnih i drugih aktivnosti vezanih za partnerstvo između tate i mame, odnosno deteta. Mislimo da je jako važno da se radost roditeljstva deli među partnerima, kao i obaveze. Mislimo da bi jedinice lokalne samouprave mogle da preuzmu deo obaveze poput odvođenja dece u školu i drugih aktivnosti (pranje, peglanje) i na taj način učestvuju u strategiji za podizanje nataliteta. Takođe, smatramo da jedinice lokalne samouprave treba da rade na podizanju kapaciteta obdaništa iz sopstvenih budžeta, jer gotovo da nema sredine gde određeni broj dece nije na nekim listama čekanja. Očekujemo od jedinica lokalne samouprave da se u narednom periodu zaista posvete servisnim aktivnostima kao vidu podrške porodici i pravljenju boljih uslova da što veći broj dece bude u predškolskim ustanovama. Kad je reč o vrtićima, mi smatramo da održivost vrtića treba da bude iz sredstava lokalne samouprave, a ne samo iz nepovratnih sredstava iz državnog budžeta.

Govorili ste da je iz sredstava lokalnih samouprava predviđen četvrti pokušaj vantelesne oplodnje.

Da bismo postigli povećanje nataliteta, potrebno je da 11 odsto žena u fertilnom

Foto: Vladimir Milovanović

periodu ima jedno dete, 44 odsto dvoje, 45 odsto troje, a nažalost, oko 10 odsto parova ima problem steriliteta, a to je oko 600.000 ljudi. Za neke od njih jedini način da postanu roditelji je da se uključe u postupke biomedicinski potpomognute oplodnje. Mi imamo izvanredan zakon koji je u skladu sa evropskim standardima, podigli smo starosni limit žena na 42 godine, i to sa tri pokušaja iz fonda RZZO, a po strategiji, četvrti pokušaj finansiraju jedinice lokalne samouprave, čak podižu limit na 43 i 44 godine. Biomedicinski potpomognuta oplodnja radi se i u privatnim i u državnim institucijama pod vođstvom izvrsnih stručnjaka, mi beležimo sasvim korektne rezultate.

Da li biste komentarisali muški sterilitet?

To je opet stigmatizacija žene, jer kad par nema decu, kažu da ona ne može da rodi, a ne da postoji problem steriliteta. U nekim sredinama postoje zablude i predrasude koje koče parove da zajedno krenu u postupke ispitivanja i laboratorijskih analiza. Učešće muškog steriliteta je visoko, ali treba raditi na razbijanju kulturološkog modela koji tabuizira ovu temu. Smatramo da u to treba da se uključe obrazovne institucije, prosvetni radnici, akademska zajednica. Postupak obaveštavanja u domenu javnog zdravlja je malo zatajio i mislimo da zavodi za javno zdravlje treba u narednom periodu da imaju programe. Takođe, još od malog uzrasta deteta treba razgovarati na temu reproduktivnog zdravlja, jer dečaci i devojčice osnovne pojmove treba da steknu još u predškolskom uzrastu. U petom razredu osnovnih škola u sklopu fizičkog vaspitanja uvedeno je seksualno vaspitanje, a od prošle godine obrađuju se i nastavne jedinice o reproduktivnom zdravlju. Međutim, to nije dovoljno. Roditelji treba da budu informisaniji o vakcinama, o polno prenosivim bolestima, o zaraznim bolestima, o zavisnostima koje vrebaju decu a koja se reperkutuju na kompletno zdravlje, pa i reproduktivno.

Da li je seksualnost i dalje tabu tema u porodici?

Razgovor o seksualnosti i reproduktivnom zdravlju je i dalje tabu tema u okviru porodice, jer roditelji smatraju da su neverbalne poruke efikasnije i deca nekad dolaze do informacija iskustvom. Imala sam priliku, kao terapeut, da primim trudnu devojčicu od 13 godina koja je prvi put razgovarala sa nekim od seksualnosti i reproduktivnom zdravlju. Kao zemlja smo poznati po velikom broju maloletničkih trudnoća, takođe imamo ogroman broj prekida trudnoća, što govori o tome da nam je obrazovanje u sferi reproduktivnog zdravlja na niskom nivou. Imamo veliki indeks prekinutog detinjstva upravo zbog maloletničkih trudnoća. Mislim da rad na ovim temama u okviru lokalnih samouprava treba da bude masovniji i timski. Rađeno je istraživanje o prekinutom detinjstvu, i indeks je posebno visok u istočnoj i južnoj Srbiji. U tim sredinama se dešava da devojčice zbog trudnoće napuštaju školu...

Komisije za prekid trudnoće su bile sporne mnogima koji smatraju da je pravo žena na rađanje neosporno. U čemu je tu problem?

Pravo žena na rađanje je neotuđivo pravo žene i samo ona može odlučiti kada i koliko će rađati. Ali, u 21. veku žene u Srbiji ne bi trebalo da planiraju porodicu prekidima trudnoće. Ženino pravo da prekine trudnoću niko nikad neće osporiti, ali mi ne možemo dozvoliti da se prekidi obavljaju u institucijama koje nemaju kompletnu zaštitu (transfuziologiju, anesteziologiju) u slučaju komplikacija. Ukoliko žena donese odluku o prekidu trudnoće, timska komisija u sastavu: ginekolog, psiholog i socijalni radnik razgovaraće o mogućim posledicama, ali je odluka na njoj. Komisija za prekid trudnoće iz nemedicinskih razloga postoji već godinama, ali za sada ona samo formalno potpisuje abortus, a da pri tome uopšte ne vidi ženu. U skladu sa novim izmenama zakona, komisije će funkcionisati pri »

Imunizacija je civilizacijska tekovina, i to znaju i stručnjaci i laici. Međutim, taj antivakcinalni lobi, u čije motive neću da ulazim i da komentarišem, postigao je da se vratimo decenijama unazad u zdravstvenom biltenu

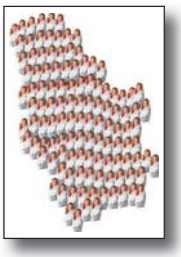
institucijama koje ispunjavaju standarde za tu vrstu intervencije. Nije ideja da se žene ubeđuju da rode, već da se iznesu činjenice i da je posavetuju o planiranju porodice, o kontracepciji. To su neke izmene koje će biti u junu na dnevnom redu na skupštinskom zasedanju.

Što se toliko čeka na Zakon o rodnoj ravnopravnosti?

Taj zakon je u proceduri, na njemu radi ministar Đorđević sa svojim saradnicima u vladi. Zakon o rodnoj ravnopravnosti je produžena ruka Zakona o zabrani diskriminacije. Zakon o rodnoj ravnopravnosti mora predvideti da svako pravo mora biti dostupno i ženi, o izboru partnera, zapošljavanju, rađanju... Da bi se to ostvarilo, žena pre svega mora imati ekonomsku nezavisnost, a činjenica da su za isti posao u Srbiji žene manje plaćene od muškaraca, govori o tome da je taj zakon potreban i da moramo obavezati ljude da poštuju etička i demokratska pravila. Nema dilema oko ciljeva zakona, a zašto do sada još nije usvojen, to je tema za ministra Đorđevića.

I dalje bez dobrog slogana?

Nažalost, nismo usvojili slogan za podsticanje rađanja koji bi dao efekta, poput danskog modela, koji nije baš verbalno prihvatljiv, ali je dao rezultate. U Srbiji je više od hiljadu ljudi reagovalo i dalo svoje predloge na konkursu, i mi smo se obradovali što su građani svih uzrasta i nivoa obrazovanja uzeli učešće i time podigli vidljivost teme.

Da li je tačno da žene neće da rađaju zbog karijere?

Nije istina da žene neće da rađaju zbog karijere, žene se time anatemišu. Često se postavljam kao advokat žene jer se činjenice iskrivljuju i pogrešno tumače. Najambicioznija žena želi da bude ostvarena i u materinstvu i da pruži svojoj deci ono što su njoj pružili njeni roditelji. U strahu da to neće postići, jer nema podršku ni u privatnoj ni u javnoj sferi, ni u porodici ni od države, ona se ustručava da preduzme taj korak. Moramo da popravimo uslove i da smanjimo ženim strah od neuspeha. Dakle, 2011. godine, kada je bio popis stanovništva, jedna trećina žena bez dece starosti između 30-40 godina izjavila je da neće ni imati decu jer nema poverenja u partnera i u državu. To je putokaz za strategiju: jačanje partnerskog odnosa, servis podrške i ostale mere koje smo spominjali. Uradili smo veliko istraživanje vezano za usklađivanje rada i roditeljstva, koje je obuhvatilo 126.000 zaposlenih u 330 subjekata, sa ciljem da vidimo kako bismo mogli da popravimo stanje. Bili smo šokirani kad smo saznali da zaposleni i poslodavci nisu znali da imamo korektne zakonske odredbe. Na primer, zaposlenom smeta fiksno radno vreme, a zakon daje mogućnost varijabilnog radnog vremena, da se mogu birati smene, da osobe koje imaju decu do 3 godine ne mogu da rade posle podne ni noćnu smenu ukoliko same ne daju saglasnost, da se može raditi od kuće i skraćeno radno vreme. Poslodavci kažu da bi izašli u susret, ali očekuju da budu stimulisani za socijalno odgovorno ponašanje u vidu poreskih olakšica, subvencija i da se njihovi proizvodi plasiraju zajedno sa državnim. To nam je dalo ideju da krenemo ka Privrednoj komori i ona je napravila predlog za stimulaciju malih, srednjih i velikih preduzeća koji rade na usklađivanju rada i roditeljstva, a dokument je promovisan na Dan roditeljstva 15. maja.

Odliv mladih i pametnih budući roditelja koji odlaze u inostranstvo takođe je veliki gubitak za zemlju i u reproduktivnom smislu, zar ne?

Prosek onih koji sada odlaze je između 28-29 godina, svaka četvrta osoba je visoko obrazovana, a oko 15.000 ljudi svake godine se iseli iz zemlje. Migracije su civilizacijska tekovina, ljudi iz Evrope idu u Ameriku, oni pak idu u Kanadu, i bedemi ne dolaze u obzir. Mislim da pre svega obrazovnom politikom i politikom zapošljavanja treba stvoriti uslove da mladi ljudi ovde ostanu da žive, da mogu ovde da ostvare elementarne potrebe. Zašto odlaze, pokazalo je istraživanje koje smo radili sa Republičkim zavodom za statistiku koje je obuhvatilo oko 11.000 studenta. Odlaze jer obrazovani ljudi ovde ne mogu da se zaposle, a i kad se zaposle, imaju male prinadležnosti u odnosu na one u svetu. Makroekonomska stabilnost i investicije su put da se ostvare ovi ciljevi. Odlaze nam one generacije koje će roditi decu negde drugde i koji će se asimilirati u te sredine. ¶

BILJANA VASIĆ

Ko je neplodan, a ko sterilan

Čak je i jezik prilagođen tim terminima koji ističu muškost: za žene se uvek kaže da su "neplodne", a za muškarce koji ne mogu da se ostvare u ulozi roditelja kaže se da su "sterilni". U izolovanoj fokus grupi, kada smo mlade ljude pitali kakva je razlika između sterilnog i neplodnog, većina je rekla da sterilno ima prizvuk čistog, belog, nevinog, a neplodno je označeno crnom bojom, sušom, nedostatkom života

Piše: **Dragana Stojanović**

Izvršna direktorka Asocijacije za seksualno i reproduktivno zdravlje Srbije

Seksualno obrazovanje nije deo obrazovnog programa i sistema, što značajno utiče na podizanje svesti, ili u našem slučaju na održavanje niskog nivoa svesti na temu seksualnih i reproduktivnih zdravlja i prava. Nedostatak ove vrste podsticaja kod mladih ljudi, koju tradicionalističke struje doživljavaju kao podsticaj na promiskuitetno ponašanje, uzrokuje povećani broj neželjenih trudnoća u adolescentkinja, kao i prenošenje poruka sa starijeg na mlađe naraštaje bez "updatea", znači prenosimo naučeni stav iz perioda aktivnog seksualnog i reproduktivnog doba ne uzimajući u obzir da se mnogo štošta promenilo, nekada i na gore. Time ni roditelji ne mogu da zaštite svoju decu. Istraživanje na internetu nije pouzdan način provere i sticanja informacija, a sa druge strane, sprovodi se post festum u većini slučajeva što, prvo, ne rešava problem, a kvalitet informacija na internetu često je nepouzdan. Poređenja radi, u državama u kojima je seksualno obrazovanje deo obrazovnog programa mladi ljudi kasnije stupaju u seksualne odnose, mnogo je manji broj adolescentskih trudnoća i seksualno prenosivih infekcija zbog činjenice da su mladi ljudi svesni posledica seksualnih izbora.

Do trenutka stupanja u proces ostvarivanja roditeljstva u medicinskom okruženju, žene se uvek smatraju "krivima" za neplodnost. Čak je i jezik prilagođen tim terminima koji ističu muškost: za žene se uvek kaže da su "neplodne", a za muškarce koji ne mogu da se ostvare u ulozi roditelja kaže se da su "sterilni". U izolovanoj fokus grupi, kada smo mlade ljude pitali kakva je razlika između sterilnog i neplodnog, većina je rekla da sterilno ima prizvuk čistog, belog, nevinog, a neplodno je označeno crnom bojom, sušom, nedostatkom života.

Sumnja u plodnost muškarca već ukazuje na nedostatak muškosti, dok žene ovu stigmu ne nose, što muškarce čini veoma osetljivima kada je ova tema u pitanju. Njihova snaga i muškost i rodni identitet (očekivanja i socijalna norma) zapravo zavisi od kvaliteta sperme i snage erekcije, dok kod žena ova oblast nije u direktnoj vezi sa rodnim identitetom. Sve ovo igra ulogu do trenutka kada par stupi u proces asistirane oplodnje, kada se podjednako istražuju muške i ženske potencijalne prepreke za ostvarenje roditeljstva.

U Crnoj Gori ne postoji ni jedan slučaj dokazanog selektivnog abortusa, a već godinama Crna Gora je u vrhu zemalja uz Albaniju, Azerbejdžan i Jermeniju kao zemlja sa najvećim disbalansom među decom muškog i ženskog pola. Na Balkanu, sličan fenomen postoji i na Kosovu, u Albaniji, Makedoniji, a u manjoj meri i u Bosni i Hercegovini. Postoje zabeležena iskustva žena i u Srbiji, neformalna doduše, koje su prošle kroz proces selektivnog abortusa metodom "bez bola do pola", uz pomoć Nifty metode (ispitivanje DNK uzorka fetusa iz krvi majke) koja košta 650 evra, a kojom se i pre dozvoljenog zakonskog roka za abortus (10 nedelja u Srbiji) saznaje pol fetusa. Zbog prirode selektivnih abortusa koji leže u tradiciji i nastavku "loze" i porodičnog imena, važno je napomenuti da ženska polna ćelija sadrži samo jednu vrstu hromozoma, takozvane X hromozome, dok muška polna ćelija sadrži nejednake, odnosno X i Y hromozome. Spermatozoidi koji sadrže X hromozome su ženski determinisani, a oni Y su muški. Dakle, pol deteta zavisi od toga koji će se spermatozoid spojiti sa ženskom polnom ćelijom. Prema tome, otac je biološki odgovoran za pol deteta. Ovo je naročito bitno za zemlje sa izraženim tradicionalnim vrednostima u kojima se žene krive za rađanje ženske dece i u kojima ćerka nije dete. Setimo se one crnogorske izreke koja kaže "imam troje dece i ćerku". Sve ovo predstavlja kršenje ljudskih prava u najgrubljem obliku uz depopulaciju ženskog roda na kojima počiva, da stvar bude gora, buduće kršenje ljudskih prava. Ovim gajimo celu jednu novu generaciju devojčica i žena koje, u nameri da zadovolje nove standarde populacionog rasta i obnove nacije, treba da budu spremne na nekritičko prihvatanje tradicionalističkih nazora i negaciju sopstvenih vrednosti. Cena je sin, pa tu nema cenkanja.

Članom 2 Zakona o biomedicinski potpomognutoj oplodnji stimuliše se da se u pogledu vršenja roditeljskog prava primenjuje zakon kojim se uređuju porodični odnosi, ako ovim zakonom nije drukčije određeno, što znači da je ovaj proces dostupan zajednici muškarca i žene, bilo da su u bračnoj ili vanbračnoj zajednici. Zakon je napredak sam po sebi, ali se odnosi samo na heteroseksualne parove i ne pruža mogućnost roditeljstva, i to bez naučno dokazanih osnova, istopolnim zajednicama ili pojedincima, što dovodi u pitanje autentičnu želju da se podstiče rađanje.

Nedavno sprovedeno regionalno istraživanje pokazalo je da se 11% žena posle prvog iskustva porođaja u porodilištima u Srbiji izjasnilo da više ne bi želele decu zbog uslova i situacije kojoj su bile izložene. Kao procedura koja nije elektivna, nego prosto neminovna posle 40 nedelje, ne plaća se sama po sebi, »

Asocijacija za seksualno i reproduktivno zdravlje Srbije

Seksualno i reproduktivno zdravlje deo su fundusa ljudskih prava koja se odnose na seksualnost i reproduktivnu strukturu stanovništva. Posebne oblasti su reproduktivno zdravlje i reproduktivna prava, kao i posledično seksualno zdravlje i seksualna prava. (SRHR)

Asocijacija za seksualno i reproduktivno zdravlje Srbije deo je Međunarodne Federacije za planirano roditeljstvo (IPPF), globalnog lidera u pružanju usluga iz oblasti SRHR. Osnovni cilj naše Asocijacije je izgradnja kapaciteta pojedinaca potrebnih za ostvarenje osnovnih ljudskih prava vezanih za reproduktivno zdravlje. Jedna od osnovnih kategorija kojima se obraćamo i sa kojima radimo su mladi ljudi i njihov kapacitet da vode procese mobilišući i oblikujući naše društvo, transformišući kulturni narativ i ubrzavajući promene. Sve teme kojima se bavimo uključuju promociju vrednosti i različitosti svakog ljudskog bića te sve naše strategije ističu individualnu perspektivu u promociji reproduktivnih i ljudskih prava. Rodna jednakost, nezavisnost u odlučivanju od političkih tokova, ideoloških instanci i religioznih uverenja deo su svih naših tema i teme same po sebi. Uze teme obuhvataju ciljane populacije – mlade ljude, žene, osobe sa invaliditetom, izbegličku populaciju, HIV pozitivnu populaciju, sve u kontekstu ljudskih prava i reproduktivnih prava.

STANJE U PORODILIŠTIMA U SRBIJI: Skoro dve trećine ispitanica (60%) je tokom porođaja bilo žedno, a petina (20%) bila gladna...

Foto: Tanjug

te sve pacijentkinje dožive puni spektar i raspon mogućnosti našeg zdravstvenog sistema. Samo 37% žena je imalo "privilegiju" da odluči kako želi da se porodi.

Iako medicinsko osoblje ima zakonsku obavezu da pre svakog postupka i zahvata objasni sve pozitivne i negativne strane tog postupka, to je urađeno u samo 24% slučajeva.

Skoro dve trećine ispitanica (63%) je tokom porođaja bilo žedno, a petina (20%) gladna. 65% žena nije bilo uključeno u donošenje odluka prilikom sopstvenog porođaja, a 63% žena smatra da njihovo mišljenje nije bilo uvaženo ni poštovano.

Osećaj da nemaju kontrolu nad događajima tokom svog porođaja imalo je 73% ispitanica, a skoro polovina (45%) nije se osećala zaštićeno i sigurno, dok se skoro isto toliko žena (44%) osećalo usamljeno. Kod velike većine žena (75%) zdravstveni radnici/ce koje su sretale tokom porođaja nisu se predstavljali imenom, prezimenom i/ili strukom.

Kod trećine ispitanica (33%) iskustvo sa porođaja je pogoršalo generalno raspoloženje, a kod 19% i lično viđenje sebe. Iskustvo na porođaju imalo je i negativan uticaj na odnos sa partnerom kod 14% ispitanica, a na seksualni život u čak 27% slučajeva. 11% ispitanica je zbog lošeg iskustva odlučilo da nikad više ne rodi dete.

Više od polovine ispitanica nije imalo porođaj kakav su želele (56%) i očekivale (55%), ni kontrolu tokom porođaja (68%).

Uprkos naporima na podsticaju rađanja, Srbija je i dalje embriocentrično društvo, odnosno volimo naznaku dece, ali ne i samu decu. Svedoci smo u poslednjih par godina ekspanzije SMS poruka kojima se pomaže deci, uz jednu kolektivnu odgovornost koja u svom punom obimu predstavlja nesposobnost države. O kakvom podsticaju rađanja govorimo kada kao država nismo u stanju da preuzmemo odgovornost za decu koja su već rođena i tu su, među nama? ¶

Genetske anomalije u porastu u Srbiji

"Prema nekim podacima Instituta za javno zdravlje Srbije, godišnje se u našoj zemlji rodi oko 2000 dece sa nekom od anomalija. Najviše je anomalija srca, ekstremiteta, zatim urinarnog trakta i hromozomskih aberacija. Često ne možemo uticati na pojavu anomalija, ali možemo raditi na prevenciji"

Statistički podaci Svetske zdravstvene organizacije pokazuju da se u svetu godišnje rodi od dva do tri miliona beba sa jednom ili više anomalija. Pitanje bez odgovora jeste koliko se ovakve dece rodi na ovim našim prostorima, jer na nivou države nemamo centar za registraciju genetskih anomalija. Stručnjaci poslednjih godina, posebno ginekolozi, beleže porast genetskih anomalija za koje se prvi put čuje u Srbiji i regionu, pa i kod mlađih parova.

O tome kako možemo raditi na prevenciji razgovarali smo sa dr Zoricom Crnogorac, direktorkom i šeficom Tima za vantelesnu oplodnju Specijalne ginekološke bolnice "Genesis". "Jedan od načina za prevenciju genetskih anomalija su, i to u velikoj meri, savremeni prenatalni genetski testovi kojima bi sve zemlje u regionu, a pre svega Srbija, trebalo više da poklone pažnju i da pronađu načine da ono postane dostupnije parovima u okviru zdravstvenog osiguranja, kao što je to svuda u svetu", naglašava naša sagovornica.

"VREME": Šta se tim testovima dokazuje, koliko su precizni?

ZORICA CRNOGORAC: Reč je o revolucionarnim testovima pomoću kojih sa tačnošću od preko 90 odsto možete da otkrijete da li postoji rizik da beba koju nosite ima neku od najčešćih hromozomskih nepravilnosti, u prvom redu Daunov, Edvardsov, Patauov sindrom, te i druge genetske poremećaje, ali i pol deteta.

Dokazano je da žene nakon 35 godina života imaju preko 50 odsto genetskih loših embriona, a sa godinama taj procenat raste. Genetske anomalije su čest uzrok i ranih spontanih pobačaja u prvom trimestru trudnoće. Pomoću nekih od tih testova moguće je otkriti oko 15.000 mutacija i 600 genetskih poremećaja. Potpuno su bezbedni za plod i majku, a za neke je potrebno da na analizu date svega nekoliko mililitara krvi.

Kakva je trenutna situacija sa procedurama u Srbiji?

Nažalost, u Srbiji se i dalje za utvrđivanje anomalija kod ploda, u prvom redu Daunovog sindroma, primenjuju dabl i tripl testovi, koji se odavno u svetu više ne primenjuju i žene se šalju na amniocintezu. Veoma mali broj trudnica zna da danas postoji NACE test, pomoću kojeg iz krvi majke i u ranoj trudnoći možete da utvrdite da li postoji rizik po vašu bebu. Primenom ovog testa za veoma kratko vreme za više od 60 odsto smanjen je broj postupaka amniocinteze. Tokom 12 godina rada na polju lečenja steriliteta sa svojim timom sam uočila da problem neuspeha tretmana vantelesne oplodnje uzrokuju upravo mutacije na nivou gena, poremećaji na nivou hromozoma, embriona, genetika prijemčivosti sluznice materice. To je bio moj motiv da nadogradim proces vantelesne oplodnje, te da na ove prostore prva uvedem najsavremenije genetske testove. Uspešnost postupka vantelesne oplodnje primenom ovih testova povećava se čak i u kategoriji u kojoj je to najteže postići – kod žena starijih od 40 godina.

Da li treba uvesti obavezu genetskog testiranja doniranih embriona?

Srbija će posle deceniju čekanja konačno uspostaviti Nacionalnu banku polnih ćelija i embriona, a po najavama iz RFZO Srbije od maja bi trebalo da krene i zamrzavanje istih o trošku države. Postojanje takve institucije predstavlja značajan iskorak našeg zdravstva i važnu podršku za oko 10–15 odsto pacijenata koji su na donaciju morali da odlaze u inostranstvo i tako su se velika materijalna sredstva odlivala iz naše zemlje. Prema nekim procenama struke, reč je o oko deset miliona evra godišnje.

Zamrzavanjem polnih ćelija i embriona značajno se racionalizuju troškovi VTO »

postupka kod parova koji su imali neuspešan prvi pokušaj, a pripremaju se za drugi ili treći postupak. Ušteda je i u izbegavanju stimulacije skupim lekovima, jer se u prethodnim postupcima dobio zdrav embrion koji je zamrznut i odložen na čuvanje. Buduća Nacionalna banka reproduktivnih ćelija i embriona trebalo bi da bude utemeljena i na mogućnosti donacije svežih jajnih ćelija i embriona. U protivnom, beležićemo i dalje odliv velikog broja parova na lečenje steriliteta u inostranstvo.

Za razliku od sveta, gde donatori polnih ćelija dobijaju određenu novčanu nadoknadu za to, kod nas zakon predviđa da darivanje reproduktivnih ćelija ili embriona bude dobrovoljan čin, a neće se naplaćivati i parovima koji ih budu koristili za dobijanje potomstva. Pitanje je ko onda snosi troškove angažovanja struke i potrošnog materijala, koji nisu nimalo zanemarljivi.

Ono o čemu se malo govori, a što je veoma važno kod donacije embriona, jeste genetsko testiranje. Zemlje koje imaju banke embriona daju mogućnost parovima da genetski ispitaju embrione, pre zamrzavanja i pre nego što se plasiraju u matericu druge žene. U Srbiji za sada ne postoji takva mogućnost. Pre godinu dana, predložili smo Upravi za biomedicinu mere za koje smatramo da bi mogle uticati na bolju i kvalitetniju primenu Zakona o biomedicinski potpomognutoj oplodnji.

Za donirane embrione smatram da bi genetsko testiranje embriona (PGS) trebalo da bude obaveza i bilo bi korisno da se ovo testiranje omogući sredstvima zdravstvenog osiguranja. Navedeni predlog ne podrazumeva izdvajanje značajnih finansijskih sredstava, a garantuje genetski ispitan i zdrav embrion.

Kako je to u svetu?

U svetu, naročito u Americi, genetsko testiranje je odavno postalo praksa, pa ga obavljaju parovi pre sklapanja braka da bi saznali kolike su šanse za dobijanje zdravog potomstva. U Evropi, ovu praksu je prva uvela Nemačka, a onda i još nekoliko zemalja EU. Zbog nepostojanja genetske laboratorije i slanja materijala u inostranstvo, cene ovih testova kreću se od 700 do 3000 evra, pa su mnogim parovima na našim prostorima nedostupni. Osim PGD testa (Zojin zakon), koji pokriva RFZO kod parova koji već imaju bolesno deto uzrokovano mutacijom na određenom genu.

Mislim da je jasno koliko je preimplantaciona dijagnostika precizna i koliko daje mogućnost i bolesnim ljudima da imaju zdravo potomstvo. Upravo zbog toga ova grana u medicini predstavlja jednu od najvećih nada za čovečanstvo, te se nadamo da će i naša država uskoro prepoznati koliko je to važni.

Kakva je situacija u regionu?

Procenjuje se da najmanje 250 do 400 trudnoća u Crnoj Gori, odnosno parova koji planiraju potomstvo, ima rizik za rađanje deteta koje ima neku vrstu naslednog poremećaja ili prisustvo kongenitalnih anomalija. Na hiljadu porođaja u Bosni i Hercegovi ne preživi osam beba, a glavni razlog su genetske anomalije. Prema dostupnim podacima u Republici Srpskoj se godišnje rađa četiri do pet odsto dece sa anomalijama.

Koliko ste upoznati sa strategijom za podizanje nataliteta u Srbiji?

O novim merama države imala sam priliku da se upoznam samo putem sredstava javnog informisanja. Dobra vest je da će parovi kod kojih iz postupka vantelesne oplodnje preostane određeni broj kvalitetnih embriona dobiti priliku da ih zamrznu i ostave na čuvanje o trošku Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje. Da li to znači da će država u sledećem koraku za njih obezbediti i sledeći pokušaj VTO iz tzv. *cryo* postupka, ostaje da sačekamo usvajanje posebnih pravilnika, na koje struka čeka već godinu dana od usvajanja novog Zakona o biomedicinski potpomognutoj oplodnji (BMPO). Iste donosi Republička stručna komisija pri Ministarstvu zdravlja. Na osnovu dosadašnjeg iskustva, smatram da postoji nekoliko nedostataka tokom sprovođenja postupaka VTO o trošku zdravstvenog osiguranja, a isto tako u zakonskim regulativama koje se odnose na donaciju reproduktivnih ćelija, centralizovane banke ćelija i donaciju embriona. Predložila sam, prošle godine, Upravi za biomedicinu mere za koje smatram da bi sigurno uticale na bolju i kvalitetniju primenu zakona o BMPO. Nažalost, nemamo povratnih informacija o našim predlozima.

Da li su institucije spremne za sprovođenje procedura BMPO?

Bolnica je i u kadrovskom i tehnološkom pogledu spremna za navedene procedure, i posao se obavlja po najboljim svetskim i evropskim standardima i protokolima, a koje sada predviđa i novi zakon o BMPO. Zajedno sa svojim timom, svakoga dana insistiram na kvalitetu pruženih zdravstvenih usluga pacijentima, a kod nas se kvalitet najbolje ogleda u broju uspešnih ciklusa BMPO. Bolnica od 2009. godine učestvuje u Nacionalnom programu vantelesne oplodnje koji finansira Fond zdravstvenog osiguranja. U okviru tog programa je, po uspešnosti, ispred svih drugih zdravstvenih ustanova koje su u njega uključene. Ove godine bolnici je odobrena kvota za trećinu viša u odnosu na 2017. godinu. U narednom periodu očekujemo proširenje ugovora sa RFZO, pre svega u pogledu zamrzavanja embriona i polnih ćelija. Fond do sada nije pokrivao troškove ovog postupka, a cena je bila od 25.000 do 50.000 dinara. Zahvaljujući novim zakonskim rešenjima, uticaće se na viši stepen komfora pacijenata i uštede finansijskih sredstava, koje država opredeljuje za skupe troškove stimulacije lekovima i postupke aspiracija. ¶

B. VASIĆ

Ovaj tekst nastao je u okviru projekta "Nestaje li Srbija – populaciona i demografska politika" koji je podržalo Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije preko konkursa za projektno sufinansiranje medijskih sadržaja

Stari automobil

Prva dobra vest za sirotinju, posle mnogo vremena: u utorak je Stefanović dr Nebojša, ministar unutrašnjih poslova, saopštio da MUP odustaje od zastrašujuće ideje da vozila starija od 15 godina moraju na tehnički pregled dva puta godišnje. Izgleda – protiv svih očekivanja – da je neko Gde Treba shvatio da je to primljeno kao još jedan korak ka eutanaziji sirotinje koja ionako jedva diše. Ima tu, međutim, još raznih aspekata

Ima i osećajni segment te priče: stari automobil je muškarcu nešto uporedivo sa starom košuljom i – naročito – starim cipelama. Nekako je sentimentalno vezan i perverzno ponosan na tu krntiju, pogotovo ako ju je pazio, čuvao i dobro održavao, pa je poznaje do u svaki detalj i ćef koji automobile ume da hvata. Kao stare razgažene cipele ili isprana, ali solidna košulja ili sako od tvida star trideset godina sa kožnim zakrpama na laktovima ili bez njih.

Ima tu još nešto: u staro vreme automobili i druga tehnička roba pravili su se tako da traju; danas je u sve ugrađen algoritam da se raspadne čim istekne garancija. Zato su nekada postojali majstori: električari za šporete, bojlere i frižidere; radiomehaničari za radio-aparate i televizore; automehaničari za automobile (dobro, njih još ima, ali sve manje); bilo je čak i majstora za popravku GSM telefona i računarskog hardvera. Danas je majstora sve manje jer se stvari bacaju umesto da se popravljaju. Crkne frižider, čovek dođe, zaviri i pošteno kaže da je jevtinije kupiti novi nego menjati tamo neku ploču sa tranzistorima ili neki blesavi čip za koji se čeka tri meseca da stigne iz Singapura ili tako nečega. I naplati dolazak, naravno. Slično je i sa ostalom tehnikom. Časovničari su svedeni na zamenu onih baterijica u kvarcnim satovima.

Foto: Marija Janković

Automobil ipak ostaje nešto drugo. Tu uvek ima mesta krpljenju i ostalim intervencijama, a i majstori nekako vole to da rade. Sećam se da sam jedne godine obišao čitav Srem u potrazi za jednim rezervnim delom za moj krš fijat uno. Našao sam ga zahvaljujući nizu dobrih ljudi koji se me upućivali i taj deo radi odlično, mada je sa otpada. Moj auto je iz 1997. godine i u odličnom je stanju, hvala lepo, jer sam ga pazio i održavao. Niti jednom nije bio odbijen na tehničkom pregledu, jer imam dobre majstore (hvala Dragane, hvala Vlado). I sada da ga pregledam dvaput godišnje, a radi kao sat!

Lako je bogatima: oni jednom godišnje prodaju stari, dodaju neku kintu i kupe novi auto. Da li im je od toga lepše? Nisam siguran. Stari auto, ponavljam, nalik je na stare cipele: razgažen, poznajete ga i volite ga. Je l' vozi? Vozi. Je l' se kvari? Ne kvari se. I šta hoćete? Stari automobili više ne zanimaju ni one lopove koji ih kradu za delove, jer ti delovi ne idu više ni u šta. Koliko puta sam zaboravio da ga zaključam i nikada ga niko nije ni pogledao. Još ako su od manje vrste (litar radne zapremine, na primer), em manje troše, em su troškovi registracije sasvim podnošljivi – ako niste nikoga udarali, naravno. Oko sto evra godišnje. Auto ionako služi da putnike i teret preveze od tačke A u tačku B umerenom brzinom i uz dužno poštovanje cestoredarstvenih propisa. Ima ko voli da se kurči u besnim limuzinama, čak i naročito kada nisu njihove, ali neka ih, eto ih tamo. Normalnom svetu to ne treba. Eno su pre neki dan uhvatili magarca kako vozi 228 na sat i zatvorili ga, logično. U Hrvatskoj je pre par godina izmeren jedan u ferariju sa 300 na sat i kad su ga sačekali na naplatnoj rampi, rekao je da zašto je "kupija ferari nego da vozi trista". Od takvih ne bivaju ni davaoci organa.

E, sad: ako pogledate oko sebe po Beogradu i inače, zapazićete neočekivano mnogo starih i sa ljubavlju održavanih automobila. Donedavno sam redovno viđao i viđam (samo u mom kraju, na Zvezdari) barem dva spačeka CV2, jednog pežoa 404 dizel karavana, dva-tri forda taunusa M 12, a folksvagena 1200 i 1300 ("bube") nekoliko, ali i dva-tri volvo amazona 121. Svi u odličnom stanju. Bilo je i fijata 1300 i po koji fića, a pre neki dan sam video sitroen DS 21("ajkula"), kao nov, kod Đerma. Bude po gradu i neki stari mini 850 i slični antikviteti. O lendroverima iz pedesetih i da ne govorim, a nađe se poneki VW kombi-bus u hipi bojama. Nadam se da Braca Petković misli na to i da merka unapred za svoj muzej starih automobila. Sećam se kao dete da je na ćošku Bulevara i Tršćanske stajao Fordov model T i povremeno se i kretao.

Mislim da je za svako poštovanje i ponos kada neko tako čuva stare automobile, pazi ih i održava. Isto važi i za drugu tehničku robu: znam porodice kod kojih rade frižideri od pre onog rata, radio-aparati iz pedesetih i šporeti iz šezdesetih. Posedujem GSM telefon nokija 6110 iz 1999; ispravan je i ne dam ga. To je, ponavljam, zato što se nekada mislilo da stvari treba praviti tako da traju. Bila je to kobna zabluda, kako vidimo danas. Stvari treba da traju što kraće (do isteka garantnog roka, to jest), da bi se kupovale nove i da bi se proizvođači i trgovci brže bogatili. Popravljanje se obeshrabruje iz istih razloga.

I šta sad? Umesto da država donese propis kojim bi vlasnici starih automobila bili ohrabrivani i podsticani da ih održavaju, ovi naši su hteli da im dvaput godišnje uzmu pare za tehnički pregled umesto jednom, kao i svima. To je udar na budžet najsiromašnijih, jer ko ima para – taj ima i automobil mlađi od 15 godina. To je zanimljiv pokušaj, ko zna koji po redu, da se prvo od sirotinje uzima; valjda zato što sirotinja ne može da se odbrani. Ili možda zato što im sirotinja ide na živce, kao što smo mogli više puta da čujemo od naše kapitalističke kleptokratije (srpski: drske lopovske bande). Uostalom, svetska statistika kaže da stara i neispravna vozila uzrokuju oko jedan odsto saobraćajnih nesreća; mnogo više ljudi strada od loših puteva i drugih uzroka, ali ko će da utera putare u red? ¶

MILOŠ VASIĆ

Čiča Dražina brigada

Ekskurzija grupe pripadnika Vojske Srbije na Ravnu goru u cilju polaganja venca na Spomenik Dragoljubu Mihailoviću izazvala je kontradiktorne reakcije u javnosti: od radosti zbog "vraćanja korenima" do osuda svih onih koji ne misle da je četnički pokret bio antifašistički. S druge strane, institucije ćute

Na fotografijama koje su se pojavile na društvenim mrežama (proklete bile društvene mreže) neki ljudi obučeni u uniforme pripadnika Vojske Srbije stoje ispred Spomenika Dragoljubu Mihailoviću, generalu "Jugoslovenske vojske u otadžbini" za vreme Drugog svetskog rata, i – salutiraju.

Fotografija je objavljena na Tviter nalogu internet portala "Nacionalist" u pola tri po podne 7. maja 2018. uz objašnjenje: "Delegacija Vojske Srbije juče odala počast generalu Mihailoviću na Ravnoj gori."

Istoga dana na Fejsbuk nalogu Nemanje Todorovića iz Kragujevca pojavila se ista ta fotografija u boljoj rezoluciji sa komentarom: "Zvanična delegacija Vojske Srbije odala počast generalu Mihailoviću na Ravnoj gori. Ovim je konačno priznat antifašizam i antinacizam Ravnogorske vojske tokom Drugog svetskog rata."

Sa ova dva izvora narednih će dana poteći salva komentara koji se mogu podeliti u dve velike grupe: za jedne je ovo događaj koji se dugo čekao, a za druge velika sramota koja zahteva i istragu i pokretanje sudskog postupka koji su na ovaj način em osramotili zvaničnu instituciju države Srbije, em uradili nešto protivzakonito.

Institucije su ostale neme: ni Ministarstvo odbrane ni Vojska Srbije nisu odmah reagovali kada se salutiranje dogodilo, nego je tek kada su novinari par dana docnije počeli da se raspituju krenulo neko vajkanje: te Ministarstvo sa tim nema veze, te Vojska, odnosno Generalštab, nemaju veze uz obrazloženje da je to bila samostalna akcija grupe pripadnika VS.

Za to vreme, ćuti Vlada, ćuti predsednik koji se tih dana pripremao da iz Ankare poleti za Moskvu i da u šetnji Besmrtnog puka, zajedno sa predsednikom Ruske Federacije Vladimirom Putinom, prošeta Crvenim trgom u najvećoj svetskoj antifašističkoj paradi posvećenoj Danu pobede, 9. maju.

Dakle, dok je Aleksandar Vučić, koga ministar vojni i Generalštab nazivaju vrhovnim komandantom (titulom i funkcijom koje nema u zakonskom okviru Republike Srbije), šetao sa ruskim predsednikom obeležavajući pobedu nad fašizmom, njegovi "podređeni" iz VS odaju počast čoveku za koga – ako ništa drugo – nije utvrđeno da se 9. maja 1945. godine veselio pobedi nad nacističkom Nemačkom i silama Osovine.

KAD SU BILI I KO JE IŠAO

Prema "izvorima" sa interneta, predstavnici VS bili su na Ravnoj gori 6. maja, na Đurđevdan, sa četiri autobusa, njih dvestotinjak, uparađeni i doterani. Na nalozima koje smo pomenuli, tamo gde se fotografija pojavila nema detaljnijih opisa sa Ravne gore a zajedničko im je da su to stranice koje neguju patriotski odnos prema Srbiji.

To je bila nedelja, za većinu neradni dan i dan kada je cela Srbija, ona koja se zanima za vesti, sedela da gleda šta će Vojislav Šešelj da uradi u Hrtkovcima.

Time se bavio i predsednik Vučić, pa je moguće zamisliti da im je ovo promaklo, ova memorijalna invazija Ravne gore i to nekoliko dana pre nego što se tamo tradicionalno okupljaju "četnici" obeležavajući 8. maja Dan kada se Dragoljub Mihailović odmetnuo u šumu ne želeći da se preda novim nacističkim vlastima u Srbiji.

Taj dan, Markovdan po crkvenom kalendaru, četnici predstavljaju kao trenutak u kome je Mihailović krenuo u borbu protiv dva zla: fašizma i komunizma. Poetika i morfologija tih skupova na Ravnoj gori detaljno su opisane u prikazima reportera "Vremena" Dragana Todorovića, koji je sa njih izveštavao više od jedne decenije.

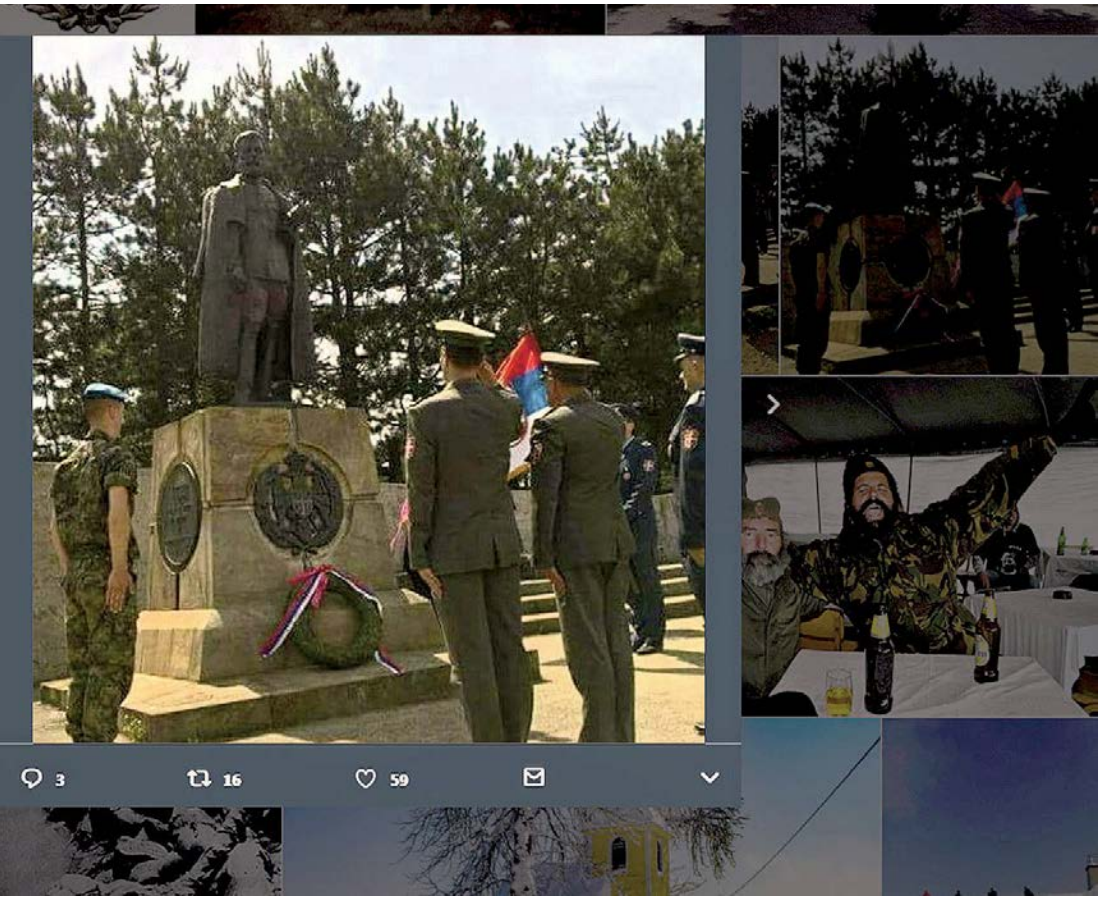
Za jednu Srbiju, ti skupovi idolopoklonika lika i dela Dragoljuba Mihailovića bili su neka vrsta cirkusa i festivala pijanih ljudi koji su o četnicima saznavali iz filmova Veljka Bulajića, ali je, u isto vreme, taj događaj bio važan za one koji su tražili da se bar izjednače prava četnika i partizana pred zakonom i da se onima koji su se borili pod vođstvom Mihailovića prizna status boraca rata, baš kao i onima iz partizanskih jedinica.

Pored toga, u Srbiji jeste došlo do neke vrste rehabilitacije četničkog pokreta, a presuda u korist Dragoljuba Mihailovića po kojoj je odlučeno da on nije imao pravi sudski postupak u kome je osuđen i docnije streljan na nepoznatoj lokaciji, predstavljena je kao potpuna i institucionalna pobeda te vrste istorijske istine.

Zato su i komentari onih istoričara koji su pokušali da objasne ono što se desilo nedavno na Ravnoj gori – salutiranje oficira i vojnika VS kontroverznom vođi četnika – išli u tom pravcu: Čiča je rehabilitovan, on jeste bio antifašista i jeste deo tradicije srpske vojske, pa, u tom smislu, predstavnici vojske koji polažu cveće na njegov spomenik rade pravu stvar.

Iako nema potvrde da je ekskurzija bila organizovana i aminovana od strane Ministarstva i Generalštaba, teško je poverovati da se dvesta vojnika samoorganizuje i da u "radnoj uniformi" uradi ono što su uradili, što je van svakog postojećeg protokola.

Bivši pripadnici VS sa kojima je ovaj novinar razgovarao, slažu se da je odgovornost na načelniku Generalštaba Ljubiši Dikoviću, koji vešto izbegava medije i ne govori o tome javno. Naime, ako je on odobrio, on treba i da objasni zašto je to uradio, a ako nije znao, onda je stvar još

ČETNIČKI URANAK:
Pripadnici VS na Ravnoj Gori
Foto: Printskrin Tviter

gora, jer prvi u hijerarhiji ne zna šta mu rade oni koji su na nižim stepenicama od njega, kažu za "Vreme" sagovornici iz VS.

"Nije važno ko je pojedinačno bio, nego ko je odobrio", kaže u izjavi za "Vreme" Nikola Lunić, kapetan bojnog broda u penziji.

On podseća da godinama unazad postoji organizovani odlazak u Pranjane sa predstavnicima vojske SAD jer se tamo nalazi obeležje akcije spasavanja velike grupe američkih pilota – što jeste delo jedinica pod vođstvom Dragoljuba Mihailovića.

NIJE PRVI PUT

Duhove je uznemirio kontekst jer se na ravnogorski slet reagovalo zbog činjenice da se na čelu MO nalazi Aleksandar Vulin, deklarativni komunista, antifašista i veliki borac protiv svake vrste izrabljivanja, dok je Vučić nosio sliku dede nastradalog u ustaškim pogromima za vreme Drugog svetskog rata, pa se postavlja pitanje da li je neko iz vojske ovo uradio na svoju ruku ili opet prisustvujemo dosledno kontradiktornoj politici koja se trudi da "namiri" različite interese?

Vulin je nekoliko meseci ranije prisustvovao obeležavanju Dana kopnene vojske i slušao govor i pevanje načelnika tog roda vojske Milosava Simovića, jednog od najhvaljenijih i najnagrađivanijih generala VS. General je posle nadahnutog govora, što bi trebalo da je odlika dobrih generala, pustio glas i otpevao stari četnički standard "Planino moja". Na snimku koji je postavljen na Jutjub u trenutku kada general Simović krene da peva salom se razlegne gromki aplauz, kamera krene i usnimi Ljubišu Dikovića i Nikolu Selakovića kako radosno aplaudiraju.

Međutim, Vulin, koji sedi između njih dvojice, drži hladno ruke na kolenima i karakteristično koluta očima, iz čega bi moglo da se zaključi da on možda ne deli oduševljenje i nadahnuće koje ostalima donosi stara četnička pesma. General Simović se tada referirao na Toplički ustanak iz Prvog svetskog rata i tadašnje četničko-komitske odrede koji su pokušavali da promene situaciju na terenu u danima kada je srpska vojska vidala rane u Grčkoj i spremala se na povratak u otadžbinu.

Pored toga, treba reći da se Vojska Srbije pojavljuje ponovo na "istorijskoj sceni" tek 2007. godine, po stvaranju nezavisne i samostalne Republike Srbije, i da jeste logično da se oni koji je predvode oslanjaju na tradiciju od pre Jugoslavije, odnosno zajedničke države, jer su nam simboli i zvanična politika takođe oslonjeni na period pre 1918. godine.

VOJNA SLAVA

Komentarišući događaj na Ravnoj gori, o kome nema ni traga ni glasa na zvaničnim internet stranicama VS i MO, predstavnik Saveza ravnogorskih pokreta Predrag Bogičević kaže za portal iz Čačka "Glas zapadne Srbije" da je zadovoljan promenama koje su se desile u vojsci u poslednjih mesec dana i posebno hvali činjenicu da su predstavnici vojske odali poštu Mihailoviću:

"Odata je počast streljanim ravnogorcima i ispaljen je počasni plotun. General-potpukovnik Simović je spevao četničku pesmu i sve najbolje rekao na Akademiji, povodom dana kopnene vojske. Pre dva dana, na Ravnoj gori, vod gardijske vojske sa oficirima došao je da položi cveće na spomenik i oda vojnu počast Đeneralu Mihailoviću", kaže Bogičević, dodajući u svom govoru da na nacionalizmu i svetosavlju Vojska Srbije i država mogu biti jake, bez toga ne.

O promenama u vojsci možda govori i to da se ove godine, baš u danu kada je delegacija za koju se tvrdi da je otišla samostalno i obrela se na visovima Ravne gore, Generalštab odlučio na jednu "novinu" a to je uspostavljanje krsne slave Generalštaba, o čemu se detaljno izveštava na stranicama internet portala VS.

Saznajemo da je Đurđevdan obeležen u bogoslužbenom prostoru Generalštaba i da je liturgiju služio patrijarh srpski Irinej, čime se uspostavila nova tradicija.

Posle činodejstvovanja, domaćin slave general Diković rekao je da je "obeležavanje slave Generalštaba moglo mnogo ranije da se desi, ali je bilo potrebno vreme da ljudi sazru". ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Lideri na tržištu Srbije

Mi ne tražimo izgovore, već ulažemo u znanje, zaposlene, prilagođavamo se promenama i konstantno ulažemo u modernizaciju proizvodnje. Danubius je znatno unapredio svoje poslovanje od kada je postao deo Delta Holdinga i Delta Agrara. Od kako smo 2006. godine ušli u sastav Delta Holdinga, u razvoj fabrike uloženo je 12,6 miliona evra

Povodom velikog jubileja fabrike Danubius, razgovaramo sa direktorom Predragom Markovićem o tradiciji ove fabrike, širenju asortimana proizvoda i tržišta, planovima za budućnost, te uspešnom pariranju svetskim proizvođačima na bazi kvaliteta proizvoda.

"VREME": Za 100 godina postojanja fabrike Danubius, verovatno se mnogo toga promenilo u tehnologiji i načinu proizvodnje, zar ne? A da li je nešto ostalo isto kao pre jednog veka? I kako objašnjavate toliko trajanje fabrike?

PREDRAG MARKOVIĆ: Danubius je 1918 godine počeo proizvodnju sa parnim mašinama, a danas je sve kompjuterizovano. Fabrika ima bogatu istoriju, za sto godina promenila je nekoliko država i nekoliko vlasnika, prolazila je i kroz ratne strahote. Malo je fabrika koje tako dugo traju i uspešno posluju, a koje su prošle i kroz tranziciju i kroz privatizaciju. Ono što je ostalo isto, to su dva osnovna razloga našeg uspeha: znanje i kvalitet.

Kakvi su planovi fabrike u narednim godinama? Kakvo je finansijsko stanje Danubiusa – postoji li mogućnost i želja za novim investicijama, i u kom pravcu?

Prošle godine kompanija je imala prihod od skoro 20 miliona evra. Naša vizija je da Danubius bude moderna i digitalizovana fabrika, koja na savremen način proizvodi najkvalitetnije proizvode i zato ćemo u narednom periodu investirati četiri miliona evra u opremu, jer modernizacija je trajan proces. Takođe planiramo da proširimo portfolio svojih proizvoda, postoji razmišljanje i da se vratimo korenima, odnosno konditorskoj industriji.

Već sarađujete sa poznatim kompanijama u Srbiji, a i izvozite svoje proizvode u nekoliko zemalja, uglavnom u regionu. S obzirom da Danubius više svojih proizvoda proda u zemlji nego što izveze, da li vidite da je veća mogućnost rasta u većem izvozu na postojeća tržišta, u "osvajanju" novih tržišta ili u većoj tražnji unutar zemlje?

Izvozimo u zemlje bivše SFRJ, Albaniju, Slovačku i to je oko 20 odsto proizvedenih testenina i nešto malo više brašna. U 2017. godini proizveli smo više od 6.500 tona testenina, a izvezli 1.000 tona. Prošle godine samleveno je više od 76.000 tona pšenice, a izvezli smo skoro 13.000 tona brašna. Na tržištu Srbije smo lideri, učešće Danubiusovog brašna je 34 odsto, a vitaminiziranih testenina više od 35 odsto. Danubius ima dovoljno proizvodnih kapaciteta i da proširi tržišno učešće u Srbiji i da poveća izvoz.

Danubius je deo Delta Agrara. Koliko to pomaže kompaniji, a koliko joj odmaže imajući u vidu situaciju Delte u poslednjih 5,5 godina?

Delta je pokazala da sve njene kompanije mogu izvanredno da posluju bez obzira na spoljašne okolnosti. Upravo to je odlika stabilnih i uspešnih kompanija. Mi ne tražimo izgovore, već ulažemo u znanje, zaposlene, prilagođavamo se promenama i konstantno ulažemo u modernizaciju proizvodnje.

Danubius je znatno unapredio svoje poslovanje od kada je postao deo Delta Holdinga i Delta Agrara. Od kako smo 2006. godine ušli u sastav Delta Holdinga, u razvoj fabrike uloženo je 12,6 miliona evra. Danas možemo da se pohvalimo najsavremenijim mlinom sa kompjuterskim vođenjem koji dnevno samelje 300 tona pšenice i najmodernijom linijom za proizvodnju kratke testenine, tako da kvalitetom proizvoda pariramo svetskim proizvođačima. Zahvaljujući tome uspevamo da održimo lidersku poziciju na tržištu, planiramo nove investicije i širenje asortimana.

TRADICIJA KOJA TRAJE: Amblem Danubiusa iz 1918; Josip Broz Tito u poseti fabrici sredinom XX veka; bogat asortiman od davnina; najmodernija linija za proizvodnju testenine

Fotografije: Danubius

Verujem da nema mnogo kompanija kao što je Delta, koja ulaže u mlade ljude, daje im šansu da rade odgovorne poslove i pritom im dozvoljava da greše i da uče, jer najbolje se uči kroz rad

Gledajući vaše vreme provedeno u Delta Agraru, deluje da ste veoma brzo došli do mesta direktora Danubiusa – od asistenta prodaje do današnje pozicije za manje od godinu dana. Kako je ovo bilo moguće?

U Deltu sam došao preko programa Mladi lideri za zapošljavanje mladih, talentovanih ljudi bez radnog iskustva. U početku sam radio na berzi u Delta Agraru što je vrlo odgovoran posao, s obzirom na obrt novca koji rad na berzi stvara. Menadžment je pozitivno ocenio moj rad i ponuđeno mi je da budem direktor Danubiusa. Vrlo sam srećan što sam dobio takvu mogućnost i odgovornost. Svaku kompaniju čine ljudi, a Danubius je bilo vrlo lako zavoleti uz izvanredne i stručne kolege od kojih svakodnevno učim. Verujem da nema mnogo kompanija kao što je Delta, koja ulaže u mlade ljude, daje im šansu da rade odgovorne poslove i pritom im dozvoljava da greše i da uče, jer se najbolji uči kroz rad. ¶

Poruka

ZATO ŠTO – DA HER

Foto: Jelena Janković

OJIMA!

I zato što su mladim ljudima potrebne vera u bolje sutra, inspiracija i nada, zato što onaj ko zna da razume prošlost, razume i sadašnjost, zato i predstava *Smrt fašizmu: O Ribarima i Slobodi*

Dokumentarna predstava *Smrt fašizmu: O Ribarima i Slobodi* nezavisne omladinske trupe "Reflektor teatar" zasnovana na istraživanju o životu Ive Lole Ribara, o njegovoj verenici Slobodi Trajković, kao i o generaciji mladih koji su dali živote u borbi protiv fašizma, postavila je pitanja kako mladi razumeju borbu protiv fašizma danas i šta njima lično znači priča o Ribarima u kontekstu istorijskog revizionizma i jačanja nacionalističkih struja u regionu i Evropi. Autorka koncepta i rediteljka predstave je Milena Minja Bogavac, a koautori i izvođači su Nikola Živanović, Đorđe Živadinović Grgur, Nina Nešković, Sunčica Milanović i Strahinja Blažić. Predstava je premijerno odigrana, simbolično, na Dan pobede nad fašizmom, u Ateljeu 212.

Šta je danas antifašistička borba i šta je odgovornost svakog pojedinca spram ovog pitanja? Milena Minja Bogavac smatra da je fašizam danas, kao što je to uvek i bio, ultimativno zlo, pa je jedini način da se protiv njega borimo borba za dobro. Ona tvrdi da je duboko uverena kako svako pouzdano zna razliku između dobra i zla, ali da je sigurna da o tome ne razmišljamo dovoljno često. "Treba se neprestano pitati: koja je naša uloga u društvu, zbog čega smo živi, gde su naše crvene linije, gde su te linije preko kojih više ne možemo da pređemo, a da ne izgubimo čoveka u sebi", kaže Minja i smatra da i ako nema odgovora na ova pitanja, dovoljno smo učinili ako se pitamo. "Čovek koji se pita je oprezan, on uči tražeći svoje odgovore, pa je borba protiv fašizma i borba protiv neznanja. Jedna od glavnih rupa kroz koju fašizam ulazi u naša društva jeste politička nepismenost mladih. Verujem da mladi moraju da uče o politici, ideologijama, društvu, istoriji, pravima... Samo ukoliko sve ovo znaju, biće im teško da stanu da pogrešnu stranu ili da umanje značaj svog učešća u istorijskim procesima."

Predstava *Smrt fašizmu!* uporedo analizira dve generacije – jednu herojsku, nestalu u antifašističkoj borbi, i drugu novu, koja nastaje u užasima postmoderne. Minja Bogavac kaže da su se tokom pripremanja predstave razlike između tih dveju generacija lako uočile, dok je sličnost bila samo jedna: "Toliko je jednostavna, da se može učiniti i banalnom. Ta sličnost je ljubav prema životu. Kada razmišljamo o herojima, vidimo ih kao neke ljude koji su ginuli za principe i ideje. Zaboravljamo da u njihovo vreme ovo nije bila borba za nešto apstraktno, već borba na život i smrt. Dakle, borba za život. Ako se zapitate šta za vas znači život, sigurna sam da biste tu vrednost, osobu ili pojam branili svojim životom. Za nekoga je to pozorište, za drugog sloboda, za trećeg nauka, za četvrtog voljena osoba... Sve dokle znamo šta je za nas lično – život, imamo bar jednu sličnost sa herojskom generacijom."

Baveći se porodicom Ribar, neprestano se preispitivala: "Šta mi daje pravo da ih izvlačim iz ćoškova istorije i guram pod reflektore? Da li bi to neko drugi mogao da uradi bolje od mene? Bilo je trenutaka kada sam ih doživljavala kao eshilovski moćne herojske figure, dostojne divljenja, ali daleke od svega što čini moj svet, i trenutaka kada bih uhvatila sebe da plačem nad njihovim sudbinama, kao da su mi bili bliski, kao da sam ih volela i kao da je moja obaveza da ispričam njihove priče. To je sve bilo deo procesa, koji je, čini mi se, razrešen u trenutku kada je na nekom od naših antifašističkih predavanja u "Parobrodu" Srđan Milošević postavio pitanje: da li značajne ličnosti treba prikazivati javnosti u papučama?! Istog trenutka znala sam svoj odgovor. Od tad su Ribari za mene – samo tema. Simbol. Samo povod da ispričamo nešto o vremenu u kom su živeli i društvu u kome živimo mi. Način da se tom temom bavim i ne pogrešim vodi kroz poštovanje. Ja nisam njihova drugarica, sestra ni bli- »

ska osoba. Ja sam samo neko ko se setio njihove priče, da bi kroz nju govorio o univerzalnim stvarima. Divim im se i zahvalna sam što sam od njih nešto naučila. Sa druge strane, garantujem im da ih nikada neću "prikazati javnosti u papučama", jer ne vidim kome bi bilo bolje od toga. Zajednici su potrebni heroji. Ivo Lola Ribar, Jurica Ribar i Sloboda Trajković su ljudi dostojni ove titule. Oni su moji heroji! Otelotvorenje svih vrednosti kojima želim da težim. To je sve što imam sa njima i što oni imaju sa mnom. Drugačije ne bi bilo pristojno."

Glumac Nikola Živanović kaže da mu je rad na ovoj predstavi značio mnogo, zbog upoznavanja sa "sjajnim, novim ljudima i kolegama. Bila je to prilika da se preispitam, da čujem neke zaturene a nužne priče. Ivo Lola je podsetnik od krvi i mesa šta stvarno znače čovek i život, koliko je ozbiljan i težak zadatak postići ove kategorije koje olako podrazumevamo, i kad često skliznemo u nešto nedostojno života i zversko. Ivo Lola je junak čija priča mora ponovo da se ispriča u trenutku kad se njegovo delo učini zaludnim. Antifašistička borba danas je, za mene, borba protiv straha."

Mladi glumac Strahinja Blažić navodi da ima nekoliko kulminativnih replika komada i izdvaja "onu koju izgovara Sunčica Milanović: 'Srbija je, doduše, zemlja u kojoj niko ne želi da živi i merilo uspeha je kada odeš iz nje.' Meni su ove reči strašne, a nisam ih shvatao sve dok mi skoro svi prijatelji nisu otišli. Mislio sam, odlaze tamo neki mladi ljudi, a onda i u mom okruženju svi odoše. Na to se gleda kao na opšte mesto, stereotip – idu mladi. Idu, ali niko ne dolazi. Verujem da bi većina ljudi, bilo da dolazi iz glume, ekonomije, prava ili neke druge sfere, reagovala ovako kako smo i mi reagovali. Mene pomenuta replika o odlasku iz zemlje drobi i zato što razlozi za odlazak ne leže u potrazi za materijalnom egzistencijom. Drugar mi je rekao da je čitao anketu o glavnim razlozima zbog kojih mladi ljudi odlaze. Tamo je pisalo da je finansijski motiv na šestom ili čak sedmom mestu. To znači da je suština problema život u zemlji u kojoj nema sistema."

Strahinja Blažić kaže da je komad *Smrt fašizmu!* važan bez obzira li se nekom dopada ili ne, zato što se bavi gorućim pitanjima. "Naša je odgovornost da povučemo ručnu i kažemo gde smo. Ne bih da budem pesimističan, karta za Kinu koju pokazujemo u predstavi je zaista moja karta za Kinu. Zato i verujem da smo u predstavi došli do crvene linije. Nema veze što ne padaju bombe, ali ima veze što živimo u prividu slobode. Dovoljno je što se u predstavi bavimo pitanjem zašto si ti živ. Samo od ovog direktnog i bolnog pitanja može da se napravi komad. To nije pitanje koje je važno samo za nas na sceni, nego je ključno za sve nas. Zato je možda bio najveći problem kako da odigramo tu scenu. Došli smo do toga da treba samo da izađemo i istinski postavimo jedni drugima to pitanje. I to je dovoljno strašno. To što u ovom trenutku ne znamo zašto smo živi. Braća Ribar su vrlo dobro znali odgovor na ovo pitanje, ali ne samo oni, koji su bili obrazovani i pametni, nego je čitava ta generacija bila osvešćena i nije bila pogodna za manipulaciju. Sve svoje društvene privilegije koje su imali koristili su zarad opšteg dobra. Zato su oni bili heroji. To nisu ljudi iz daleke prošlosti, već iz relativno skorašnje. Mi se bavimo i tim problemom, što ljudi koji danas imaju privilegije, ne koriste ih zarad opšteg dobra. Naprotiv, iz straha ih se grčevito drže i stežu ih, a svima je zbog toga još gore."

Na premijeri, u lomnim momentima predstave, kada dr Ivan Ribar u istom danu sazna da su mu poginula oba sina, i Ivo i Jurica, ili kad se pripoveda o ljubavi između Ive i Slobode Trajković streljane u logoru, devojka iz gledališta u ranim dvadesetim zagrcnuta je u tihom i dubokom plaču. Starija žena u njenoj blizini aplaudira i izgovara "bravo" kada glumci citiraju Apel omladini Ive Lole Ribara iz 1936. godine: "Ostvarimo jedinstvo živih, da ne bismo u zajedničkim grobovima ostvarili jednakost mrtvih".

U brošuri o predstavi piše: "Zato što fašizmi, u svetu, ponovo podižu glave. Zato što moramo i mi da podignemo svoje. Zato što dižemo glavu onda kada dignemo glas. Zato što – mladi. Zato što – ne fašizam." ¶

ALEKSANDRA ĆUK

Tri pri

Ove subote u Srbiji će biti otvorena 15. Noć muzeja pod sloganom "Pobede i pobednici". Slaveći ne samo stogodišnjicu pobede u Prvom svetskom ratu nego i neke lične pobede, ova manifestacija biće održana u više od 40 gradova u Srbiji. U Beogradu, među programima na više od 60 lokacija, izabrali smo one koji u ovo vreme propagiranja tolerancije pričaju o pripadnicima naših manjinskih naroda

Zapitamo li se kako je biti pripadnik manjinskog naroda u Srbiji? I koliko uopšte znamo o sugrađanima drugačijeg porekla, a koliko su u pitanju stereotipi. Kir Janja, lik pisca cincarskog porekla Jovana Sterije Popovića, jedna je od prvih asocijacija za Cincare. O Jermenima, koji vekovima žive u Srbiji, znamo malo ili nimalo. A da li uopšte možemo da zamislimo da je u Beogradu nekada postojalo preko 200 džamija?

JERMENI

Pričom o tri jermenske porodice Tehlirijan-Marković, Baronijan i Der Hazarjan koje su imale uticaj na privredu Valjeva krajem 19. i početkom 20. veka, izložba "Jermeni u Valjevu" u tamošnjem Narodnom muzeju predstaviće ovaj narod: njihovo poreklo, dolazak u Srbiju i njihov život. Pored brojnih fotografija, dokumenata, knjiga, trgovačkih računa, biće izloženi i lični predmeti tih porodica. Autorka izložbe je Marina Ćirović, kustos istoričar Narodnog muzeja Valjevo.

Jermeni se u valjevskom kraju trajnije nastanjuju pred kraj XIX veka, a zapisano je da su kao bogati građani Valjeva

če o nama

JERMENSKE PORODICE: Tehlirijan-Marković, Baronijan i Der Hazarjan
Foto: Narodni muzej Valjevo

obnovili crkvu u današnjem manastiru Ćelije, pa je po njihovoj želji crkveno kube napravljeno oštro, u jermenskom stilu. Od sredine 19. veka, Jermeni su na teritoriji Srbije uživali sva građanska prava i bili ravnopravni sa Valjevcima. Marina Ćirović navodi da su "među prvima došli braća Tehlirijan: Hačadur, Asadur i Oskijan, koji dovode i svoje prijatelje i rođake. Iz Soluna dolaze Nojemi Manašijan, koja je odlično poznavala običaje Jermena, i profesor istorije Asadur Mrktičijan. Njih dvoje su građane učili čitanju, pisanju, istoriji i kulturi jermenskog naroda, tako da je Valjevo u to vreme postalo centar jermenske duhovnosti. Hačadur je 1904. u Valjevu otvorio trgovačku radnju, pržionicu kafe, i ubrzo postao viđen trgovac. Promenio je prezime i prilagodio ga srpskom, pa je po svom ocu Markaru, uzeo prezime Marković. Najmlađi Hačadurov sin, Soghomon, kao član partije Dašnagsagan, u Berlinu je 1921. godine izvršio atentat na tadašnjeg ministra unutrašnjih poslova Turske Talat-pašu. Berlinski sud ga je proglasio nevinim na osnovu svedočenja onih koji su preživeli veliki Turski pokolj, u kome je nastradalo preko 1,5 miliona Jermena, a među njima i 85 članova familije Tehlirijan."

Porodica Der Hazarjan u Valjevu se našla posle Prvog svetskog rata zahvaljujući Mihranu Der Hazarjanu, koji je platio dukatima da ga proglase za askera (pripadnika višeg staleža) i tako uspeo da preživi pokolj Jermena 1915. godine. Jedno vreme se borio u jermenskoj dobrovoljačkoj armiji čije su pripadnike, nakon 40 dana odbrane zadnjih položaja, Francuzi brodovima prevezli u Solun. Tu je sreo Soghomona Tehlarijana, na čiji je nagovor krenuo u Srbiju. Njegov sin Rostom, rođen u Valjevu, po jermenskoj tradiciji školovao se za trgovca ali je završio Ekonomski fakultet i bio profesor ekonomskih predmeta. Jedini je Jermenin koji je bio odbornik valjevske opštine.

Agop Baronijan je došao u Valjevo 1909. sa mlađim bratom Vartanom, čiji je sin Varteks (1933–1993) bio kompozitor, urednik u Radio-televizije Beograd i profesor na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu. Napisao je veliki broj dela, komponovao muziku za brojne filmove i serije (*Vukovare, ljubavi moja*, *Jastuk groba mog*, *Smrt gospođe ministarke*, *Na putu za Katangu*, *Banjica*), a autor je i kompozicije *Vostani Serbie.*

CINCARI

U Kući Đure Jakšića, u Skadarliji, za Noć muzeja i u okviru Dana cincarske kulture, predviđen je program koji će izložbom tradicionalnih predmeta i novim medijima ispričati o baštini ovog nekada brojnog i moćnog naroda. Pored etnografskih premeta: nošnji, ćilima, ćebadi, delova devojačke spreme... biće predstavljena i cincarska poezija i odigrana drama *Recept za da se ne bojiš* Mine Ćirić u izvođenju članova Omladinskog saveta Cincara, i izložbe kompjuterske grafike *Cincarsko integrativno slikarstvo* grupe autora iz Kruševa (Makedonija) i digitalne grafike *Murijele/Žene*, Zorana Kardule. Cincarske narodne pesme predstaviće muzička sekcija "Lunjina".

Cincari – po nekim teorijama romanizovani Tračani i Iliri, po drugim romanizovani Heleni – narod bez države, koji je tokom vekova uspeo da sačuva jezik i kulturu, žive rasuti po Balkanskom poluostrvu i u Grčkoj. Sebe zovu Aromuni, dok ih u ostalim zemljama nazivaju najčešće Vlasima ili im ne priznaju da su poseban narod (Grčka i Rumunija). U Makedoniji, a odnedavno i u Albaniji, imaju status nacionalne manjine. U Srbiji, i pored pokušaja da im se prizna taj status, po Zakonu o nacionalnim savetima nacionalnih manjina, najmanje 300 osoba je trebalo da se izjasni kao Cincari, a na poslednjem popisu stanovništva kao Cincari izjasnila su se 243 građanina Srbije.

U 19. i početkom 20. veka mnogi Cincari imaće uticaj na kulturni i politički život Srbije (Nikola Pašić, Lazar Paču, Branislav Nušić, Jovan Sterija Popović...). Mnogi od njih smatraju se podjednako i pripadnicima srpskog naroda.

Marin Bodrožić, predsednik Upravnog »

IZ CINCARSKOG DOMA: Jastučnice i prekrivač od platna, ručni rad, izrađeni početkom 20. veka
Foto: Društvo Lunjina

Kabinet Jugoslavija

Pokloni Titu gostuju u beogradskim muzejima

Foto: Muzej Jugoslavije

Osamdeset muzeja i ustanova kulture u Srbiji, u 46 gradova na više od 120 lokacija, učestvuju od 14. do 20. maja u nacionalnoj muzejskoj manifestaciji "Muzeji za 10". Ove godine tema im je "Hiperpovezani muzeji – novi pristupi, nova publika", a poruka je da su i oni deo globalne mreže povezanosti. U tom pravcu je zamišljen i projekat Muzeja Jugoslavije "Kabinet Jugoslavija", kojim ova ustanova ujedno počinje obeležavanje sto godina od formiranja jugoslovenske države.

Naslov projekta, "Kabinet Jugoslavija" je namerna asocijacija na renesansni kabinet čuda, preteču današnjih muzeja – zbog svojih 25 zbirki Muzej Jugoslavije je svojevrsni kabinet čuda. Mnogi od predmeta iz tih zbirki mogli bi da budu u kolekcijama i nekih drugih muzeja. Na tragu te ideje, a i zbog rekonstrukcije zgrade, Muzej Jugoslavije će tokom ovogodišnje manifestacije "Muzej za 10" izložiti sedam predmeta u sedam muzeja. Svi su pokloni Josipu Brozu Titu.

U Muzeju savremene umetnosti izložena je fotografija ovog muzeja u izgradnji koju je načinio Tito prilikom putovanja brodom "Krajina" sa predsednikom Indonezije Ahmetom Sukarnom 1963. godine. Andrićeva Travnička hronika na arapskom jeziku objavljena 1964. godine izložena je u Muzeju Ive Andrića. Preveo ju je Sami el Durubi, književnik, prevodilac i profesor filozofije, ali i sirijski ambasador u Jugoslaviji od 1966. do 1968. godine. "Ivo Andrić se u mojoj duši vezuje za neizbrisivo lepa sećanja i uspomene sa putovanja po Jugoslaviji 1959. godine, kada smo predstavljali kulturnu delegaciju Ujedinjene Arapske Republike", napisao je u predgovoru El Darubi. "Nikada ranije nisam čitao nešto od Ive Andrića. Njegovo ime mi nije bilo poznato. Tek što sam ušao u ovaj svet sa kojim me je Ivo Andrić obuzeo, osetio sam da me vodi veliki čarobnjak reči i da otkrivam i spoznajem vrednost ove veličanstvene knjige. Nameravao sam da, kada se vratimo u domovinu, prevedem neka dela Ive Andrića na arapski jezik. Kad sam došao u Kairo, posvetio sam se prevođenju i objavio prevod knjige Na Drini ćuprija. Tako je književni svet čuo za ime Ive Andrića pre nego što je dobio Nobelovu nagradu za književnost..."

Prepiska između Vuka Karadžića i Isidora Stojanovića, rektora Beogradskog liceja iz 1833. godine, gostuje u Muzeju Vuka i Dositeja. U jednom od pisama Vuk šalje 15 primeraka časopisa "Danica" i moli Isidora da ih razdeli. Vuk se žali da ga čak i oni koji su pretplaćeni na ovaj časopis retko čitaju. Pisma su poklon Titu za 64. rođendan od primarijusa dr Ljubomira Vulovića, šefa dečijeg odeljenja Železničke bolnice u Beogradu. Nažalost, nije zabeleženo na koji način je Vulović došao do njih.

U Muzeju primenjene umetnosti izložena je srebrna zdela sa poklopcem italijanskog proizvođača "Fjumanti", poklon Titu od Ričarda Bartona i Elizabet Tejlor. Ričard Barton glumio je Tita u filmu Sutjeska. Mnogi nisu bili zadovoljni kako je odigrao tu ulogu. Moma Cvijanović, muzejski savetnik u Muzeju Jugoslavije, prebirajući po arhivima došao je do beleške razgovora u kome je Tito, izražavajući zadovoljstvo Bartonovom ulogom, izjavio da je "teško jednom glumcu da odglumi drugog glumca". Nema podataka o Titovim poklonima Bartonu, pa se pretpostavlja da su bili "sa rokom trajanja" – pića i cigarete. Doktor Nahum Goldman, bivši predsednik Svetskog jevrejskog kongresa, darovao je Titu povodom 80. rođendana pehar, krčag i bocu. Sve tri posude su izrađene od prozirnog zelenkastog stakla i potiču iz Palestine, iz 1. veka n. e., iz jednog od značajnih rimskih centara za proizvodnju stakla. Trenutno su izložene u Jevrejskom istorijskom muzeju. Pretpostavlja se da je kontakt sa Svetskim jevrejskim kongresom uspostavljen u vreme ideje da se Tito kandiduje za Nobelovu nagradu za mir. U Galeriji na Andrićevom vencu, u okviru izložbe "Istorija policije u Srbiji", izloženi su i robijaški okov i pendrek iz Kaznenog zavoda Sremska Mitrovica, iz perioda kada su u njemu bili zatočeni poznati pripadnici Komunističke partije Milovan Đilas, Žarko Zrenjanin i Moša Pijade. Zbirka od 11 minerala i kristala, poklon Titu od kolektiva rudnika Zletovo iz Makedonije, izložena je u Prirodnjačkom muzeju. ¶

S. DIMITRIJEVIĆ

odbora Srpsko-cincarskog društva "Lunjina", priča da "Cincari imaju, kao i većina manjina u Evropi, dvostruki identitet. Osećaju pripadnost i svom narodu, od koga potiču, i narodu sa kojim žive. Kod Cincara je karakteristično, a to je bilo i u mojoj porodici, da se do nekog perioda nisu izjašnjavali kao Cincari. Hteli da se uklope u zajednicu u kojoj žive. I članovi našeg Društva, za koje znamo da su Cincari, izjašnjavaju se na popisu kao Srbi ili Makedonci. To je prosto deo socijalne mimikrije, možda podsvesni strahovi, ne znam koji su pojedinačni motivi, ali ne izjašnjavaju se svi Cincari kao Cincari. Tako je u Srbiji, Makedoniji, Rumuniji, Albaniji, a pogotovo u Grčkoj." Na Zapadu, naročito u Nemačkoj, jezik počinje da se izučava na fakultetima, a pojavljuju se i časopisi na cincarskom jeziku. Anita Čović, članica Upravnog odbora "Lunjine" i nastavnica cincarskog jezika, priča da generacija njenih "roditelja nije znala da postoje ljudi koji govore isti jezik u Grčkoj i Albaniji. Nisu znali ni da su njihovi preci došli u Makedoniju iz Grčke, iz Epira. Nasledili su samo jezik. Tek naša ge-

neracija, korišćenjem interneta, dobila je potpunu sliku o Cincarima kao narodu."

Iako imaju dobru saradnju sa udruženjima Cincara iz drugih zemalja, ograničuju kurseve jezika, a posle dugo godina imaju i prostor u kome mogu da se okupljaju, Marin Bodrožić smatra da je asimilacija, naročito među mladima, velika i da ovako mala zajednica bez pomoći države teško opstaje. Različite manifestacije, kao što je i Noć muzeja, jesu pokušaj da se prikaže bogatstvo cincarske kulture.

MUSLIMANI

Prethodnih godina, tokom Noći muzeja, posetiocima su otvarane Nadbiskupija i Sinagoga, a ove godine će prvi put moći da se obiđe i Bajrakli džamija. Po rečima glavnog imama Bajrakli džamije, muftije Muhameda Jusufspahića, želja je da se džamija predstavi kao "mesto povezivanja sa bogom".

"Postoje molilišta gde se ljudi mole ili dive graditelju ili ktitoru, ali nije nam to cilj. Ovo molilište ima neku drugu vrednost, to je mesto gde se vezuje sa bogom i gde se niko drugi ne veliča sem njega. Mislim da će posetioci to osetiti. Prošlo je mnogo vremena od 1521. godine, mnogo događaja, sistema, režima, a bog je hteo da džamija ostane." U Beogradu je za vreme Osmanskog carstva izgrađeno više od 200 džamija, a do danas je sačuvana samo ova. Građena je između 1570. i 1680. godine, a posle Drugog svetskog rata proglašena je za kulturno dobro od velikog značaja.

Ispred džamije biće postavljena izložba "150 godina Islamske zajednice u Srbiji", a u Šejh Mustafinom turbetu u Višnjičkoj ulici biće prikazana izložba "Saputnici kaldrmom", sa najzanimljivijim eksponatima islamske kulture, kao što su najstariji primerci Kurana, islamska kaligrafija, fotografije znamenitih ličnosti, religijski rekviziti, verska odeća... ¶

MESTO POVEZIVANJA: Bajrakli džamija
Foto: Tanjug / Dragan Kujundžić

SLAĐANA DIMITRIJEVIĆ

Poslednje izložbe sa Obilićevog venca

Ni pisma nadležnima, od gradonačelnika do predsednika države, ni više od 3000 potpisa nisu pomogli da se nađe novi prostor za galeriju Grafičkog kolektiva. Do isteka roka za iseljenje ostalo je dva meseca

Fotografije: Vladimir Milovanović

Po svemu sudeći, Majska izložba grafike beogradskog kruga otvorena 3. maja u galeriji Grafički kolektiv na Obilićevom vencu u Beogradu, biće i poslednja koja se održava na ovoj lokaciji.

Kao što je verovatno već svima poznato iz medija, polovinom jula galerija Grafičkog kolektiva moraće da se iseli iz zgrade na Obilićevom vencu 27 zato što je tako određeno ugovorom sa porodicom Ninčić, kojoj je procesom restitucije zgrada vraćena u vlasništvo, a koja je prostor u kome se galerija Grafičkog kolektiva nalazi od 1949. godine ustupila zlatiborskoj "Slatkoj kući". Gde će se ubuduće nalaziti Grafički kolektiv, u vreme pisanja ovog teksta još uvek nije poznato.

Skupština grada Beograda, osnivač Grafičkog kolektiva, ponudila im je prostor u Karađorđevoj ulici, ali se ispostavilo da je prostor u procesu restitucije, što znači da to nije rešenje za Grafički kolektiv. Zatim im je ponuđena soba od tridesetak kvadrata na Kosančićevom vencu u kojoj je slikao Nikola Graovac, što se ispostavilo kao rešenje za smeštaj arhive. Rešenje za galerijski prostor još nije nađeno, novih predloga nema. Odgovori na pisma upućena svima koji su pozvani da pomognu, od gradonačelnika preko premijerke do predsednika države, ili nisu stigli ili, i pored dobre volje, nisu ponudili rešenje. Isti rezultat je postigla i peticija podrške, konkretno više od tri hiljade potpisa kulturne javnosti, naših i stranih umetnika čije su izložbe predstavljene na Obilićevom vencu i građana kojima je Grafički kolektiv jedan od toponima kulture grada.

Majska izložba grafike beogradskog kruga jedan je od zaštitnih znakova naše umetničke scene. Postoji od 1952. godine, i znači godišnju sliku izraza i poetika i najnovijih tendencija u našoj grafičkoj umetnosti. Za aktuelnu Majsku izložbu izabrani su radovi 116 umetnika iz Srbije i regiona. Nagrada Veliki pečat Grafičkog kolektiva, prestižna u ovoj oblasti, dodeljena je Bojanu Otaševiću za rad *Rob – Milost* u tehnici algrafija.

Pre iseljenja sa Obilićevog venca, u Grafičkom kolektivu pripremaju još dve izložbe: "Iz istorije Grafičkog kolektiva" i "Grifon", izložbu odabranih radova sa konkursa za najbolji grafički dizajn u 2016. i 2017. godini. Otvaranje izložbe o istoriji Grafičkog kolektiva je 28. maja. Biće to prilika da se uživo vide dokazi o značaju ove galerije po srpsku umetnost, dakle ono o čemu kulturna javnost i mediji pričaju već treću godinu.

Grafički kolektiv je osnovan inicijativom grafičara Boška Karanovića, Dragoslava Stojanovića Sipa, Mirjane Mihać i Mile Petrović, prvih diplomaca grafike na Likovnoj akademiji, klasa Mihaila Petrova. Do danas se u Grafičkom kolektivu predstavio preko 1500 umetnika. Tu je viđen prvi performans u Srbiji, zatim novi likovni izraz oličen kroz grupu Mediala, mnogi debitanti a kasnije poznati umetnici, tu su izlagali veliki umetnici srpske scene, akademici, svetski afirmisani umetnici: Vladimir Veličković, Stojan Ćelić, Leonid Šejka, Hirošiga, Šaraku, Exat, Vazareli, Anderle, Grupa Zebra, Šagal, Dali, Boško Karanović, Bogdan Kršić, Sreten Stojanović, Lazar Vujaklija, Mladen Srbinović, Milo Milunović, Dado Đurić, Uroš Tošković, Ero, Brunovski, Vislava Šimborska, Madervel, Dubravka Ugrešić... Deo nacionalnog kulturnog kapitala su oko 2000 samostalnih, autorskih, monografskih, studijskih, retrospektivnih i kolektivnih izložbi i drugih događaja posvećenih vizuelnoj umetnosti. Kolekcija Grafičkog kolektiva sa preko 5000 radova predstavlja prvu zbirku savremene posleratne grafike u Srbiji.

Na neminovno pitanje zašto se ovakvoj instituciji, sa ovakvom tradicijom i izuzetnim renomeom dešava ovo što se dešava, odgovor je poznat ali ga je nemoguće prihvatiti i razumeti, bez obzira što je zasnovan na zakonima, pravnim i tržišnim, i na činjenici da nije jednostavno naći dovoljno odgovarajuće novo mesto za nekog toliko važnog u svesti grada kao što je Grafički kolektiv. Do isteka roka za iseljenje ostalo je još dva meseca. ¶

S.Ć.

Audio predsednici

Foto: Bojana Janjić

Yo La Tengo u Domu omladine Beograda i pesme obogaćene ambijentalnim prizvukom što prizivaju poznate ritmove gradskog življenja

Yo La Tengo su neobičan fenomen – jedan od retkih aktivnih sastava iz alternativne rok generacije ponikle osamdesetih koji i dalje, posle 34 godine postojanja, nastavlja da se razvija, ponekad u neočekivanom pravcu, ali uvek veran svom samozatajnom svetu. A da se on se sastoji iz ponovo pročitanih najsvetlijih stranica rok muzike šezdesetih godina, mogli su da se uvere mnogobrojni koji su se zatekli u sali Amerikana DOB-a, gde su YLT debitovali pred našom publikom (u organizaciji "Rock svirke").

Postmoderno čitanje najstrasnijih godina rokenrola čini iskustvo YLT koncerta uvek savremenim – svi smo mi pomalo fanovi, baš kao i oni. Tako od njih uživo dobijamo kolaž koji odgovara ovom rasparčanom vremenu: prvi set na koncertu sačinjen je od nežnih i delikatnih momenata, dragocenih melodija koje se ponekad kreću ivicom čujnosti, a onda se, posle pauze, na to nadovezuje drugi set, u kome bučna gitarska ekspresija tipa Sonik jut donosi nove slojeve emotivnog uznosa, iz koga nikako ne nestaju preslatke melodije. Sve to kulja, razmrdava iznutra, pokreće i lansira na viši nivo uzbunjenosti, dok se na sceni muvaju tri osobe što stalno menjaju instrumente i mikrofone – na kraju svi sve pevaju ili sviraju, često sa dirljivom posvećenošću harmonizujući muške i ženske vokale, kako se to nekada radilo, terajući celu salu da momentalno zaćuti kao u nekakvoj rokenrol crkvi.

Utisak iskrenog obožavanja muzike pri tom je pojačan ofarbanim gramofonskim pločama, koje kao scenografija vise sa plafona iznad bine. Muzičko uporište na kojima počiva ovaj tročasovni svet, YLT su mapirali kroz tri ushićujuće obrade koje su odsvirali na bis: garažni Sids (*Can't Seem to Make You Mine*) i hipi Ket Stivens (*Here Comes My Baby*) iz zlatnih šezdesetih, te čedni The Scene Is Now iz lažno-sjajnih osamdesetih (*Yellow Sarong* – poslednje dve sa čuvene programske kolekcije obrada "Fakebook" iz 1989). Ali mnogo dublji nivo otkriva se u strukturi njihovih pesama, a to su svakako slojevi Velvet andergraund nasleđa, koji su duhom nedvosmisleno stalno prisutni. Štaviše, sama ideja kombinovanja nežno-slatkih pesama sa ljubavnim uvidom, i krljajuće bučnih, repetitivnih komada, stoji upisana u svaki ozbiljan rokerski DNK još od prvog albuma Velveta – YLT su od toga napravili autentičan kreativni princip, samosvojnu estetiku koja ih je učinila relevantnim rokerskim naratorima o svakovrsnim ličnim iskustvima sa ovim svetom, evo već nekoliko generacija.

Publika je sa poštovanjem rezervisanim za velikane što traju sa razlogom, bogobojažljivo saslušala tihi set, u kome smo prvi put uživo mogli da se uverimo kako kod YLT savršeno funkcioniše skorašnje prihvatanje elektronskih ukrasa kao dela opšteg omađijavanja. I zaista, njihove pesme koje nas uvek vode u svet začaranosti svakodnevnim, dobijaju još jednu prostornu dimenziju kad se obogate ambijentalnim prizvukom i ritmovima proizvedenim na raznim uređajima što prizivaju poznate ritmove gradskog življenja (novi album *There's A Riot Goin On* u tom je znaku). Ipak, prvi urlici oduševljenja rezervisani su za *Barnaby, Hardly Working*, sa albuma *President Yo La Tengo*, mini klasika originalno izdatog 1989. – činjenica da je instantno prepoznatljiv ovdašnjem auditorijumu, i te kako puno govori o tome koliko je alternativna muzička kultura zaživela u našim krajevima i smatra se i da- »

lje značajnim vrednosnim orijentirom. Neko možda misli da to sve skupa nije mnogo, ali ponekad je dovoljno istrajno biti tu.

YLT su ozbiljan umetnički rok bend, sastav koji je živa hronologija andergraund tokova unazad par decenija i promena razmišljanja u njegovom okrilju. Nekolicina YLT albuma svakako se može smatrati izuzetnim postignućima – što se, pre svega, odnosi na trilogiju za izdavačku kuću Matador izdatu u *grunge* i *post-grunge* vremena: *Painful* (1993), *Electr-O-Pura* (1995) i *I Can Hear the Heart Beating as One* (1997). Ovde je ustoličen njihov zvuk – misteriozan, rokerski agresivan na moderan način, i na prepad melodično nežan – te definisan identitet benda kao individualističke trojke zagledane same u sebe. Notorno poznati po tome što skoro ne daju nikakva objašnjenja o onome što rade, nastavili su da se razvijaju kao muzičari, pružajući sa svakim albumom neku vrstu komentara duha vremena – svoju ključnu "tihu" ploču *And Then Nothing Turned Itself Inside-Out* snimili su 2000. u osvit dolaska na vlast mlađeg Buša, dok su na *I Am Not Afraid of You and I Will Beat Your Ass* iz 2006, ponudili baroknu sofisticiranost kroz razigrane aranžmane obogaćene gudačima, u vreme vrhunca ovog predsednika. Oba su ocrtavala potrebu za utehom u novoj realnosti opšte nelagodnosti i nesigurnosti na Zapadu, kad ona još uvek nije bila jasno izrečena. Ali YLT su i inače uvek imali skrivene poruke emotivne prirode i zbog toga njihova muzika nikad nije ostarela.

Sve to moglo se čuti na ovom koncertu, na kome su YLT pričali svoje priče gitarama i rečima jednako uverljivo, još jednom prevazilazeći sve granice onoga što se u popularnoj muzici može dosegnuti kad je u pitanju umetnička suptilnost, a da se pritom ostane ono što jeste – rokenrol bend iz komšijskog podruma ili sa obližnje igranke, sasvim svejedno. Za 30 godina, YLT ništa nisu izgubili na svojoj sposobnosti da zgrabe srce i kažu mu stvari koje niko drugi ne govori. ¶

DRAGAN AMBROZIĆ

Tri sestre trećeg

Evo teksta i evo predstave koji gledaoca ne tretiraju kao idiota, ali ni kao pripravnika za Slavoja Žižeka

Da ne dođe povremeno ovamo da nas pozdravi kao "slovensku braću" ili neku sličnu kičastu glupost, mogli bismo pomisliti da čovek ne postoji, ili da, naprotiv, živi u više tela, da je ceo jedan mali dramaturški institut. Kad ono, evo ga, osmehuje se pod nekim šarenim kapčetom kao da je njujorški džez basista: Nikolaj Koljada, čovek koji je "izmislio" novu rusku, postsovjetsku dramaturgiju. Dakako, nije glamurozan tip "progresivnog mislioca" i nema mišljenje o svim stvarima sveta, a i ono što ima neretko nije bog zna šta, a ponekad je baš sasvim nizašta, prosečan uralski penzioner rekao bi vam nešto smislenije. U međuvremenu, sedi negde tamo iza Urala, u Jekaterinburgu, gradu veličine Beograda i – piše drame. Mnogo drama. Neke su genijalne, mnoge su vanserijske, sve su dobre. Ili možda i nisu, ali takve, nedobre, nisu došle do mene. Nije li takva egzistencija jedno tako prokleto rusko čudo, protivno svim zakonima fizike i metafizike? Nešto kao da zamislite nekog alternativnog Dušana Kovačevića, nekog koji je zauvek ostao u formi u kakvoj je bio u doba *Maratonaca* ili *Balkanskog špijuna*, čak postavši s vremenom samo još bolji. Doduše, imali smo jednom davno i ovde jednog takvog, zvao se Aca Popović, ali to je neka druga priča...

Šuplji kamen novi je (bar za nas) Koljadin komad, daleka replika na *Tri sestre*, mada su sižejne srodnosti tu tanke i gotovo nevažne, mnogo je bitnije jedno "čehovljevsko" osećanje sveta, melanholija, kontemplacija nad propuštenim i nedogođenim (više nego nad pogrešno dogođenim), mada svakako "pučkija", takva je valjda epoha, šta li?

Kako god, Galina Sergejevna (Branka Petrić), penzionisana nastavnica ruskog, poziva na provincijsko ladanje svoje dve najbolje prijateljice, takođe penzionisane nastavnice ruskog Veru Sergejevnu (Rada Đuričin) i fizike Larisu Sergejevnu (Ljiljana Stjepanović). Ove je zatiču u posve euforičnom i razigranom raspoloženju, što vazda zanesenu i pomalo lucprdasto romantičnu usedelicu Veru oduševljava, dočim je skeptična, namćorasta Larisa podozriva i svojim je jetkim komentarima natera da prizna u čemu je stvar i zašto odjednom hoće da se preseli u tu nedođiju koju je vazda izbegavala, u tu zabit ispod brujećeg dalekovoda: Galina se, dakako, zaljubila u vremešnog komšiju Igora Petroviča (Milan Gutović), umirovljenog violinistu Opere. U još jednog, dakle, *čoveka s prošlošću* koju ćemo polako otkrivati, mada će i ona meandrirati između manje ili više banalne istine i Pavlovičevih maštarija i samoprojekcija.

doba, u naše doba

Foto: Nataša Ilić

Prava "gospodarica" kuće i ona na kojoj se sve drži zapravo je do iznuđene grubosti otresita Galinina snaha Natalija (Katarina Marković), jedina u ovom komadu koja nije u "trećem dobu", i jedina koja u potpunosti živi i oseća posledice i nuspojave (ne samo) ruske današnjice kao "tranzicije iz niotkuda u nikuda".

Tri vremešne "sestre" (motiv koji nas ovlašno podseća na konstelaciju u komadu *Moja ti* Olge Dimitrijević) osetljiva su, ranjiva bića, koja možda i nisu dala tzv. društvu nešto osobito veliko – može li i mora li to svako? – i možda nisu bile najbolji pedagozi i žene i majke, ali su od života, kako god okreneš, dobile još mnogo manje, što ih neće pokolebati da požele još nešto, da ga odžive do kraja, ne puštajući ljubav, veru i nadu da umru pre njih. Razvedeni Igor Pavlovič tu je figura i simbol još-jedne-prilike, dokaz da se, kako kaže Galina "i dalje ume voleti", pa kako bude. Možda je sve to iluzija, možda je i sam Pavlovič tek sitni maher kojeg je Natalija platila da drži *matoru ludaču* na oku, možda se ne treba zanositi bilo kakvim nadama, možda u okolini mesta ne postoji taj mudri, lekoviti šuplji kamen koji ispunjava želje, ali šta je život bez vere u njega? Samo da polegamo i pomremo, ništa drugo... Koljadin je komad poetičan, ali iskričav, ni u jednom trenutku celomudren, dosledno sočan, zaigran, nimalo "elitistički" na onaj jalov odlikaški način, a opet duboko oslonjen na veliku rusku dramsku i literarnu tradiciju – s kojom je u živom "dijalektičkom" odnosu – i kroz njega promiču živi, beskrajno nesavršeni ljudi, oni s kojima će se publika lako, rado i razgaljeno identifikovati.

Tanja Mandić Rigonat, kao u najboljem smislu reči "specijalizovani" tumač klasične, a još više savremene ruske dramaturgije, postavlja ovaj komad na sceni Ustanove kulture Vuk Karadžić suvereno i znajući tačno šta želi, i šta može da dobije i da postigne. Ako vam to izgleda kao "nešto što se podrazumeva", onda će biti da retko zalazite u pozorište poslednjih godina. Rediteljka pušta Koljadinom izuzetnom tekstu da u potpunosti dođe na svoje na sceni, ne trudi se da bude "pametnija" od njega drastično ga krateći, no naposletku predstava traje razumnih i više nego održivih osamdeset i kusur minuta, a da gledalac ni jednom ne oseti poriv da bude negde drugde, jer život – protivno Kunderinom naslovu – te večeri nije nigde drugde do baš tu, na sceni kojom vladaju tri prekrasne glumice, neodoljivo otelovljujući Koljadine tri sestre koje nisu ni mlade, ni sestre, niti žude za Moskvom (jedna će od njih reći: pa što nisu sele na voz i otišle?), nego za nečim što nikakva "Moskva" ne može da ti da. Izvinjavam se što ću zvučati staromodno, ali to što su ove tri gracilne teatarske gracije učinile, za dubok je, dubok naklon; razume se, i četvrta gracija, rediteljka! Katarina Marković bila im je dostojna partnerka u prilično nezahvalnoj roli, a Milan Gutović nas je podsetio na davna vremena kada je prva asocijacija na njega bila upravo jedna posve specifična pozorišna magija, a ne Srećko Šojić ili nešto slično.

Sticajem okolnosti (zvanih "rokovi") gledao sam pretpremijeru, nabili smo se svi u prvih šest-sedam redova kao kakva sekta, i razmišljao sam o tome kako li će biti sutradan, na "pravoj" premijeri, pomalo zavidan što neću čuti taj aplauz i te ovacije, taj lepi i ponekad čak i smisleni teatarski šušur, koji ova predstava svakim svojim aspektom zaslužuje, kao jedno divno malo osveženje pred kraj jedne manje-više traljave beogradske sezone. Evo teksta i evo predstave koji gledaoca ne tretiraju kao idiota, ali ni kao pripravnika za Slavoja Žižeka, nego kao osetljivo i pametno biće kojem je potrebna ova i ovakva *pozorišna iluzija*, stvarnija i življa od mnogo, mnogo čega što će ga dočekati po izlasku na mokri, vetroviti Bulevar revolucije. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Rekonstrukcija Vlade

Koncert: *Hajde sanjaj me, sanjaj*, Sava centar, Beograd, 10. V 2018.

U crnohumornoj (ne)kulturi koja olako kaže 'Uspela sahrana' pa uz krkanje i 'Pokojnik je voleo pesmu'... jeste veština izbeći pop-industrijsku *rasprodaju bola*. Zato je za ovaj događaj izabran datum rođenja, i sve intonirano da slavi autora i muzičara koji je ostao na čistini i razvijao se pošto se zaostavština Idola (1980/84) tako prirodno razlo-

Foto: Teodora Ćirić

slojila otkad su Šaper i Krstić otišli trnovitim stazama marketinga i politike. Na nesuđeni 60. rođendan Vladimira Divljana, tri godine posle komemoracije u beogradskom Domu omladine, iz tadašnjih dvadesetak minuta pevane zahvalnosti Vladi nikao je i ovaj koncert

Pažljiv izbor arhivskih fotki i video-materijala uokvirio je živa izvođenja, uz *Nebesku temu* i naslovnu *Hajde sanjaj me, sanjaj*. Između, bilo je mnogo poetičnih trenutaka, no prvo je ritam-sekcija Idola Zdenko Kolar–(Slobodan) Kokan Popović efektno kroz pankersku *Plastiku* otpratila Dušana Kojića Koju (Disciplina Kičme, ex-Šarlo akrobata), britkog gitaristu raspuštene kose. Solaže će ostati jezgrovite, pržeće kao Vladine u to doba, samo su se svirači smenjivali i množili. Najdugovečnijem Divljanovom saradniku, basisti Kolaru, pridružili su se bubnjar Marko Milivojević Nafta Jr. (ex-EKV), pijanista/klavijaturista A.P. Šandorov i perkusionista Boris Bunjac – akademski dvojac koji je obrubljivao Vladin prateći bend za ulazak u XXI vek, NeVladina organizacija. Uz efikasni gitaristički/pevački tandem Damjan Dašić–Marko Ćalić (Magic Bush, autorski alter ego Beatles tribute sastava Bestbeat) njih šest u crnom više od sata poletno će nositi program, čak i kad su bez gostiju glisirali kroz standarde (*Zašto su danas devojke ljute*, *Maršal*) ili opskuritete (*I uvek kad se*). Nenametljive, kratke najave D. Dašića (kao bubnjar, ex-E-Play, Pressing) bez sentimentalnosti krunisao je, škrt a rečit kao i obično, Partibrejker Zoran Kostić Cane – "Našem drugu rođendan, i to je to" – pred izvrsno odabranu *Gde si sad cica-maco*. Puna velika dvorana Sava centra (ulaznice 1200–2000d.) to je toplo pozdravljala.

Glatko i prijatno za glavnim mikrofonom ređali su se oni koji su prvi započeli obrađivanje svojih Idola (Goran Vasović Vaske, Eva Braun – *Dok dobuje kiša (u ritmu tam-tama)*, *Ona to zna*), oni koji su manje ili više očito delovali pod njihovim uticajem (Boris Mladenović BoMla, Jarboli – *Vreme je*; Saša Lošić, Plavi orkestar – *Samo me gledaj i budi tu*), ili među poslednjima sarađivali s Divljanom (Bojana Vunturišević, ex Svi na pod – zapostavljena *Nemo*). Estradna rutina Dejana Cukića (*Kenozoik*) i Ramba Amadeusa (*Patuljci*) nije previše smetala, a odmerenost i pripremu demonstrirao je Zoran Predin (*Sve laži sveta*). Jedino iznenađenje, i to podsticajno, u prvoj polovini došlo je sa zahtevnijim, rege-začinjenim *Vetar i zastave* i *Sve što hoću da znam* u izvođenju sedobradog a rasplesanog Dejana Vučetića Vuče (Darkwood Dub).

Da je Srđan Gojković Gile (Električni orgazam) lično nastupio, bila bi to još jedna od Divljanovih pratećih postava – iz sredine '90-ih, Old Stars Bend, no posle prekookeanskog video-pozdrava sledio je live-snimak s nedavnog Giletovog koncerta s Magic Bush (Vladina *Pruža*). U poluvremenu scenu je preuzeo sastav s kojim je Divljan radio poslednjih sezona, Ljetno kino iz Zagreba. Predvođeni Ukulele Maxom Juričićem (ex-Film, Vještice), s još dva stara člana Filma i nekonvencionalnom postavom, opet su živopisno osvežili *Radostan dan* i *Ljubavi*, te gotovo karnevalski proveselili *Najlepša* i *Vodim te na more* koje su prvi snimili s Vladom. Ponovo najviši glas sa najmanje visine, jedina učesnica Bojana Vunturišević izašla je za *Iza osmeha* i *Retko te viđam sa devojkama* – jednu od niza Divljanovih koju bi trebalo da pevaju žene. Partibrejker Nebojša Antonijević Anton *Malenu* je ukrasio za sebe netipičnim gitarskim vezom, a Kornelije Bata Kovač seo za klavir u Kraljićevoj besmrtnoj *Devojko mala*. Darko Rundek je u Ljetno kino ušao kao ruka u rukavicu (*Samo jednu ljubav imam*) i s akustičnom gitarom ostao da prati i Momčila Bajagića Bajagu za koga kao da je pisana *Rusija*. Za kraj, svi (i publika) zajedno ljuljali su *Odnesi me*, i dva divna (nadam se tako i snimljena) sata zaokružili bisom *Maljčiki*.

Najčešće izgovarane reči bile su drug(ar) i gospodin, decenijama suprotstavljene pa i međusobno isključive – ali jin/jang za Vladu Divljana. Pošto je Novi talas jedna od retkih prilika kad smo u nečemu kreativnom išli ukorak sa svetom, logično je i da Divljanov memorijal bude na nivou svetskih omaža, pa i produkcijski (koncertna agencija Long Play s kojom je Vlada poslednjih godina sarađivao). Prerana, za mnoge iznenađujuća smrt Vladimira Divljana naučila nas je koliki deo naših života zapremaju njegove pesme. I tu dragocenost čuvaćemo, i na ovaj način, dok nas ima. ¶

DRAGAN KREMER

DRAGAN ILIĆ

Gde je Hitler iz našeg sokaka

Foto: Marija Janković

Obračun sa političkim protivnicima je, naravno, iz današnjeg ugla neprihvatljiv, ali se zločinci svih boja i nacija prikazuju kao žrtve, što je čest manir u falsifikovanju istorije u Istočnoj Evropi

TELEVIZIJA U SVETU PAŽLJIVO PRATI POLITIČKE PROMENE i oslikava stanje duha nacije. Svaka velika politička promena u nekom društvu može se pratiti kroz stepen popularnosti određenih TV sadržaja. Dolazak Donalda Trampa na čelo Amerike pratio je, recimo, neverovatan uspeh sitkoma jedne od njegovih najvećih aktivistkinja, Rozane Bar. Njen šou prikazuje život bele, "Die Hard" Amerike koja predstavlja Trampovu izbornu bazu. Tokom vlasti Klintonovih i Obame, ovo je bila društvena grupa koja je ismevana i po pravilu prikazana kao zatucana i konzervativna.

Rozana Bar podržala je Trampa, sa ogradom oko odnosa prema LGBT populaciji, ali je menadžment njene nacionalne TV mreže shvatio da su se stvari promenile i da je Americi potreban porodični šou koji će afirmisati Trampovo biračko telo. Jednostavnije rečeno, televizije su shvatile da su zapustile upravo svoje najvernije gledaoce i onda su napravile šou po njihovoj meri. Uspeh je bio neverovatan, rejtinzi ogromni, a Tramp lično je čestitao rekordnu gledanost autorki i glavnoj glumici. Parafrazirano rečeno, bila je to još jedna izborna pobeda, jer "to smo mi na televiziji", kako je komentarisao Tramp.

U borbi za profit, dakle, televizije ipak prate politiku i pokušavaju da oslušnu "duh vremena" mešetareći između modernizma i tradicionalizma, liberalnih i konzervativnih životnih stavova i vrednosti.

Pitam se, možemo li na ovdašnjim TV programima u zemlji i komšiluku prepoznati taj trend. Naravno, najlakše se promena vidi kod komšija, pa je lako bilo prepoznati čistku koju je konzervativna vlada izvela u Hrvatskoj. Na nacionalnoj televiziji upadljiv je porast uticaja tema koje se bave Povješću ili Vjerom. Naravno, ne treba zaboraviti da je HRT kao deklarisana "katedrala duha Hrvatske" sada imala potrebu da rehabilituje ustašku tradiciju NDH ublažavajući rasizam prikazivanjem ustaša kao patriota koji su žrtve komunističkog i velikosrpskog hegemonizma. Zanimljivo je što to HRT čini koristeći savremene tehnologije TV produkcije – pa smo tako u samo nedelju dana videli eklatantne primerke tog "pripitomljavanja ustaštva". Prvo smo videli životopis oca nacije, Ante Starčevića, koji je snimljen u polušaljivom tonu. Prikazujući život ovog važnog političara, koji je definisao ideje samostalnosti i nezavisnosti hrvatske države, preskočeni su detalji vezani za njegovo poreklo koje je delimično srpsko, njegova upotreba ekavice, ali i mržnja prema Jevrejima i Srbima koju je otvoreno propovedao. Bez bilo kakve potrebe za istorijskom distancom i ogradom od stavova koji bi danas bili neprihvatljivi, veliča se njegova državotvorna uloga. Da stvar bude bizarnija, animiran je mali Ante kako sa kamena na kamen skače po Ličkim gudurama, ili nam je predstavljena količina krompira koju je mali Ante pojeo dok nije završio školu. Slično je i sa dokumentarcem o Križnom putu i Blajburgu, koji je nazvan Magnum Krimen 1945, gde je mala, crkvi veoma bliska produkcija, prikazala stradanje "patriota" od strane komunističkih krvnika. Za početak, neukusno je ovoj TV emisiji dati ime po čuvenoj knjizi Viktora Novaka u kojoj je naučno obradio istoriju hrvatskog klerikalizma od kraja 19. veka do kraja Drugog svetskog rata. Tu se odlično mogu videti uzroci nastanka mržnje, kao i njeno potpirivanje, što je tokom NDH rezultovalo strašnim zločinima.

Obračun sa političkim protivnicima je, naravno, iz današnjeg ugla neprihvatljiv, ali se zločinci svih boja i nacija prikazuju kao žrtve, što je čest manir u falsifikovanju istorije u Istočnoj Evropi. Fašizam su doneli Nemci, oni su krivi, a patriote su pokušavale da zaštite svoj narod od nekakve ugroženosti. Posle su te patriote stradale kao žrtve komunista. Zaključak: ne postoji fašizam u Istočnoj Evropi, sve su to doneli zli Nemci, moralo se. Tako su u Mađarskoj, Hrvatskoj, Poljskoj, Ukrajini, Rumuniji, Bugarskoj i Srbiji žrtve izjednačene sa njihovim krvnicima i danas se o njima prikazuju izložbe u istim muzejima. U serijalu HRT-a "Hrvatski kraljevi" nije nijednom rečju pomenut odnos sa komšijama Srbima, a slična stvar se desila i tokom "Nemanjića" gde se od komšija pominju Bosna, Vizantija, Ugarska, Venecija i Bugarska, a od Hrvata samo dubrovački trgovci. Ili se mrzimo ili imamo slepu mrlju za komšiluk.

Vidimo dakle kako naša dnevna politika i sastav Skupštine određuju sadržaj TV produkcije na različitim nivoima. Ne radi se tu o političkom pritisku, da se odmah razumemo, već televizije žele da prate glavni tok političke volje svojih gledalaca, a njihov ukus je najlakše rekonstruisati preko rezultata izbora. Pojednostavljeno rečeno, ako današnja vlast u Srbiji ima svoje omiljene glumce, baš kao Tramp u Americi, onda ćete Buleta Goncića videti na predizbornim skupovima, u predizbornim spotovima, a zatim u najpopularnijoj domaćoj igranoj seriji i reklami za državnog mobilnog operatera. Televizije igraju na sigurno – prikazuju nam pobednike podsećajući nas ko nam je to sad najmiliji. ¶

OD LOŠEG KA GOREM

Ono što od evropskih zvaničnika skoro niko ne izgovara glasno, ali većina misli, definisao je savetnik palestinskog predsednika Mahmuda Abasa Saeb Erekat, koji je izjavio da je Trampova administracija "postala problem" i da njegov "bliskoistočni tim nije kvalifikovan". "Svetu su potrebni pravi lideri, a oni (zvaničnici Bele kuće) su trgovci nekretninama, a ne lideri", rekao je Erekat

Vesti o masovnim ubistvima širom Bliskog istoka su, nažalost, već dugo svakodnevica, ali je 14. maj bio posebno krvav i znakovit dan. Preko 60 Palestinaca je ubijeno i oko 1200 ranjeno (116 osoba se nalazi u kritičnom stanju) tokom protesta u Gazi, na granici sa Izraelom. Sukobi su izbili nekoliko sati pre zvaničnog otvaranja ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Jerusalimu, koja je do tog dana bila u Tel Avivu. Sa ovolikim brojem žrtava, taj dan je najgori od početka sukoba u pojasu Gaze između palestinskog Hamasa i Izraela 2014. godine.

Da će sukoba biti, bilo je izvesno još kada je američki predsednik Donald Tramp u decembru prošle godine najavio preseljenje. Jerusalim, sveto mesto tri religije, judaizma, islama i hrišćanstva, kao glavni grad svojataju i Palestinci i Izraelci, ali su svi američki predsednici do sada izbegavali da ambasadu svoje zemlje presele u taj grad. Znali su da bi to među Palestincima, ali i u čitavom islamskom svetu, bilo shvaćeno kao otvoreno guranje prsta u oku i da bi to dovelo do sigurne eksplozije nasilja, u svetu u kome ionako ne manjka povoda za mržnju i ubijanje. Još kada se svečano otvaranje zakaže za 14. maj, dan koji Izrael slavi kao početak svoje državnosti, ali ga Palestinci zovu *nakba*, sećajući se egzodusa svog naroda koji je usledio pošto je proglašena država Izrael, rezultat je mogao biti samo ono što se desilo.

GNEV I RADOST: Sukobi i stradanja u Gazi i fotografisanje ispred novootvorene ambasade SAD u Jerusalimu
Fotografije: AP

RAT ZA MIR

Tramp i njegova administracija su ipak učinili što su naumili, a svet su ponovo obišle slike krvoprolića iz Gaze, ko zna kojeg po redu. To što su demonstranti gađali kamenjem vojsku i policiju, nasrtali na ogradu koja deli pojas Gaze od Izraela, bili ranije upozoreni da ne izazivaju incidente, ne menja suštinu – izraelske snage su pucale u meso i napravile masakr.

I dok se na granici lila krv, prizor svečanog otvaranja ambasade u Jerusalimu bio je gotovo nadrealan. Nasmejana lica izraelskih i američkih zvaničnika, dobro raspoloženje, čestitanja. Izraelski premijer Benjamin Netanjahu izjavio je da će otvaranje ambasade SAD u Jerusalimu biti u Izraelu pamćeno generacijama, i zahvalio Trampu zbog toga što je "imao hrabrosti" da održi obećanje i premesti ambasadu iz Tel Aviva. Govor je zaključio time što je Jerusalim nazvao "večnom, nedeljivom prestonicom Izraela".

Donald Tramp otvaranju nije prisustvovao, ali na čelu američke delegacije su bili njegov zet i glavni savetnik za Bliski istok Džered Kušner, kao i predsednikova ćerka Ivanka, takođe visoki savetnik u Beloj kući. Koliko se Kušner razume u bliskoistočne poslove pokazala je, između ostalog, njegova izjava data na otvaranju ambasade da je "putovanje ka miru započelo time što je snažna Amerika priznala ono što je istina". Kušner je dodao i da su Palestinci koji demonstriraju na granici pojasa Gaze "deo problema, a ne deo rešenja".

Doduše, nije Kušner bio jedini koji je briljirao ciničnim izjavama u danu u kome je krv tekla potocima. Američki državni sekretar Majk Pompeo rekao je da su SAD posvećene "ukupnom i trajnom miru između Izraela i Palestinaca", slično se u video-poruci izjašnjavao i Donald Tramp ("Naša najveća nada je mir. SAD ostaju potpuno posvećene omogućavanju trajnog mirovnog sporazuma"). U cinizmu se istakao i novi Trampov savetnik za nacionalnu bezbednost Džon Bolton, koji je rekao da će odluka SAD "olakšati postizanje mirovnog sporazuma između Izraelaca i Palestinaca, jer priznanje stvarnosti uvek povećava šanse za mir".

TRGOVCI NEKRETNINAMA

Reakcije na ono što se desilo, naročito u islamskom svetu, bile su očekivane. Nema muslimanske zemlje koja nije osudila Trampovu odluku – neki težim rečima, poput Irana i Turske, neki uz ritualno pozivanje na solidarnost sa Palestincima, poput američkih saveznika Saudijske Arabije, Ujedinjenih Arapskih Emirata, Kuvajta... Vlasti savezničkih država Amerike u arapskom svetu zbog svega ovoga sigurno neće menjati svoju politiku, ali ipak moraju da vode računa o raspoloženju među svojim stanovništvom, a to raspoloženje se može opisati samo jednom rečju – poniženje.

I dok islamski svet unisono negoduje, nešto biranijim rečima, ali sa istim značenjem, ponašanje SAD su komentarisali i političari svih vodećih država Evropske unije, nominalno saveznici Sjedinjenih Država. Koliko god im mišljenja o mnogim stvarima bila neusaglašena, svi evropski lideri su svesni da će jedini izvestan ishod američkih odluka biti pojačana nestabilnost u regionu, koji se ionako godinama tetura zbog rata u Siriji, izbegličke krize, napetosti oko Irana.

Ono što od evropskih zvaničnika skoro niko ne izgovara glasno, ali većina misli, definisao je savetnik palestinskog predsednika Mahmuda Abasa Saeb Erekat, koji je izjavio da je Trampova administracija "postala problem" i da njegov "bliskoistočni tim nije kvalifikovan". »

TATA NIJE DOŠAO: Ćerka Donalda Trampa Ivanka sa suprugom Džeradom Kušnerom, savetnikom predsednika SAD za Bliski istok na ceremoniji otvaranja ambasade
Foto: AP

"Svetu su potrebni pravi lideri, a oni (zvaničnici Bele kuće) su trgovci nekretninama, a ne lideri", rekao je Erekat. Pritom, Erekat verovatno nije mislio samo na građevinske poslove Trampovog zeta Kušnera po Izraelu, već na kompletnu spoljnu politiku Trampove administracije, koja sve više deluje kao pijačno cenkanje i raspravljanje koje se na kraju završava tučom, samo što je američka pijaca ceo svet. Doduše, ne bi trebalo optuživati samo Trampa i njegove da katastrofalne odluke donose zbog hroničnog nepoznavanja sveta i sitnih interesa. Utisak je da ih takve kakve jesu, neuke, bahate i pohlepne, iskusni politički igrači u regionu koriste u svojim opasnim igrama.

IRANSKI SLUČAJ

Neverovatno je kojom brzinom loše vesti zatrpavaju jedna drugu, pa su tako slike masakra u Gazi u drugi plan gurnule još jedan događaj koji je iz korena potresao Bliski istok, ali i svet – Trampovu odluku da se SAD 12. maja povuku iz sporazuma o korišćenju nuklearne energije koji su 2015. godine sa Iranom sklopile Rusija, Kina, vodeće zemlje EU i sama Amerika. No, ne treba se zavaravati, destruktivni potencijal te odluke je mnogo dublji od sukoba Palestinaca i Izraela, i neće biti potrebno mnogo vremena da ta tema opet izbije u prvi plan.

Bez preterivanja se može reći da je sporazum koji je sa Iranom sklopila odlazeća administracija Baraka Obame bio najveći svetski korak ka miru u ovom veku. Aktivno neprijateljstvo Vašingtona i Teherana traje nesmanjenim intenzitetom od 1979. godine i pobede Islamske revolucije. Neprijateljski odnosi dve zemlje nisu nikada prešli u rutinsku fazu, već se intenzivna međusobna mržnja održavala na konstantnom nivou. Za pothranjivanje te mržnje povoda je bilo bezbroj – upad iranskih demonstranata u ambasadu SAD u Teheranu 1979. i uzimanje talaca, propala akcija oslobađanja tih talaca od strane američkih marinaca 1980, obaranje iranskog putničkog aviona 1988. raketom ispaljenom sa američkog vojnog broda, međusobne optužbe za terorizam, američke sankcije zbog iranskog nuklearnog programa... Pretnje vojnom intervencijom visile su nad Iranom godinama.

Nivo neprijateljstva nije se menjao bez obzira ko je bio na čelu Bele kuće, ali je uspon Islamske države u Iraku i Siriji pokazao da su se stvari otele kontroli. Neko je u Vašingtonu ispravno zaključio da nema rešenja bez jedne od najjačih regionalnih sila, i SAD i Iran postali su nevoljni saveznici u bliskoistočnom haosu. Od prsta na obaraču 2013. godine, kada je samo korak nedostajao da se američkom intervencijom u Siriji protiv Bašara el Asada Vašington i Teheran nađu u direktnom sukobu, došlo se do ukidanja sankcija Iranu zbog njegovog nuklearnog programa 2015. godine.

Mnogo je truda bilo potrebno da do sporazuma dođe. U tadašnjoj američkoj administraciji trebalo je da sazri saznanje da su stvari na Bliskom istoku otišle predaleko, u Iranu da zastupnici "čvrste ruke" shvate da je zemlja potpuno iscrpljena sankcijama i da se nešto mora promeniti. Nije slučajno da je vrhovni vođa Ali Hamnei mirno ispratio pobedu na predsedničkim izborima Hasana Rohanija, zastupnika umerene linije, i odlazak u političku penziju Mahmuta Ahmadinežada, simbola inaćenja sa svetom i dotadašnjeg Hamneijevog štićenika. Rohani je bio jedan od kreatora i najjačih zastupnika sporazuma o korišćenju nuklearne energije.

MINIRANJE SPORAZUMA

Otopljavanje odnosa SAD i Irana je sa besom primljeno među dve regionalne sile, obe saveznice SAD – Izraelom i Saudijskom Arabijom, kao i ostalim arapskim državama u Persijskom zalivu, takođe američkim satelitima. Doduše, bes je imao različite uzroke. Saudijska Arabija, ultrakonzervativna, vehabijska monarhija sa šiitskim Iranom vodi neobjavljeni rat još od Islamske revolucije 1979. godine, što oko prevlasti u regionu, što oko toga ko je pravoverni vođa u islamskom svetu. Izrael, sa druge strane, potencira pretnje pojedinih iranskih zvaničnika, uvek najekstremnijih, poput bivšeg predsednika Mahmuda Ahmadinežada, da Izrael treba zbrisati sa lica zemlje. Jevrejska država tvrdi da Teheran pokušava da razvije atomsko oružje i da mu se to ni po koju cenu ne sme dozvoliti, tvrdeći da među iranskim političarima nema nikakve razlike i da je jedino rešenje "iranskog problema" promena vlasti u toj zemlji.

Rat u Siriji podigao je nivo izraelske paranoje prema Iranu na još viši nivo. Zvaničnici Tel Aviva ponavljaju da ne mogu da dozvole da Iran "pusti koren" u Siriji, jer time dolazi na severne granice samog Izraela, ne komentarišući činjenicu da Iran u Siriji brani konture "šiitskog polumeseca" koji čine Hezbolah u Libanu, sirijski Alaviti i sam Iran, a koji se već godinama nalazi pod pritiskom sunitskih ekstremista, koji svaku vrstu pomoći i podrške dobijaju od zalivskih monarhija.

Kako god, Izrael, Saudijci i njihovi saveznici dočekali su sa radošću Trampa i njegovu odluku da sporazum sa Iranom razbuca u paramparčad. Interesantna je to

IZMEĐU TRADICIJE I MODERNOSTI: Teheran, maja 2018
Foto: AP

kombinacija, na istoj strani su muslimanske zemlje koje podržavaju najekstremnije islamske grupe sklone terorizmu, Izrael koji tvrdi da se protiv takvih grupa bori, i američka administracija koja od 11. septembra 2001. i napada Al Kaide na Ameriku tvrdi da joj je terorizam neprijatelj broj jedan.

Simbol tog terorizma se menja (Al Kaida, Sadam Husein, Gadafi...), pod Trampom je to ponovo Iran, ali vredi se setiti reči Džona Boltona, tadašnjeg ambasadora SAD u UN i sadašnjeg važnog čoveka u Trampovom timu. Bolton je 2006. godine u sedištu UN rekao da bi Iran trebalo da sledi primer Libije, koja je saopštila da odustaje od nuklearnog programa i posedovanja oružja za masovno uništenje, što je dovelo do približavanja Tripolija i Vašingtona. Šta se kasnije desilo sa kooperativnom Libijom i Gadafijem poznato je, otuda tako žilav otpor Asada u Siriji i hronično nepoverenje Teherana u ono što se u Vašingtonu izgovara.

Inače, gotovo odmah po objavi da se SAD povlače iz sporazuma sa Iranom,

U POLITIČKOJ PENZIJI: Bivši predsednik Irana Mahmud Ahmadinežad
Foto: AP

razmenjena je žestoka vatra preko izraelsko-sirijske granice. Rakete su ispaljene iz Sirije na Golansku visoravan koju je Izrael anektirao od Sirije u ratu 1967. godine, Izrael je bombardovao više ciljeva u Siriji, vesti kažu da su gađani ciljevi na kojima se nalaze iranski vojnici.

ZBOGOM, EVROPO

Iran pokušava na sve načine da spase nuklearni sporazum, a podršku nema samo u Moskvi. Sve vodeće zemlje Evropske unije smatraju da je odluka SAD da se unilateralno povuče iz sporazuma pogrešna, čak je i Tereza Mej, premijerka zemlje koja bespogovorno sledi sve što Vašington radi, izjavila da Britanija i njeni evropski partneri žele da održe nuklearni sporazum sa Iranom (britanski ministar spoljnih poslova Boris Džonson je zatražio od Trampa da "ne kolje vola zbog jedne šnicle").

Žestoku nelagodu u EU izaziva i najava Vašingtona da će kažnjavati strane firme koje posluju u Iranu, a nije ih malo koje su u tu zemlju nagrnule posle ukidanja sankcija. Možda su prejake reči koje je u nemačkom nedeljniku "Špigl" napisao Klaus Brinkbeumer, uz naslovnu stranu sa likom koji podseća na Trampa i sa podignutim srednjim prstom poručuje "Zbogom, Evropo!", da "Zapad kakvog smo znali više ne postoji", ali je sigurno da je trenutna američka bliskoistočna politika stvorila ogromne pukotine »

između SAD i Evropske unije. Brinkbeumer, između ostalog, kaže i da je "vreme da se Evropa priključi otporu", da je "pametni otpor neophodan, koliko god tužno i apsurdno to zvučalo: otpor Americi". "Tramp je uspešan jedino u uništavanju. I to je ono što on radi. Trampova odluka da se povuče iz iranskog nuklearnog sporazuma predstavlja privremenu suspenziju transatlantskog savezništva, a šef Bele kuće donosi haos tamo gde je pre vladao red... Naš odnos sa SAD trenutno ne može da se nazove prijateljstvom. Nemoguće je prenaglasiti ono što je Tramp razbio za poslednjih 16 meseci", navodi se u članku nemačkog magazina.

Što se tiče Irana, ako se nastavi pritisak Vašingtona i njegovih saveznika na ovu zemlju, neki rezultati tog pritiska se lako mogu predvideti. Kada je 2002. godine Mohamad Hatami, tadašnji predsednik države, poznat kao umereni klerik koji se zalagao za više slobode u zemlji i otvaranje ka svetu, ponudio da Iran obustavi svoj nuklearni program u zamenu za ukidanje sankcija, Amerika je na pruženu ruku odgovorila ćutanjem. Hatamija je nasledio tvrdolinijaš Ahmadinežad, i ostao na mestu predsednika osam godina, gušeći unutrašnje glasove otpora i gurajući svetu prst u oko.

Hasanu Rohaniju su protivnici nuklearnog sporazuma u Iranu od početka zamerali što veruje u dogovore sa Vašingtonom, a Trampovi postupci im samo idu naruku. Ali Hamnei, vrhovni verski lider, je u odmaklim godinama i već dugo se govorka da je ozbiljno bolestan. Još jedan ciklus vlasti zagovornika čvrste ruke, sankcija koje bi dodatno unazadile privredu koja se tek pridiže posle iscrpljujućih decenija, ponovo bi Iran gurnule nekoliko koraka nazad, i ekonomski i po pitanju osvajanja unutrašnjih sloboda.

No, bilo šta loše što se dešava u ovoj zemlji ne tiče se samo Irana. Svi procesi na Bliskom istoku tesno su povezani sa onim što se tamo odigrava, od Sirije, preko Libana, do Izraela i Gaze, ali i na istočnoj strani, u Avganistanu, Pakistanu, Centralnoj Aziji. I da, prvi preliminarni rezultati parlamentarnih izbora u Iraku pokazali su da vodi alijansa šiitskog sveštenika Muktade el Sadra. ¶

MOMIR TURUDIĆ

Smena premijera u Jermeniji

Jermensko proleće 2.0

Deset godina posle nasilno ugušenih protesta zbog sumnje da su izbori bili pokradeni, na kojima je mesto predsednika osvojio Serž Sargsjan, Jermeniju su tokom proteklog meseca ponovo potresli nemiri. Masovni protest povodom proglašenja Sargsjana za premijera okončan je mirnom predajom vlasti u ruke opozicije. Samo nedelju dana nakon što je u parlamentu izglasan za predsednika vlade, Sargsjan je podneo ostavku, a za novog premijera izabran je Nikol Pašinjan, lider opozicije

Suočeni sa mogućnošću da će bivši predsednik Serž Sargsjan u aprilu biti izabran za premijera, građani Jermenije otpočeli su protestne akcije već 31. marta. Grupa demonstranata krenula je iz Gjumrija (drugi po veličini grad u Jermeniji, u kojem se nalazi i ruska vojna baza), i pod parolom "Napravi korak, odgurni Serža" 12. aprila umarširala u Jerevan, prestonicu zemlje. Ne obazirući se na protest koji je bio u toku na ulicama, parlament je 17. aprila za premijera izabrao donedavnog predsednika Sargsjana (trećeg od proglašenja nezavisnosti od SSSR 1991. godine). Za njega je glasalo 77 poslanika, a protiv 17.

BURNI ODLAZAK

Izbor Sargsjana za premijera trebalo je da bude finalna etapa ustavne reforme. Promenom ustava 2015. godine, Jermenija je sa polupredsedničkog sistema prešla na parlamentarni. Prema novom ustavu, predsednička vlast je ograničena u korist vlasti premijera, kojeg može da kandiduje partija ili koalicija koja osvoji većinu na izborima. Na referendumu decembra 2015, promenu ustava podržalo je 66,2 odsto građana. Uoči referenduma, Sargsjan je uveravao javnost da će po isteku mandata (9. april 2018) predati vlast. On je tada obećao da neće postati ni predsednik, ni premijer, i uveravao da "niko ne treba da sumnja, da je ta reforma zarad demokratije i slobode".

U aprilu 2017. održani su parlamentarni izbori, na kojima je pobedu odnela Republikanska partija Jermenije, na čijem je čelu Sargsjan. Za premijera je prvobitno odabran Karen Karapetjan, koji je ubrzo podneo ostavku, a koalicija je na njegovo mesto predložila Sargsjana. Kako je njegov predsednički mandat u tom trenutku bio u toku, novi premijer nije imenovan do ove godine, a ovu funkciju obavljao je vicepremijer. Posle ovogodišnjih izbora, kada je za predsednika izabran Armen Sarkisjan, takođe kandidat Republikanske partije, predlog da Sargsjan postane premijer ponovo je aktiviran. Jedan deo građana odgovorio je protestom, koji je predvodio Nikol Pašinjan, lider partije Građanski dogovor. Protest je posle tri nedelje kulminirao Sargsjanovom ostavkom 23. aprila. "Pašinjan je bio u pravu, ja sam pogrešio", rekao je Sargsjan kada je objavio ostavku. "Postoji nekoliko načina da rešim ovu situaciju i mogao bih da ostanem na vlasti, ali to nisu sredstva kojima želim da pribegnem", dodao je, aludirajući na sukobe građana i policije koji su pratili prethodnu smenu vlasti 2008. godine, kada je Sargsjan postao predsednik.

PROTESTI 2008. – PROLEĆE KOJE NIJE DOŠLO

Nezadovoljstvo jednog dela građana Jermenije u vezi s politikom vladajuće partije (RIA) traje već više od deset godina. Posle predsedničkih izbora u Jermeniji 2008, koji su Sargsjana doveli na vlast, usledio je desetodnevni protest u Jerevanu. Protiv proglašenja Sargsjana za trećeg jermenskog predsednika pobunili su se simpatizeri prvog predsednika, Levona Ter-Petrosjana. Tog proleća, u sukobima demonstranata i policije poginuli su

SMENA VLASTI: Proslava na Trgu Republike u Jerevanu; Serž Sargsjan i Nikol Pašinjan, bivši i sadašnji premijeri
Foto: PAN Photo /AP

osmoro demonstranata i jedan pripadnik vojske. Na Pozorišnom trgu u centru Jerevana kampovalo je više stotina ljudi.

Dve nedelje od početka protesta i pošto apel vlasti da se demonstracije prekinu nisu urodile plodom, policija je 1. marta rano ujutro pendrecima i električnim šokovima pokušala da otera demonstrante. Većina demonstranata je tada još uvek spavala, a među njima je bilo žena i dece. Na trgu je tada korišćen i snajper, a policija se pravdala da je ova mera bila neophodna kako bi se sprečilo ranjavanje pripadnika policije, jer se pretpostavljalo da su neki od demonstranata bili naoružani. Tada je policija koristila i suzavac ruske proizvodnje, pod nazivom "divlja trešnja" i "jorgovan". Po završetku akcije, više ljudi vodilo se kao nestalo, a u zemlji je proglašeno vanredno stanje. Kako Jermeni proleće računaju od 1. marta, proleće 2008. među građanima ostalo je upamćeno kao "proleće koje nije došlo". Uprkos izostanku podrške jednog dela građana Jermenije, Sargsjan je na čelu države uspeo da se zadrži punih deset godina, u dva predsednička mandata. Treći put mu se, međutim, nije posrećilo.

SVEČANI CRNI KAČKET

Ovogodišnji protesti tekli su mirno. Verovatno poučene prethodnim iskustvom, i vlast i opozicija pozivale su na dijalog i mirno rešenje. Novoizabrani premijer Serž Sargsjan i lider opozicije Nikol

Pašinjan sastali su se pred novinarima 22. aprila, a sastanak je trajao svega četiri minuta. Sargsjan je na sastanak došao u odelu, a Pašinjan u majici sa militarističkim motivima i sa kačketom na glavi. U Sargsjanovom nastupu nije bilo nagoveštaja, da se sprema da podnese ostavku. On je tom prilikom rekao da mu je drago da se opozicija odazvala brojnim pozivima na dijalog, ali da ne priliči da sa Pašinjanom pregovara pred desetinama novinara. Pašinjan je na to odgovorio da je on Sargsjanu već prethodno objasnio svoju poziciju i da nije Sargsjan onaj koji zove na dijalog, već opozicija, i dodao da svaki dijalog mora biti javni. "Došao sam da razgovaramo o uslovima vaše ostavke i mirne predaje vlasti", rekao je Pašinjan. Sargsjan je odgovorio da to nije poziv na dijalog, nego postavljanje ultimatuma državi i pozvao Pašinjana da preispita svoje postupke, koji nisu u skladu sa onim što predviđa zakon. "Ako ne postupate u skladu sa zakonom, sva odgovornost za to pada na vas", rekao je Sargsjan. "Pa vi birajte..." Sargsjan je dodao da frakcija koja ima podršku od sedam-osam procenata ne može da govori u ime naroda. "Ne želim da nastavljam razgovor sa vama. Ako niste u stanju da se ponašate u skladu sa pravilima države, doviđenja", rekao je Sargsjan i demonstrativno ustao sa pregovaračke stolice, pa se obratio novinarima: "Poštovani novinari, izvucite zaključak", kazao je, dok je Pašinjan iz fotelje izvikivao: "Naše akcije su legalne!"

Posle podne istog dana, Nikol Pašinjan je tokom protesta priveden i preko noći zadržan u policijskoj stanici. Aktuelni predsednik Jermenije Armen Sarkisjan sastao se sa liderom opozicije u pritvoru tokom večeri. Ujutro 23. aprila Pašinjan je pušten iz pritvora, kada je izjavio da će jermenske vlasti same objaviti o čemu su se prethodne noći on i predsed-

»

nik dogovorili. "Ako to ne urade, ja ću vam reći na večerašnjem mitingu." Nekoliko sati kasnije, Sargsjan je objavio da podnosi ostavku. Republikanska partija Jermenije, na čijem je čelu Sargsjan, tada je obećala da će podržati Pašinjanovu kandidaturu za premijera.

NOVI PREMIJER I NJEGOVE IDEJE

Prema jermenskom zakonu, u slučaju smene premijera, novi mora biti izabran najkasnije sedam dana nakon odlaska prethodnog. Od Sargsjanove ostavke prošlo je dve nedelje pre nego što je parlament na vanrednom zasedanju odlučio da prihvati Pašinjanovu kandidaturu za premijera. Pašinjan se kao lider opozicije istakao 2015. godine, uoči referenduma koji je doneo ustavne promene, kada je osnovao partiju Građanski dogovor. Od tada, on je intenzivno kritikovao ne samo Sargsjanove "očigledne autokratske težnje", već i "apsolutnu poslušnost Rusiji". Na parlamentarnim izborima 2017. godine, koalicija koju je predvodio Građanski dogovor osvojila je devet poslaničkih mesta.

Republikanska partija Jermenije je 7. maja održala sastanak u štabu partije. Kao vladajuća partija, republikanci su imali pravo da kandiduju svog predstavnika. Sa druge strane, nakon Sargsjanove ostavke obećali su da će podržati Pašinjanovu kandidaturu. Osim dogovora da definitivno podrže Pašinjanovu kandidaturu, epilog sastanka bila je i tuča u sali, koju republikanci nisu hteli da komentarišu. Pašinjan je 8. maja izabran za novog premijera, sa 59 glasova za i 42 protiv.

Tokom prethodnih godina, Pašinjan je više puta isticao i da će se boriti protiv korupcije. Pred izbor za premijera, javnu podršku dobio je i od najbogatijeg čoveka Jermenije, Gagika Carukijana, kojeg ruski mediji označavaju kao prozapadnog oligarha. Takođe je zagovarao ekonomsku nezavisnost od Rusije, napuštanje Evroazijskog ekonomskog saveza i dijalog sa Azerbejdžanom (sa kojim je Jermenija u višedecenijskom konfliktu oko samoproglašne nezavisne teritorije Nagorni-Karabah). U obraćanju građanima Jermenije 8. maja, Pašinjan je pozvao na očuvanje saveza sa Rusijom i zadržavanje članstva u Organizaciji Ugovora o kolektivnoj bezbednosti, tzv. Taškenskom paktu. Taškenski pakt je međunarodna organizacija za mir i stabilnost, čije su članice još Rusija, Kazahstan, Kirgistan, Tadžikistan i Belorusija. U radu Taškenskog pakta u svojstvu posmatrača od 2013. godine učestvuju Srbija i Avganistan, a Srbija je u septembru 2017. godine učestvovala u vojnim vežbama članica pakta, održanim u Kazahstanu.

ДО СВИДАНИЯ?

Iako je Pašinjan od 2015. godine više puta izneo stav da Jermenija treba da istupi iz Evroazijskog ekonomskog saveza, u prvu inostranu posetu u svojstvu premijera otputovao je u Rusiju, na samit Evroazijskog ekonomskog saveza, gde se 14. maja sastao sa ruskim predsednikom Vladimirom Putinom. Putin je tom prilikom rekao da Rusija Jermeniju vidi kao najbližeg saveznika u regionu i podsetio da je Rusija vodeći partner Jermenije u spoljnoj trgovini (nešto više od jedne četvrtine ukupnog godišnjeg robnog prometa Jermenije čini izvoz u Rusiju, a ruske investicije čine 35 odsto stranih ekonomskih investicija u Jermeniji). Pašinjan je istakao važnost saradnje kako na vojnostrateškom tako i na ekonomskom planu, i dodao da će Jermenija ostati članica i Evroazijskog ekonomskog saveza i Taškenskog pakta.

Ruski vojni analitičar Aleksandar Zapoljskis, u svom tekstu objavljenom na portalu Informacione agencije Regnum, objašnjava: "Samo 23,5 odsto jermenskih građana živi u svojoj zemlji. U Rusiji živi između dva i tri miliona Jermena, a u samoj Jermeniji 2,9 miliona. Udeo Jermenije u spoljnoj trgovini Rusije je samo 0,3 odsto, i to sa porastom koji se desio u poslednje dve godine. Na ekonomsku stabilnost Rusije Jermenija nema baš nikakvog uticaja." Zapoljskis podseća da Rusija ima vojnu bazu u Gjumriju, kao i da je Rusija ta koja čuva granice Jermenije sa Iranom i Turskom. Kako je emigracija jedan od najvećih izazova sa kojima se Jermenija poslednjih decenija suočava, malo je verovatno da bi Jermenija uspela da samostalno održava dobre odnose sa susednim muslimanskim državama, od kojih sa Azerbejdžanom ima višedecenijski pogranični spor, a sa Turskom stogodišnju istoriju tenzija i netrpeljivosti. ¶

JOVANA GEORGIEVSKI

Konflikt u Karabahu

U septembru 1987, posle smene direktora sovhoza koji je bio Jermenin i na čije je mesto došao Azerbejdžanac, stanovnici sela Čanlibelj u autonomnoj sovjetskoj pokrajini Nagorno-Karabah počinju protest. Azerbejdžan odgovara vojnom akcijom na Čanlibelj i prve jermenske izbeglice traže zaštitu u jermenskom delu SSSR. U oktobru 1987, na protestima u Jerevenu podgreva se pitanje zauzimanja Karabaha. Sovjetska vlast uspeva da odloži konflikt.

Sledeće godine, pokrajinski parlament autonomne oblasti Nagorno-Karabah organizuje referendum na kojem se većina stanovnika Karabaha izjašnjava za pripajanje Jermeniji. Sovjetska vlast još jednom uspeva da odloži proglašenje nezavisnosti u Karabahu. U septembru 1991. Jermenija i Azerbejdžan istupaju iz SSSR, a Nagorno-Karabah proglašava nezavisnost. Nedugo zatim u Karabahu počinje aktivni sukob, tzv. Karabahski rat (1991–1994), u kojem je poginulo oko 40.000 ljudi. Jednu od najznačajnijih vojnih operacija ovog rata pod nazivom "Svadba u planinama", kojom su Jermeni zauzeli grad Šuši, istorijski centar Karabaha, vodio je tadašnji predsednik Komiteta samoodbrane Republike Nagorno-Karabah Serž Sargsjan.

U maju 1992, Jermenija utvrđuje svoje pozicije u južnom delu Karabaha, a Azerbejdžan u severnom. Dve godine kasnije, između Jermenije i Azerbejdžana sklopljen je sporazum u Biškeku kojim su prekinute vojne akcije, ali hladni rat još uvek traje. Samoproglašena Republika Nagorno-Karabah je članica neformalne Zajednice nepriznatih država (tzv. ZND-2, po ugledu na ZND – Zajednicu nezavisnih država, koja okuplja većinu bivših članica Sovjetskog Saveza). Pored Karabaha, članice SNG-2 su još Pridnjsetrovska Moldavska Republika (Transistrija), Južna Osetija i Republika Abhazija. Prema popisu iz 2015, u Karabahu živi oko 151.000 ljudi, većinom hrišćani.

Ubre

Nevolja koju nam je donela digitalizacija jeste to što možemo biti na dva ili više mesta u isto vreme i što takođe istovremeno možemo da budemo u pravu i krivu. Tako treba gledati i na sukob beogradskih taksista i CarGo aplikacije. To je, pre svega, pokazatelj koliko kao društvo i sistem nismo savladali ideju digitalnog života. Ono što nam digitalizacija nudi uglavnom nam se sviđa, sem kada otkrijemo da radi protiv nas. Digitalna komunikacija je dobar primer. Omogućava nam da budemo dostupni i u pokretu, ali to znači da nas lako pronalaze i dobre i loše vesti.

CarGo je samo jedna od aplikacija za pronalaženje ljudi sa sličnim interesima. Kao Tinder koji vam pomaže da pronađete srodnu dušu ili Grindr za još srodniju, istopolnu. I tu ima nijansi. Booking.com vas povezuje sa zvanično registrovanim hotelima i pansionima, Airbnb sa običnim svetom s kojim se možete dogovoriti za prenoćište uz neku naknadu. Couchsurfing.com ide korak dalje, ta aplikacija isključuje novac kao motiv i pomaže vam da nađete domaćina raspoloženog da vas besplatno ugosti na par dana.

Ali nijedan pomenuti servis nije napravio toliku pometnju kao Uber u svetu ili CarGo u Beogradu. Iz jednostavnog razloga. Udario je na dobro organizovanog malog preduzetnika koji se globalno nalazi pod prilično jakim pritiskom države. I to otkako postoji koncept da se za vožnju može platiti potpunom strancu. Kada su krajem 19. veka smišljeni taksimetri, prva ozbiljna tehnološka inovacija u toj vrsti prevoza posle točka i skija, taksisti (tada u kočijama) su se bunili. Prvi taksimetri su brojali putnike i razdaljine na koje se ovi voze. Putnici su bili oduševljeni jer su konačno mogli tačno da izmere uslugu koju plaćaju, što je značilo da nema više svađe sa kočijašima oko cene, a kočijaši su baš umeli da se svađaju. Taksimetar je izmišljen u Nemačkoj i morfološki spaja naplatu (taksu) i meru (grčki: meter). Zamislite da ga nema i da pokušavaju danas da ga uvedu ljudima koji vam cenu vožnje određuju kako im se svidi.

Usledio je radio-taksi, mogućnost da do vozila dođete telefonom, a da vam taksistu pronađu na ulici radio-vezom, ubrzavajući proces. Mobilni telefoni i internet, međutim, nisu za taksiste predstavljali tako krupnu promenu. Njihov koncept komunikacije već je bio savršen, broj registrovanih taksista je ograničen gradskom odlukom i najbliži slobodan vas je jednostavno pronalazio na poziv. Uz još dve bitne napomene, taksi može legalno da vozi svako ko je položio vožnju i nabavio taksi dozvolu, a ta dozvola svuda košta. U gradovima poput Njujorka cena se meri u stotinama hiljada dolara.

Onda se pojavio Uber. Umesto da poveže taksiste i klijente, povezivao je ljude čiji se interesi uklapaju. Uz jednu ogromnu razliku u odnosu na imejl ili digitalno bankarstvo, čiji nastanak nije doveo do štrajka poštara ili bankara. Uber nije smislio novu uslugu, nije ništa ubrzao, dakle nije za tržište umesio novi kolač stvarajući novu potrebu i nove klijente, samo je doneo digitalnu kašiku kojom je zaglabao u ovaj postojeći, čija je podela odavno dogovorena i kontrolisana od strane države. Tamo gde su gradske uprave procenile da su im bitniji zadovoljni građani od besnih taksista, Uber se koristi. Tamo gde su taksisti bolje organizovani, a uprava računa na njihove poreze, Uber je zabranjen.

Digitalizacija je na neki način prepuštena licemerju. Mušterija će preko neke aplikacije naručiti i platiti vožnju, a pred kućom će joj se pojaviti "dobar čovek" spreman da je preveze gde treba. A onda će vozaču iznebuha na račun stići naknada za tu neobičnu humanost. Nema neposrednog plaćanja. Može i tako da se gleda, ali je zdravije da se sistem uredi.

Taksisti moraju da shvate da njihov problem nisu Uber ili CarGo, već mušterije koje traže najbolju i najpovoljniju uslugu. I da krenu prema njima umesto što stoje na taksi stanici. Država mora da smisli kako će da zaštiti taksiste koji joj plaćaju porez i oporezuje ove nove, vodeći računa da je digitalizacija nezaustavljiv proces.

Ovo se ne odnosi samo na taksiste već na svakoga od nas jer ćemo se pre ili kasnije suočiti sa sličnim problemom u sopstvenoj profesiji. Isto važi i za državu, čim neki mudrac smisli dovoljno dobru aplikaciju koja pokriva sve usluge koje od države očekujemo, a za manje pare. Taksisti bi je prvi prihvatili. ¶

PRODAJA&PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz Srbije u redakciji	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—		1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—		5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	1500 RSD	23,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	2000 RSD	30,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	2900 RSD	37,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	3800 RSD	50,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

HIPNAGOGIČKA DIMENZIJA

ALEKSANDAR ZOGRAF.

22.12.2017.

IAKO NE ZNAM ŠTA TAČNO PREDSTAVLJAJU NITI IZ KOG BUDŽAKA SVESTI SU ISPLOVILE, REDOVNO BELEŽIM **HIPNAGOGIČKE VIZIJE** (PRIVIĐENJA IZ POLUSNA), SA POSVEĆENOŠĆU NAUČNIKA, MOŽDA ARHEOLOGA- KOJI SKRUŠENO BELEŽI SVE DETALJE KOJI SU PREDMET NJEGOVOG IZUČAVANJA, KOLIKO GOD BEZNAČAJNO IZGLEDALI ...

12.11.2017.

24.9.2017.

19.3.2018.

9.5.2017.

13.12.2016.

28.10.2017.

19.12.2017.

4.1.2018.

Hleb

Mama je odlučila da ide u Bosnu, da poseti ognjište. Ispekla punu furunu hleba, uzela sestricu za ruku i otputovale njih dve. Ispratio ih tata, smestio u voz, dao buljuk saveta i vratio se potišten. Moje drugarice i ja smo jedan najveći hleb, onaj okrugli od nekoliko kila, ubogaljile potpuno, sekući okrajke, jer svaka najviše voli baš to. Nestalo je hrskave kore i prvo što je tata video beše upravo taj oderani lepotan nasred stola. Zaustio je nešto da kaže pa odustao. Društvo se razbežalo.

Foto: Marija Janković

"Dok ti se mater ne vrati, ješćeš samo sredinu leba, nijednu koricu nećeš dobiti, i trošićeš samo ovaj lebac." Izlazeći iz kuće, dobacio je: "Ne znam šta joj bi da Sokicu povede sa sobom, da je vuče po onim vrletima, biće da se prepala da će joj mater umreti a neće videti svoju imenjakinju. Žensko, eh žensko!"

Naša maza, moja sestra Sole, nedostajala nam je svima i to tata nije mogao sakriti. Možda sam zato tako blago kažnjena. Da li je kazna ispoštovana, ne sećam se, ali se jako dobro sećam ovoga. Vratila se ona i ne može da prestane sa pričom. Priča onako nepovezano o šumi, jaganjcima, babinoj drvenoj kući, o izvoru i velikim, velikim planinama, kako tamo ne može da trči jer je sve grbavo, a onda seda tati u krilo i šapuće mu nešto jako važno. On se smeška, onda čujemo kako je pita da to ona malo ne lagi. "Pitaj mamu", veli Sokica i okreće se po sobi tražeći je. "Reci im svima, tamo je lebac od zemlje, kaži im, mama", govori sestrica, srećna što to saznanje deli sa nama. Onda čujemo od mame kako je bilo mnogo plača, kako maza nije htela da jede "hleb od zemlje", kako je tražila našeg lepog, belog i mekanog i kako je ujna morala do najbliže varoši po hleb, i kako je i tom našla manu...

Otkako pamtim, pamtim i miris hleba u našem dvorištu i u kući. Peklo se za nas i za komšiluk. Draga furuna, mesto gde hlebovi ulaze i mesto gde mirisi nastaju, a oko furune društveni život, narativne večeri i čarolija igre. Mnogo se govorilo i pisalo o Svetskom danu hleba. Dok kult hleba neguju ljudi tamo gde ga sopstvenim trudom i znojem sami stvaraju, drugi se upinju da ga isključe iz ishrane, posebno onaj beli, mirisni, sa hrskavom koricom, pa namazan mašću, a po njemu aleva paprika, i govore o "belim smrtima", i plaše narod boleštinama i kataklizmama, raznih fela. Ono jest, boleština ima te ima, biće ipak da ih je više zbog nemanja nego imanja hleba. Svet se izgubio u protivrečnostima, pa što više svetskih dana, sve manje pravih dana, sve manje hleba.

Srednjoškolsko vreme. Od Sremskih Karlovaca do Rijeke putuje se dugo, na deonici smo od Zagreba ka Ljubljani. Pevamo uz pratnju harmonike. Naša Šprengerica svira neumorno. "Imate li dušu, devojke, pustite je da se malo odmori!", viče razredna. Puštamo je, harmoniku pažljivo ostavljamo, prati nas na svim ekskurzijama. Onda nas trideset počinje, najglasnije što se može, da izgovara stihove Ivana Mažuranića: "Hljeba, hljeba, gospodaru, ne videsmo davno hljeba". Ponavljamo to da bismo se zabavljale jer smo uobičajile da, dok putujemo po našoj zemlji, govorimo stihove pesnika koji pripadaju književnosti kraja u kojem smo. Stiže kondukter, donosi punu kesu kruha i saopštava da nam to šalju njegove kolege i da se nadaju da ćemo glad utoliti bar malo, a i nije daleko Ljubljana. Dok pokušava da prikrije neprijatnost, razredna zahvaljuje u ime nas, a mi horski: "Hvala, JDŽ, hvala JDŽ, hvala na kruhu i na sluhu!" Gladne nismo bile!

Nas desetak, ceo dan se džilitali po Fruškoj gori, izmoreni vazduhom i igrom, pravo sa izleta uleteli u pozorište. Gledamo "Selo Sakule a u Banatu", četvrti put. Na stolu hleb, ogroman, kao sa početka moje priče. Ratno je doba u koje je smeštena radnja. Milica Radaković, u drami moja imenjakinja, i Ivan Hajtl, u ulozi njenog muža. Dolazi Švabica da posudi malo brota. Uzjogunila se komšinica pa ne da. "Kosana", grmi Hajtl sa scene, "daj pola brota od tog našeg domaćeg leba komšinici jer..." Uzdišemo dok Kosana raseca ogromni hleb i ljutito ga pruža komšinici, gladni i srećni beskrajno, uživamo u sočnom banatskom koloritu. Odavno nema ovih velikana srpskog glumišta, ali živi slika raskošnog talenta i traje u uspomenama dijalog o brotu i lebu, komšijskom i paorskom. Kao što živi lik onog dečaka koji u filmu *Užička Republika* pita Petra Prličkа, u ulozi pekara: "Čiko, je l' sav taj lebac tvoj?", pa dobivši potvrdan odgovor dete veli: "Što ga onda ne jedeš, čiko?" Neće se zaboraviti ni Slavko Štimac kako, za kaznu, uči da mesi hleb u jednoj pekari uz zdušnu pomoć Dragane Varagić, leta '68.

Simbol života, personifikacija opstanka, radovanja, trajanja. Kaže narod: "Dobar kao hleb", "Samo da ima za koricu hleba za decu", "Gorak mi je ovaj hleb", "Ko tebe kamenom, ti njega hlebom", a pesma će "Buđav lebac". Žarko Laušević i Jelena Đokić, u filmu *Smrdljiva bajka*, žive uz kontejnere i od njih. I, desi im se ljubav. Lebac buđav. Bajke smrdljive!? ¶

KOSA PAKUŠEVSKIJ

OVAJ PUT NE DOLAZI SAM

DEADPOOL 2

U BIOSKOPIMA OD 17. MAJA

© 2018 TWENTIETH CENTURY FOX FILM CORPORATION. ALL RIGHTS RESERVED. MARVEL © 2018 MARVEL.

Modì®

JE U MODI!

SVE NAJBOLJE OD JABUKE!

PROIZVEDENO U SRBIJI!

Modi jabuke